

Riksdagens protokoll

1984/85:96

13 mars 1985

Debatter m. m.

Onsdagen den 13 mars

Handelspolitisk debatt	3
Lag om internationell järnvägstrafik	52
Lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare	55
Presstöd, m. m.	61
Extra avdrag m. m.	74
Vägtrafikskatten	78
Skogsvårdsavgiften	84
Polisens arbetsformer m. m.	93
Vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets område	97
Meddelande om interpellationer	
1984/85:116 av Jörn Svensson (vpk) om kostnadshöjande ny- byggnader m. m. i kommunal samhällsplanering	118
1984/85:117 av Jörn Svensson (vpk) om det starka invandrarin- slaget i det kommunägda bostadsbeståndet	120
1984/85:118 av Jörn Svensson (vpk) om planeringen inom storstadsområdena	120
Meddelande om frågor	
1984/85:466 av Hugo Hegeland (m) om det aviserade forsk- ningsprogrammet angående kvinnornas situation på arbets- marknaden	120
1984/85:467 av Tommy Franzén (vpk) om televerkets mätning av samtalsmarkeringar	121
1984/85:468 av Birgitta Hambræus (c) om torkningen av spannmål	121

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 13 mars

Laguskottets betänkanden

1984/85:17 Internationell järnvägstrafik m. m.	52
1984/85:18 Viss ändring i lagen om avtalsvillkor mellan näringsid- kare	52
1984/85:22 Internationell och inrikes vägtransport	61

1984/85:23 Anslag till bokföringsnämnden	61
1984/85:24 Anslag till allmänna reklamationsnämnden	61
<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i>	
1984/85:23 Presstöds	61
<i>Skatteutskottets betänkande</i>	
1984/85:25 Höjning av reklamskatten	61
<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i>	
1984/85:27 Anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna	74
<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
1984/85:34 Vissa anslag: finansdepartementet	74
1984/85:37 Extra avdrag m. m.	74
1984/85:38 Vägtrafikskatten	74
1984/85:39 Skogsvårdsavgiften	74
1984/85:43 Bevillningsavgift	93
<i>Justitieutskottets betänkanden</i>	
1984/85:15 Vissa förvaltningsprocessuella frågor	93
1984/85:16 Anslag till statsrådsberedningen m. m.	93
1984/85:17 Telefonavlyssning	93
1984/85:18 Polisens arbetsformer m. m.	93
1984/85:19 Anslag till brottsskadenämnden	96
1984/85:20 Anslag till Svensk författningssamling m. m.	96
1984/85:21 Anslag till rättshjälp m. m.	97
<i>Utrikesutskottets betänkanden</i>	
1984/85:8 Vissa anslag m. m.: utrikesdepartementet	97
1984/85:9 Tilläggsbudget II: utrikesdepartementet	117

1984/85:96

Onsdagen den 13 mars

Kl. 10.00

1 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1984/85:133 och 138 till konstitutionsutskottet

1984/85:139 till trafikutskottet

1984/85:141 till kulturutskottet

1984/85:142 till bostadsutskottet

1984/85:144 till skatteutskottet

2 § Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1984/85:19 till finansutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:2849–2857 till jordbruksutskottet

1984/85:2858 till finansutskottet

4 § Handelspolitisk debatt

Talmannen anmälde att statsrådet *Mats Hellström* nu skulle lämna meddelande i handelspolitiska frågor.

Anf. 1 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Vår utrikeshandel och handelspolitik återverkar på många sätt direkt i vår ekonomiska vardag. Många företags framtid står och faller med att de kan få tillgång till utländska marknader och att deras produkter kan erbjudas till konkurrenskraftiga priser. Importerade varor är ett viktigt inslag i vår välfärd. En stor del av förklaringen till den enastående standardutveckling som vi haft i Sverige under efterkrigstiden ligger i vårt aktiva deltagande i den internationella arbetsfördelningen.

Handelsfrågornas återverkningar i medborgarnas vardagsekonomi är

emellertid inte alltid uppenbara. På två år har vi kunnat vända ett underskott i handelsbalansen på nära 6 miljarder kronor till ett överskott på mer än 24 miljarder. Den svenska bytesbalansen har under samma tid svängt från ett underskott på nära 23 miljarder till ett överskott på någon miljard. Dessa uppgifter är imponerande i sig. Men det är först när man får klart för sig att de förhållanden som dessa abstrakta sifferuppgifter beskriver i själva verket leder till tryggade arbetstillfällen, högre inkomster, en starkare ställning gentemot utländska kreditgivare och minskade behov av åtstrammingsåtgärder som uppgifterna får ett verklighetsnära innehåll.

Den utomordentligt starka omsvängningen i handelsbalans och bytesbalans sedan år 1982 har kunnat genomföras tack vare en god samklang mellan ekonomisk politik, handelspolitik, löntagarorganisationernas ansvarstagande och företagens kraftfulla exportsatsningar.

I slutet av 1970-talet och början av 1980-talet drog landet på sig betydande utlandslån. Enbart räntan på utlandsskulden uppgick till nära 20 miljarder förra året. Detta tvingar oss att under lång tid framöver få till stånd stora handelsöverskott.

Utsiktarna härför påverkas givetvis av den internationella ekonomiska situationen.

Återhämtningen av världsekonomin fortsätter. För OECD-området som helhet beräknas den ekonomiska tillväxten under år 1985 bli 3 %. I USA dämpas tillväxten något och förväntas bli drygt 3 %. Tillväxten i Västeuropa förväntas bli oförändrad, ca 2,5 %. I Japan beräknas den minska obetydligt, till 5 %. Även för många u-länder ser den ekonomiska situationen ut att ljusna efter en besvärlig stagnationsperiod.

År 1984 ökade världshandeln med 9 % och bidrog därmed väsentligt till tillväxtökningen. För i år förutses en lägre tillväxt i världshandeln – omkring 4-5 %.

Den ekonomiska utvecklingen är dock inte – trots den relativt gynnsamma utvecklingen under år 1984 – utan problem. Den höga arbetslösheten i Västeuropa har inte givit vika. Stora obalanser förekommer fortfarande i världsekonomin. Till följd av den starka dollarn har de amerikanska handels- och bytesbalansunderskotten nått rekordnivåer. Detta underblåser protektionistiska krav. U-ländernas skuldsituation är fortfarande mycket allvarlig, och det internationella ränteläget är oroväckande högt.

Integrationen av i-ländernas ekonomier fortsätter i snabb takt, pådriven inte bara av handels- och investeringsflöden utan också av en snabb teknologisk utveckling inte minst på kommunikationsområdet. I denna integration blir u-länderna, främst de mer utvecklade, alltmer delaktiga.

Det ökade beroendet länderna emellan och de stora ekonomiska problem som måste lösas ställer allt större krav på bättre samordning såväl nationellt som internationellt av den ekonomiska politiken, valutapolitiken och handelspolitiken. En bättre samordning skulle medföra att de olika ländernas åtgärder förstärkte varandra. Även relativt begränsade insatser skulle därigenom få betydande samlade effekter.

Vårt nuvarande välstånd hade inte varit möjligt utan en öppen internatio-

nell handel. Medvetna om detta har svensk industri och fackföreningsrörelse utvecklat större motståndskraft mot protektionistiskt tänkande än sina motsvarigheter i många andra länder. Exportens positiva inverkan på sysselsättningen spelar här en stor roll. Vår traditionella frihandelspolitik har sålunda bred förankring i det svenska samhället.

För vår försörjning är vi beroende av en väl fungerande import. Detta gäller inte minst industrin som i hög grad utnyttjar utländska insatsvaror för sin produktion.

De multilaterala regelsystem som byggts upp under efterkrigstiden stärker de små ländernas ställning och gör det svårare för stora länder och handelsblock att ensamma fastlägga villkoren för utrikeshandeln.

Dess värre har emellertid respekten för dessa spelregler minskat under senare år genom ökad protektionism och bilateralism.

En ökad bilateralisering är negativ inte bara därför att den missgynnar de små staterna och därför att den leder till ekonomiskt slöseri. En sådan utveckling är farlig också därför att den utgör en grogrund för konflikter mellan länder.

Hittills har återverkningarna på Sverige av denna utveckling varit relativt begränsade, inte minst tack vare vårt medlemskap i EFTA och vårt frihandelsavtal med EG. Skulle bilateraliseringen utvecklas kan vi dock lätt hamna i en situation som leder till växande problem för oss. Riskerna är att vi blir sämre behandlade än de större länderna och handelsblocken eller kommer i kläm mellan andra länders uppgörelser.

Protektionismen tar sig nu uttryck i former som är svårare att angripa än tidigare, t. ex. som s. k. frivilliga åtaganden av exportörsländer vid sidan om GATT-reglerna. Spridningen av dessa s. k. gråzonsåtgärder är allvarlig: gapet mellan GATT:s regler och verkligheten kan till slut bli för stor för att man skall kunna tala om ett sammanhållet multilateralt system. Det är allvarligt att det ännu inte gått att vända denna utveckling, trots att den ekonomiska situationen förbättrats.

Gråzonsåtgärder innebär i praktiken att exportlandet förlorar möjligheten att åberopa sina GATT-rättigheter. Sverige har därför all anledning att motsätta sig krav på s. k. frivilliga exportbegränsningsåtaganden.

Andra inslag i utvecklingen mot ökade hinder för den internationella handeln är de amerikanska begränsningarna av teknikexport. De är inte nya men har under senare år kommit att tillämpas mer restriktivt.

Det finns risk för att handeln mellan Sverige och USA skulle kunna försvåras till följd av ökad byråkrati om de amerikanska bestämmelserna skulle skärpas. Regeringen har vid upprepade tillfällen framfört sina invändningar till den amerikanska regeringen. Vi utgår ifrån att USA inte vidtar åtgärder som skulle störa vår handel.

Konkreta åtgärder behövs för att stärka GATT-systemet för att därigenom förhindra att bilateraliseringen och protektionismen får ytterligare grogrund i nästa lågkonjunktur. Det är därför väsentligt att denna fråga ägnas större uppmärksamhet på politisk nivå.

De ministersamtal som i detta sammanhang ägde rum förra året i

Washington och Rio de Janeiro har sin grund i oron över den långsamma framstegstakten och ökade motsättningar i GATT-arbetet och syftar till att lägga grunden för en ny förhandlingsrunda i GATT. Den svenska regeringen kommer därför att inbjuda till ett ministermöte i Stockholm i juni i år mellan regeringsledamöter ansvariga för handelspolitiken i ett antal såväl i- som u-länder. Härutöver inbjuds bl. a. GATT:s generaldirektör. Det positiva gensvar som detta initiativ erhållit tyder på att många ser ett värde i att intensifiera den politiska dialogen i dessa frågor. Det är regeringens förhoppning att detta möte kan bli ett led i arbetet på att återupprätta frihandelssystemets trovärdighet och bidra till ansträngningarna för att öka frihandeln. En ny GATT-runda skulle kunna bryta den atmosfär av missmod och misstro som under senare tid kommit att prägla det internationella handelssystemet.

Behovet av ett politiskt initiativ i GATT är stort inte minst på grund av motsättningarna mellan u-länder och i-länder om GATT:s fortsatta arbete. En viktig uppgift för de informella ministermötena är därför att skapa ökat samförstånd mellan u-länder och i-länder om GATT:s framtida arbete.

Möjligheten att ingripa mot marknadsstörande import – den s. k. skyddsklausulen – är av central betydelse för ett fungerande regelsystem. De gråzonsarrangemang som ingåtts vid sidan om GATT tyder på att GATT-reglerna på detta område inte fungerar tillfredsställande.

Enligt regeringens uppfattning bör GATT anta regler och principer snarast som möjliggör grundlig och regelbunden multilateral genomgång av samtliga skyddsåtgärder som vidtagits.

Reglerna bör föreskriva att varje skyddsåtgärd skall vara tidsbegränsad och att skyddet bör minskas över tiden. En avvecklingsplan bör således finnas redan när skyddsåtgärden införs.

Det handelspolitiska regelsystemet bygger också på att konkurrensen inte snedvrids genom dumping eller statlig exportsubventionering. I GATT finns regler som ger möjlighet till skydd mot dumpad eller subventionerad import som skadar den inhemska industrin.

Regeringen önskar nu höja beredskapen när det gäller utnyttjandet av GATT:s antidumping- och subventionskoder. Därför har inom utrikesdepartementet utarbetats ett förslag till en smidigare svensk procedur för dumping- och subventionsundersökningar. Förslaget, som avses träda i kraft den 1 juli i år, innebär bl. a. att proceduren förbättras så att åtgärder skyndsamt kan vidtas om så erfordras. Då denna typ av undersökningar kräver omfattande utredningsinsatser har i årets budgetproposition föreslagits att kommerskollegium får förstärkta resurser till sådana insatser.

Inslaget av tjänster i internationell handel ökar. GATT-reglerna täcker tjänster bara i den mån de utgör komplement till en varustransaktion. Tjänstesektorn kännetecknas av en rik flora av nationella regleringar som ofta tillkommit i i och för sig vällovliga syften, såsom nationell säkerhet och skyddande av personlig integritet. Men de handelspolitiska konsekvenserna av regleringarna har inte alltid beaktats. Varuhandelns ökade inslag av tjänster gör att även varustransaktioner i ökad utsträckning kommer att

påverkas av handelshinder inom tjänstesektorn.

Ett mål för GATT-förhandlingarna bör vara att utsträcka GATT:s regler och instrument till att omfatta även tjänster. GATT varken kan eller bör förhindra att nationella myndigheter inför regleringar till skydd för medborgarnas vitala intressen. Dessa regleringar måste dock underkastas en viss multilateral disciplin för att motverka handelsbegränsande effekter. Det är inte uteslutet att man i en ny runda även skulle kunna förhandla om avveckling av handelshinder inom enskilda tjänstesektorer. Sverige kommer att verka för att sådana förhandlingar kommer till stånd i GATT.

I de eventuella GATT-förhandlingarna kommer handeln med jordbruksvaror och tekoprodukter att tillmätas stort intresse.

Regeringens syn på tekofrågorna framgår av den proposition som år 1983 framlades för riksdagen. Tekopolitiken syftar till att skapa en på sikt livskraftig industri.

De industripolitiska åtgärderna har därför fått en mer selektiv inriktning än tidigare. Stödet har minskats och lagts om. Det har inriktats mer på effektivitetshöjande och marknadsstödjande åtgärder.

Det internationella regelverket på tekoområdet utgörs av det s. k. Multifiberavtalet i GATT. Sverige har slutit 17 bilaterala textilbegränsningsavtal, i tillämpliga fall inom ramen för det internationella Multifiberavtalet – MFA III. Avtalen gäller 4-5 år. Det är regeringens bedömning att dessa avtal ger ett tillfredsställande resultat jämfört med alternativa skyddssystem.

MFA III utlöper den 31 juli 1986, och avtalet står då inför omförhandlingar.

Våra handelsförbindelser med de flesta länder i Östeuropa och tredje världen har under senare år präglats av skuldskrisen. Bristande betalningsförmåga och inhemsk åtstramning har påverkat efterfrågan på våra exportvaror.

Hotet mot det internationella finanssystemet har lättat något under det senaste året. Skuldskrisen är emellertid långt ifrån över. Under andra hälften av 1980-talet kommer det ekonomiska trycket på u-länderna att återigen öka, i och med att deras återbetalningar ökar. Det gäller att utnyttja det andrum som nu finns till att stärka de internationella handels- och finanssystemen, så att u-ländernas problem inte blir övermäktiga när återbetalningskraven sedan ökar. Skuldskrisen har framför allt förknippats med vissa relativt högt utvecklade u-länder. Det finns dock anledning att uppmärksamma att även många av de fattigare u-länderna allvarligt hämmas i sina utvecklingsansattningar av en växande skuldbörda.

Skuldländernas egna ansträngningar att reda upp sin situation, bl. a. genom strukturella anpassningsåtgärder, är en förutsättning för att skuldproblemen skall klaras. Därutöver behövs såväl en uppbromsning av protektionismen och en ytterligare frigörelse av handeln som en stabilisering av råvaruinkomsterna samt ny kreditgivning och annan resursöverföring. Vidare bör skuldkonsolideringssystemet förbättras. Varje lands skuldproblem kräver en skraddarsydd lösning.

Dessa frågor kommer att behandlas under en serie möten under våren inom olika internationella fora. Dessa möten bör syfta till att stärka de

globala handels- och finanssystemen och samtidigt stödja skuldländernas egna ansträngningar att återställa sin kreditvärdighet.

Ètt viktigt bidrag från svensk sida till skuldländernas egna ansträngningar att få en positiv utveckling till stånd är det betalningsbalansstöd om 400 milj. kr. som regeringen föreslår i budgetpropositionen för 1985/86. Avsikten är att Sverige med detta nya biståndspolitiska instrument skall kunna stödja det svenska biståndets programländer och länder med vilka ett reguljärt ekonomiskt samarbete sker genom BITS och som har akuta betalningssvårigheter på grund av en svår skuldbörda. För många av dem har dessa svårigheter blivit ett avgörande utvecklingshinder. Stödet skall också kunna användas för gemensamma aktioner med andra industriländer. Genom dessa insatser underlättas ländernas egna ansträngningar att förbättra sin externa balans.

Regeringen anser det i detta sammanhang vara viktigt att upprätthålla exportkreditgarantigivningen på en omfattande nivå. Exportkreditnämndens garantigivning har stor betydelse framför allt för projekt och systemleveranser till u-länder.

EKN har givits möjligheter att återuppta garantigivning till länder med akuta skuldproblem men som på längre sikt bedöms ha goda utvecklingsmöjligheter.

EKN har utarbetat former för att dela sina risker med företag och banker. Fortsatta ansträngningar bör göras på detta område och samarbetet med andra institut, särskilt i de nordiska länderna, stärkas.

Vissa framsteg har gjorts i de internationella förhandlingarna om statsstödda exportkrediter. Resultatet har blivit att subventionsgraden har minskat ytterligare.

Nord-syd-dialogen har nu ganska länge gått på sparlåga. Från svensk sida har vi aktivt verkat för att de beslut som fattades vid UNCTAD VI vad gäller råvaror, handel och monetära och finansiella frågor följs upp såväl i UNCTAD som i de andra internationella organ som har ett huvudansvar på enskilda områden. Hittills har endast små framsteg gjorts, men våra ansträngningar, bl. a. för att följa upp den svenska regeringens s. k. niopunktsprogram, kommer att fortsätta.

Västeuropa förblir Sveriges utan jämförelse viktigaste marknad. Vi avsätter där 70 % av vår export och över 30 % av industriproduktionen. En viktig uppgift för vår handelspolitik är att ge våra företag möjlighet att konkurrera på jämbördiga villkor på denna marknad.

Vårt medlemskap i EFTA och våra frihandelsavtal med EG har skapat en god grund för vår Europapolitik. Sverige är en del av den europeiska tullfria marknad, som med sina mer än 300 miljoner konsumenter är det största tullfria området i världen.

Men mycket arbete återstår innan Västeuropa blivit den verkliga hemmamarknad som skulle stärka de europeiska företagens ställning i den hårdnande internationella konkurrensen. En rad hinder för handeln finns kvar såväl mellan EG-länderna, mellan EFTA-länderna som mellan EFTA-länderna och EG, samt även i den nordiska samhandeln.

Den handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning som det nordiska ministerrådet nyligen antog strävar i hög grad till att ge företagen bättre tillgång till den nordiska marknaden och till att därmed ge dem bättre konkurrenskraft på världsmarknaden. Detta är viktigt inte minst för de små och medelstora företagen. De nordiska handelsministrarna har tagit initiativ i denna riktning.

Arbetet med att göra Norden och Västeuropa till hemmamarknader för företagen innebär att en mångfald bestämmelser och administrativa förfaranden måste angripas. Gemensamt för dem är att de inte tillkommit i syfte att hindra handeln utan för att säkerställa samhällets kontroll i andra nationella avseenden. Dessa typer av handelshinder kan verka så att de små och medelstora företagen ger upp tanken på export. För de större företagen, som kommit mycket långt med att effektivisera och pressa kostnaderna i själva produktionen, har nu distributionskostnaderna kommit i blickpunkten. Kostnaderna förknippade med administrativa handelshinder blir därigenom alltmer uppenbara. Enbart i fråga om handeln inom EG har beräknats att administrativa formaliteter vid gränserna av olika slag fördyrar varorna med mellan 6 och 8 %.

Dessa frågor berör i vårt land ett stort antal myndigheter och flera departement. Sverige tillhör ingalunda de stora syndarna på detta område. Vi har dock ett starkt egenintresse av att efterlevnaden av de internationella reglerna ökar. Det är därvid väsentligt att vi själva beaktar våra internationella intressen och åtaganden och att svenska åtgärder och beslut inte kommer i konflikt med dessa. Detta är en angelägen fråga för företag och myndigheter att uppmärksamma. Kommerskollegium har en central roll när det gäller att bevaka de handelspolitiska aspekterna på sådana beslut.

För Sverige och övriga EFTA-länder är det väsentligt att så långt som möjligt delta i det fortsatta arbetet på en västeuropeisk hemmamarknad. Det var därför som Sverige tog initiativ till det första mötet på ministernivå mellan samtliga medlemsländer i EFTA och EG, vilket under svenskt-franskt ordförandeskap ägde rum i Luxemburg i april förra året. Det var också därför som Sverige bjöd in EFTA-ländernas regeringschefer till ett möte i Visby i juni 1984.

Den deklaration som antogs i Luxemburg gav viktiga politiska impulser för det vidare arbetet på att avveckla handelshindren och för att med gemensamma krafter stimulera industriell förnyelse, tillväxt och sysselsättning. Den innebar också en bekräftelse på att EG- och EFTA-länderna har ett starkt gemensamt intresse av att verka för en friare världshandel och att bekämpa protektionismen.

Visbymötet gav i sin tur viktiga impulser till en förstärkning av EFTA-samarbetet i de många frågor där EFTA-länderna som relativt små, högt industrialiserade och starkt utrikeshandelsberoende länder har samma handelspolitiska mål och där de har mycket att vinna på ett samordnat uppträdande. Detta gäller givetvis främst i det västeuropeiska sammanhanget, men också i mera världsvida frågor.

Luxemburgdeklarationen upptog en rad samarbetsfrågor, som det är

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Handelspolitisk
debatt*

viktigt att nu ta itu med, inte minst frågor om forskning och utveckling, miljövård, varumärken och offentlig upphandling. Ett tillfälle att föra dessa frågor vidare på politisk nivå erbjuds i samband med EFTA:s 25-årsjubileum i Wien i maj i år, dit också ledande EG-kommissionsledamöter har inbjudits. På svenskt initiativ kommer dessutom en första diskussion på expertnivå mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen om sysselsättningen i Europa att äga rum i slutet av april i år.

Också vid sidan av frihandelsavtalen har Sverige genom åren utvecklat ett omfattande samarbete med EG. Sverige deltar bl. a. i en rad konkreta forskningsprojekt, och diskussioner har inletts om ett ramavtal i syfte att ytterligare underlätta svenska institutioners och företags möjligheter att delta i europeiska forsknings- och utvecklingsprojekt. Från denna synpunkt är vårt fortsatta deltagande i den nu pågående fasen av fusionsforskningsprogrammet av stor betydelse.

Vår stålhandel med EG regleras i vårt frihandelsavtal med kol- och stålunionen (CECA) och en årlig s. k. särskild skriftväxling. Trots svårigheterna på den känsliga stålmarknaden har handeln kunnat löpa utan större problem för svenska företag.

Ett problem för Sverige har varit Gemenskapens beslut att återinföra tullar på sill. EG-rådets beslut i slutet av förra året om en ökning av den tullfria införseln innebar en förbättring för Sverige för år 1985. En långsiktig lösning av frågan måste dock uppnås.

Det är sammanfattningsvis regeringens bedömning att Sveriges förbindelser med den Europeiska gemenskapen i allt väsentligt är utomordentligt goda och att arbetet inom frihandelsavtalets ram fungerar mycket väl. Vi kan således konstatera att de farhågor och den oro som på sin tid uttrycktes i samband med förhandlingarna med EG har visat sig ogrundade.

Sveriges ökade konkurrensförmåga har lett till att en del av de förluster av marknadsandelar som gjordes under tidigare år har kunnat återtå. Detta har i första hand skett på de traditionella marknaderna i Västeuropa och Nordamerika. Utvecklingen inom statshandelsländerna och u-länderna har inte varit lika kraftig. Där har exportökningarna varit mindre. Marknadsandelarna ligger där i genomsnitt på en betydligt lägre nivå än inom flertalet industriländer.

Under senare tid har dock en viss förbättring i fråga om Östeuropa kunnat noteras. Med Sovjetunionen har nyligen ett avtal om gränshandel ingåtts. Den senaste utvecklingen ger anledning till förhoppningar om att stagnationen i handeln skall brytas. Den betydelsefulla ökningen av exporten har sålunda i första hand skett på Sveriges närmaknader inom OECD-området, inkl. USA och Japan.

De vunna framgångarna har emellertid inte fört tillbaka landet till ett tillstånd av långsiktig, strukturell balans i utrikesaffärerna. Även framöver måste överskott i bytesbalansen säkras för att vi skall kunna betala tillbaka på våra utlandslån. Det är sålunda ett centralt, långsiktigt mål för den ekonomiska politiken att uppnå överskott i varu- och tjänsteutbytet med utlandet.

En fortsatt exportoffensiv är därför nödvändig. Marknaderna i industriländerna i Västeuropa, Nordamerika och inte minst Japan bör även i fortsättningen kunna erbjuda de svenska företagen expansionsmöjligheter. Självfallet bör fortsatta ansträngningar göras att få fler svenska varor och tjänster på dessa marknader.

Det är emellertid nödvändigt att även ansträngningarna på vissa u-landsmarknader ökar. Flera länder, speciellt i Stilla havs-området inkl. Kina, har utvecklats mycket snabbt under senare år och bör fortsättningsvis utgöra expansiva marknader. Många utvecklingsländer befinner sig dessutom i en utvecklingsfas som borde passa den svenska exportindustrin väl, med dess sedan länge starka inriktning på investeringsvaror och infrastrukturinvesteringar.

I syfte att förstärka förutsättningarna till framgång i våra exportansträngningar på vissa u-landsmarknader har inletts en försöksverksamhet med s. k. koordinatörer. Dessa har utsetts att samordna de olika insatser som BITS, exportrådet, exportkreditnämnden m. fl. organ kan göra för att stödja företagen. Det är genom att långsiktigt bygga upp kontakter med sådana länder som svensk exportindustri kan få det breda underlag för en fortsatt expansion som är nödvändigt för att återvinna extern balans.

Det är i detta perspektiv som samhällets exportfrämjande insatser i första hand bör ses. Att bearbeta nya marknader och skapa nya affärsförbindelser kräver ofta ett utvecklat samarbete mellan företag, exportfrämjande myndigheter och utlandsrepresentation. Önskemålen från allt fler länder om krediter och teknologiöverföring har också fört med sig större krav på koordinerade insatser.

Ett stöd för ökade exportmöjligheter ligger i detta sammanhang även i den fördjupade nordiska exportsamverkan som erhålls genom Nordiska investeringsbanken och Nordiska projektexportfonden.

Det är viktigt att observera den tendens till en breddning av exporten som nu sker till nya områden – t. ex. till tjänsteområdet i vid mening. Exportfrämjandet måste anpassas till denna utveckling. Det sker en strukturuomvandling i den internationella handeln som tar sig uttryck i att delar av varuexporten ersätts av eller kompletteras med en tjänsteexport. Dessutom ökar mjukvaruinslaget inom tillverkningsindustrin. Sverige har skaffat sig ett konkurrens-mässigt övertag när det gäller systemlösningar och teknologiskt kunnande. Det är viktigt att vi genom en aktiv marknadsföring utnyttjar dessa konkurrensfördelar. Tjänsteexport förekommer på många skilda områden: turism, hälso- och sjukvård, utbildning, konsultverksamhet, bank- och försäkringstjänster, högteknologi, transporttjänster m. m.

Den svenska offentliga sektorns tjänster och kunnande är attraktiva på den internationella marknaden. Den kan även underlätta och röja väg för svensk följdexport från industri och entreprenadföretag. Den är ofta intressant i kombination med traditionell varuexport.

Redan i dagsläget svarar tjänsteexporten för en ökande andel av de samlade exportinkomsterna. De exportfrämjande insatserna måste därför utformas så att de även innefattar och beaktar behoven hos dessa nytillkom-

na grupper av företag. Regeringen kommer därför under våren att lägga fram förslag till riksdagen som syftar till att ytterligare främja tjänsteexporten.

Bredden i exportsatsningarna måste kombineras med sektorinriktade satsningar. Sveriges exportråd har redan arbetat i denna riktning i olika utvecklingsprogram liksom i samverkansgrupper för vissa sektorer. Fr. o. m. innevarande budgetår har dessa sektorprogram utvidgats till att inkludera två viktiga framtida exportsektorer, nämligen byggsektorn i vid mening samt energitekniksektorn. Inom exportrådet har bildats ett särskilt organ – svensk bygg- och energiexport (Swebex) – för dessa sektorer.

Regeringen har också tillsatt en utredning för att kartlägga de små teknikbaserade företagens problem vid internationell marknadsföring och handel. Sådana företag är ofta föregångare i tillämpningen av ny teknik. Det kan t. ex. gälla mikroelektronik, bioteknik, kunskap om nya material m. m. De står för en viktig del av nyföretagandet och kan genom sin ofta aggressiva marknadsföring verka vitaliserande på näringslivet. De små tekniktunga företag som lyckats etablera sig stöter emellertid ofta på tillväxthinder när närmarknaderna inte räcker till och inbrytningar måste göras på exportmarknaderna. Sådana inbrytningar måste med tanke på produkternas livslängd ofta ske snabbt, och de kräver en kompetens i internationell marknadsföring som många av dessa företag saknar. Det kan också handla om att hitta leverantörer och samarbetspartners för att åstadkomma en gångbar produkt. Utredningen skall lämna förslag på hur exportfrämjandet bättre kan anpassas till dessa företags behov. Den skall också kartlägga de handelshinder som företagen möter eller kan komma att möta. Programvaruföretag och mindre informationsteknologiska företag kommer därvid att ges särskild uppmärksamhet.

Sammanfattningsvis, herr talman, kan vi konstatera att vi nu har ett par framgångsrika år på utrikeshandelsområdet bakom oss. Svenska varor och tjänster är efterfrågade runt om i världen. Svenskt kunnande och svensk kvalitet har återigen blivit positiva begrepp på världsmarknaden. För den svenska ekonomin, för hushållen, för företagen och för löntagarna är detta av stor betydelse. En framgångsrik export är en hörnsten i den svenska välfärden. Det är genom exportframgångarna som vi har lyckats vända den nedåtgående utvecklingen i industriproduktion och sysselsättning. Det är genom en framgångsrik exportutveckling som vi på kortare tid än vad man räknade med nu kunnat uppnå en positiv bytesbalans.

Men vi får inte slå oss till ro med dessa vunna framgångar. Det räcker inte med att vi har satt stopp för ytterligare ökning av vår internationella skuldsättning. Vi måste minska våra utlandsskulder för att reducera de för vår ekonomi så tyngande internationella räntebetalningarna. För att åstadkomma detta måste vi under ett antal år framöver ha överskott i våra löpande betalningar.

Det är ingen lätt uppgift – särskilt inte mot bakgrunden av att vi nu ser framför oss några år med lägre tillväxt i världshandeln än vad vi hade under år 1984.

Det finns emellertid goda förutsättningar för att vi skall lyckas. Arbets-

marknadens parter har tagit på sig ett betydande ansvar för att hålla konkurrenskraften inom ramen för vad en fortsatt expansiv exportutveckling kräver. Företagen bygger nu på bred front ut sin kapacitet – i många fall med direkt inriktning på utländska satsningar.

Stagnationsårens pessimism under åren kring 1980 har nu ersatts av en ny framtidsoptimism, med en verklig vilja att ta itu med problemen och ge sig i kast med de internationella utmaningarna. Det är en ny anda i svenskt näringsliv och bland de svenska löntagarna. Detta är en god grund för fortsatta framgångar på världsmarknaden.

Anf. 2 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Frihandel har vi inte för utlänningarnas skull, utan det har vi för vår egen skull. Den ger möjlighet att tillverka det som vi är bra på att göra och exportera det och sedan inhandla utifrån det som vi är mindre skickade att tillverka. Det är naturligtvis ännu bättre om andra länder för samma politik. Det behövs fasta regler och tillämpningar av reglerna i umgänget mellan länderna, och för att det skall fungera är det viktigt att vi själva gör vad vi bör göra i det avseendet.

Det finns anledning att bekymra sig över de protektionistiska hot som har kännetecknat flera års utveckling på det utrikeshandelspolitiska området. Det skulle vara skadligt, om vi själva förfaller till sådana förfaranden. Det gäller att hålla rent kring egen dörr, om vi skall kunna hävda en för oss gynnsam linje.

Det här ger bakgrund till vissa iakttagelser. Vad först gäller oljehandeln har herr Hellström nu möjlighet att ta avstånd från de riskabla och luddiga uttalanden som energiministern har gjort om någon sorts reglering av denna handel. Herr Hellström talade om gråzonsåtgärder. Något mera gråzonsartat än fru Dahls yttranden vad beträffar oljehandeln kan jag inte tänka mig, och jag tar för givet att herr Hellström kommer att ta avstånd från de uttalandena.

Det behövs en fri oljehandel, konkurrens och låga importkostnader för att konsumenterna skall få låga priser. Det finns annars risk för motåtgärder från andra länder. Vi har redan hört en del uttalanden i den riktningen.

Det beredskapsmotiv som det hänvisas till blir allt svagare, bl. a. på grund av regeringens egen politik, att man skall lagra snarare produkter än råolja och också på grund av att raffinaderikapaciteten i Sverige för närvarande överstiger vår egen konsumtion av oljeprodukter.

Det är virrigt, herr talman, att ena dagen tala om att man skall motverka inflation, nästa dag säga att man skall höja priserna och nästa igen införa ett prisstopp. OK står visst för Oljekonsumenterna, men den politik som regeringen förespråkar har mycket litet med oljekonsumenter att göra.

På tekoområdet är det nu dags att pröva en större frihet. Även det vore bra för konsumenterna och också för vår bytesbalans. Den nuvarande tekopolitiken kommer, om den förlängs, att vara dyrbar. Även för branschen är det till sist bra att vara medveten om att man måste leva i internationellt umgänge.

Ett intressant exempel är den schweiziska klockindustrin. Det är kanske

den europeiska industrigren som har drabbats hårdast av olika förändringar på världsmarknaden genom lågprisimport och elektronikens utveckling. Den schweiziska klockindustrin har efter mycket svåra år utan några som helst statsbidrag lyckats genomföra en omställning, så att den på nytt blivit en slagkraftig näringsgren.

Även kemikaliekontroll är ett område som statsrådet Hellström inte berörde i sin deklaration men där det finns anledning att ställa vissa frågor. Beträffande tjänstesektorn sades vackra och riktiga ord, men även på det området finns det i Sverige en hel del hinder. Det är viktigt att utveckla dessa, både för vår egen skull och därför att det skulle vara ett led i motverkande av internationell protektionism.

En fråga som herr Hellström talade mycket om när han var i opposition var att vi borde införa ett handelspolitiskt hinder som kallas socialklausul. Det går ut på att man skall ingripa mot andra länder som inte har tillräckligt bra arbetsvillkor eller helt fria möjligheter för fackföreningar. Denna politik är en utrikespolitisk omöjlighet, och den är ekonomisk-politiskt feltänkt. När herr Hellström nu talar varmt för en ökning av Sovjethandeln kanske han också har anledning att fundera över hur det skulle rimma med en sådan socialklausul. Även vi vill utveckla Sovjethandeln, men vi är motståndare till införande av socialklausuler.

Jag slogs också av liknande tankar när jag läste vad herr Bodström nyligen sade i en debatt i riksdagen om de rapporter som SIDA har lagt fram om tvångsarbete vid pappersbruket i Vietnam. De lättsinnigheterna rimmar mycket illa med de uttalanden som herr Bodström gjorde när han var ordförande i TCO och skrev till den dåvarande handelsministern om behovet av införande av skyddsklausul för att på något sätt främja en förbättring av arbetsvillkoren.

Ytterligare ett område där Sverige har en hel del regleringar som man verkligen bör försöka att utveckla är valutaområdet. Det är patetiskt när riksbanken skall tillämpa denna lagstiftning. Man skall vara medveten om att valutakontroller på intet sätt hindrar beroendet av omvärlden. De ger möjligen en frist för att fördröja de omläggningar av den ekonomiska politiken som behövs. När väl den fristen har gått till ända utan att någonting har gjorts sitter man där med ett större beroende av omvärlden än annars.

Jag har hittills framfört några synpunkter på vad vi bör göra för egen del. När det sedan gäller det internationella umgänget talade herr Hellström om behovet av en ny GATT-runda, och det är något som nu diskuteras internationellt. En GATT-runda är bra för motverkande av protektionism och för befrämjande av utvecklingen, dock under vissa förutsättningar. Låt oss börja med att se på u-landssidan.

De u-länder som har lyckats är de som bedriver sin ekonomiska utveckling inom ramen för en marknadsekonomi och en fri utrikeshandel. Herr Hellström påpekade själv i sin deklaration att de u-länder som verkligen har lyckats framför allt ligger i Stilla havs-regionen. Men eftersom det är på det viset, finns det för svenskt vidkommande fortsättningsvis föga anledning att

stödja de förvirrade krav som sammanfattas under namnet "en ny ekonomisk världsordning".

Dessa krav kommer inte att genomföras, eftersom de är helt orealistiska. Det skulle i princip enbart innebära att det skulle bli möjligt för ett antal u-länder som har misslyckats med sin ekonomiska politik att fortsätta med sådana misslyckanden, utan någon omläggning i enlighet med den politik som förts av de u-länder som har haft framgång. Ett intressant experiment att lägga om politiken i bättre riktning genomförs för närvarande av Kina. Vad Kina gör och inte gör i detta avseende kommer naturligtvis att ha en utomordentligt stor betydelse.

Det behövs alltså en avregleringsrunda och mera av marknadsekonomi inom de olika u-länderna, för att dessa på ett vettigt sätt och för sina egna syften skall kunna inlemmas i det världsekonomiska samarbetet. Men en sådan avregleringsrunda behövs också, herr talman, inom ett antal i-länder, inte minst i Sverige. De vinster av en fri utrikeshandel som herr Hellström här har utvecklat tankar om skiljer sig nämligen på intet sätt från vinster av en fri inhemsk produktion och handel. Utrikeshandelsvinster är inte värdefullare än vinster av fri inhemsk produktion och handel. Det ter sig därför naturligt att börja hitom än snarare än att springa över ån för att hämta vatten.

Detta gäller desto mer, herr talman, med tanke på att en förutsättning för att man skall kunna delta i en någorlunda fri internationell handel faktiskt till sist är att man också har fria villkor för den inhemska produktionen och handeln. Om man inte har en fri inhemsk handel och produktion blir det en serie av valutaproblem, sysselsättningssvårigheter och de strukturkriser som åberopas för att man inte skall kunna ha en fri handel och alltså svårigheter att fullfölja de handelspolitiska intentionerna och åtagandena.

Det är, herr talman, märkvärdigt att ha *ett* statsråd som deklarerar behovet av en fri internationell handel, men mer än dussinet statsråd som håller på och reglerar den inhemska produktionen och handeln. Så har vi det i Sverige. Man reglerar den inhemska handeln och produktionen med stigande skatter, etableringskontroller, snedvridning genom subventioner, priskontroll, långa rader av arbetsmarknadsregleringar, monopoliseringar av produktion inom vårdsektorn, utbildning, kommunikation, byggnadsväsen osv. Man undrar om herr Hellström någonsin har reflekterat över det underliga i att här tala till förmån för en fri internationell handel, men samtidigt inte inom regeringen synbarligen ha några kolleger som verkar för samma sak inom landet.

För att vi fullt ut skall kunna delta i en konstruktiv fri handel måste vi hantera två problemkomplex som hänger nära ihop med varandra. Det gäller att bemästra vårt kostnadsläge för att ha konkurrenskraft, och det gäller att befrämja omställningsförmågan för att få vitalitet att vara i den dynamiska täten.

Den tredje väg som socialdemokraterna talar om bär väl åt fel håll i de här avseendena. Kostnadsläget för konkurrenskraften har inte förbättrats, utan konkurrenskraften har försämrats under senare år, efter den gigantiska devalveringen. Sverige har under den senaste perioden den högsta inflatio-

nen, jämförd med konkurrentländernas, och ett prisstopp, som någon sorts inhemsk reglering, kommer ingalunda att avhjälpa detta.

Nils Lundgren, socialdemokratisk ekonom, skrev för mindre än ett år sedan angående priskontroll: "Det tillhör finansministerns största framgångar att ha fört landet ut ur detta oseriösa träsk av struntregleringar."

När Feldt förra året avskaffade prisstoppen sade denne att: "viktiga framsteg gjorts under prisstoppen och att regeringen nu skaffat en plattform för fortsatt stabil ekonomisk politik". Men här står vi igen med ett prisstopp.

Apropå om ett nytt prisstopp skulle vara aktuellt sade Feldt förra året, när det prisstopp som då var aktuellt avskaffades: "Jag kan inte hoppa ut och in som göken ur uret." Men nu låter det annorlunda. Nu är det "kucku". Men sticker göken ut för långt, herr Hellström, sitter den så småningom fast där. Det är viktigt att iaktta detta för, som Lundgren också skrev, "prisreglering är dessutom en av dessa meningslösa åtgärder som enbart tjänar syftet att vilseleda allmänheten". Men det kommer inte att vilseleda verkligheten. Det kommer inte heller att vilseleda utlandet som skall ha ett ekonomiskt utbyte med oss.

Trots det Mats Hellström sade om den tredje vägen försämrades marknadsandelarna förra året enligt konjunkturinstitutet. Utlandsupplåningen har sedan september 1982 ökat från 83 miljarder till för närvarande 143 miljarder. Innan vi har kommit fram till valdagen har ni, på tre år, fördubblat utlandsskulden.

Bytesbalansen hade på toppen av högkonjunkturen förra året ett litet plus, ett alldeles för litet plus för att det verkligen skulle vara något att tala om, och den är på väg att på nytt försämrans, vilket också det exemplifieras av det utflöde av valuta som vi har. Har inte herr Hellström märkt att det har varit problem på det området? Har herr Hellström inte iakttagit att vi under den senaste perioden har fått ett allt kraftigare gap mellan den räntenivå vi behöver ha i Sverige gentemot utlandet för att hålla pengarna kvar? Det är för närvarande ett enormt och ytterst oroande gap mellan den svenska räntenivån och den som gäller internationellt. Detta är inte alls ett kännetecken på den framtidstro och optimism som herr Hellström avslutade med att prata vackert om, utan det är ett exempel på motsatsen. Om man kör denna skrytvals i förening med meningslösheter som priskontroll och brist på åtgärder mot verkligt grundläggande problem, bäddar man dessutom för en illavarslande och betydande valutaoro. I fråga om arbetslösheten på den reguljära arbetsmarknaden – det vill säga den som inte är AMS-dirigerad – förhåller det sig faktiskt så att arbetslösheten, på toppen av högkonjunkturen, är större än den var under den värsta lågkonjunktur som vi haft på mycket länge – en internationell lågkonjunktur som rådde 1982.

Själva sysselsättningen på den reguljära arbetsmarknaden är för närvarande, alltså på toppen av högkonjunkturen, inte högre än den var 1982. Pratet om den här tredje vägen, under den dyra frist som en jättedevalvering ger och i skydd av en amerikansk högkonjunkturs dragningskraft, kommer så småningom att framstå som svammel. Ni måste vara medvetna om det, därför att detta hänger intensivt och intimt ihop med de utrikeshandelsfrågor

som herr Hellström har pratat om.

Vad som krävs, herr talman, för att vi verkligen skall få en fri inhemsk produktion och handel, som gör det möjligt för oss att konstruktivt delta i en fri internationell handel, att verkligen driva den svenska linjen och att även utnyttja fördelarna av en dynamisk inhemsk marknad, är att det blir lägre skatter och mera etableringsfrihet – inte tvärtom.

Det är enormt vilka tullar – om man så vill säga – som är uppresta genom de fantastiska svenska skatterna runt varje hushåll. Skatten är ju så att säga en skatt på arbete utanför hushållets ram. Det är alltså fantastiska tullar som vi på detta sätt håller oss med och som då i inrikesekonomin skapar en motsvarighet till vad som finns på utrikessidan bakom handelshinder, nämligen att det blir en hel del svarta transaktioner, vilka när det gäller utrikeshandeln kallas för smuggel. Det här skapar över huvud taget en stor ineffektivitet i ekonomin.

Det behövs också en friare lönepolitik och en arbetsmarknad som verkligen klarar olika omställningar. Det behövs en bättre utbildning för att man skall få konkurrenskraft och mera oberoende. När det gäller den teknologiexport som amerikanerna bråkar så mycket om kan man ju, som Hellström gör, säga att vi räknar med att amerikanerna inte kommer att vidta några åtgärder som besvärar oss därvidlag. På den punkten kan det emellertid finnas olika uppfattningar. Men i stället för att gnälla tycker jag att det är riktigt att iakta att Sverige i vad gäller regler för export håller sig med en del egna sådana, t. ex. på vapenexportsidan. Dessa regler tillämpar ju herr Hellström själv. Amerikanerna för sin del tillämpar också sådana regler.

Om det är så att vi möter hinder på högteknologisidan finns det dessutom en sak vi är tvungna att göra, herr talman, nämligen att satsa mycket på utbildning och forskning, så att vi verkligen ligger i täten och får större oberoende samt kan hävda oss på exportmarknaderna med de där teknikintensiva företagen som herr Hellström talar om. Men regeringen gör ju ingenting på den punkten! Ni känner er ytterst oroade av att man ens talar om behovet av kvalitet i utbildningen. Universiteten representerar för närvarande en krisbransch, vilket riksdagen ännu inte riktigt har upptäckt. Det går ju att hålla på och köra universiteten i botten under en lång följd av år, för det märks inte så mycket. Det sitter en generation av gamla akademiker där, men tillströmningen är sämre än tidigare, vilket bl. a. visas av att det för närvarande är svårt att hålla tekniker kvar i universitetsväsendet. Detta är djupt oroande, för när det gäller utbildning och konkurrenskraft är det inte fråga om att man från politikersidan plötsligt anslår några 100 miljoner till forskning om vindkraftverk e. d., utan det är fråga om att ha en grundläggande hög kvalitet i utbildningsväsendet. Det fordras för att vi över huvud taget skall kunna hävda oss i utrikeshandeln.

Vidare behövs mindre byråkrati och inte mera regleringar, som t. ex. när det gäller priskontrollsidan. Det behövs mindre och färre offentliga monopol. Herr Hellström talar nu om behovet av fri tjänstehandel internationellt. Ja, det är riktigt och bra. Men behövs det då inte fri handel inom landet på tjänsteområdet? Är det verkligen bra med alla de här monopolerna som vi har

på området och som reglerar tjänstehandeln inom vård, utbildning etc.? Jag tror att detta är mycket skadligt, därför att det förhindrar vinster av en fri handel inom landet, och det gör det svårare för oss att engagera oss internationellt på det här området. Att tala om fri utrikeshandel, herr talman, det visar på ett missförstånd när det gäller hela saken, om man inte samtidigt talar för en fri inhemsk produktion och handel. Det förefaller som om regeringen här, liksom på en del andra områden, kör med dubbla budskap – det skulle vara bra med fri utrikeshandel, men här hemma skall vi reglera så mycket vi kan. Det vore någonting för herr Hellström att begrundat!

Anf. 3 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Vi har hört en utrikeshandelspolitisk deklARATION från regeringens sida, och själva texten har väl inte så många direkt störande inslag. Utrikeshandelsministern har ju förmånen att arbeta på ett politiskt område som, i varje fall delvis, inte har drabbats av det allmänt frostiga politiska klimatet. Vi är självfallet ganska ense om huvuddragen i den svenska utrikeshandelspolitiken, även om det förra inlägget gav ett annat intryck. Men det beror på hur mycket av den, skall vi säga vanliga, politiska tråtan man drar in i sammanhanget.

Utrikeshandelsministern har under sin tid på posten utvecklat en betydande reseverksamhet, och det finns anledning att understryka att det är viktigt med politiska markeringar, med politiska kontakter vid sidan av de kommersiella. Resultaten blir ju alltid mindre än vad det mera spektakulära resandet och alla pressmeddelanden som vi får från utrikeshandelsministern skulle innebära, men ett spill får man alltid räkna med.

Låt mig så gå in litet grand allmänt på den svenska utrikeshandelspolitiken. Det är klart att ett multilateralt frihandelssystem och konvertibla valutor är viktiga förutsättningar för att utrikeshandeln skall fungera på ett tillfredsställande sätt för ett litet land som Sverige. Efterkrigstidens utveckling har i det här perspektivet på det hela taget varit gynnsam. Omfattande handelsliberaliseringar har genomförts genom GATT, och i Västeuropa har införts frihandel för industrivaror genom EG-EFTA-samarbetet. Denna handelspolitiska utveckling har utan tvivel varit till fördel för Sveriges ekonomiska utveckling. Även om en motsvarande draghjälp sannolikt inte kan påräknas framgent är det angeläget att slå vakt om de framsteg som gjorts och söka medverka till en fortsatt gynnsam utveckling av den internationella handeln. Det är också det genomgående temat i den deklARATION Mats Hellström här har läst upp.

Det kan då finnas anledning att säga några ord om vår nära marknad. Jag tror att det alltid är viktigt för Sverige att markera hur stor betydelse den internnordiska handeln har och att verkligen fylla med innehåll det som blivit en etikett på handelspolitik i Norden, nämligen att skapa en nordisk hemmamarknad. Sverige har som land ett klart exportöverskott i förhållande till övriga nordiska länder; i själva verket har vi väl störst överskott av alla nordiska länder.

Det är väl i och för sig riktigt att Norden ganska mycket fungerar som en hemmamarknad för handeln med industrivaror. Men nu gäller det att gå vidare med övriga varor, med tjänster och kapital. När det gäller tekniska och administrativa handelshinder återstår mycket att göra. Därför är det oerhört avgörande hur vi hanterar dessa nära problem. Man kan naturligtvis se det som har hänt på Nordiska rådet i Reykjavik nyligen som ett inslag i det här: Alla nordiska länder visar faktiskt upp en ökad strävan att försöka angripa de här gemensamma problemen, t. ex. på det ekonomisk-politiska området och när det gäller att främja sysselsättningen. Men det måste följas upp, konkret och på bred front, när det gäller kapitalrörelser, aktiehandel, tjänstehandel och när det gäller avbyråkratisering.

Jag tror i och för sig att vi är någorlunda överens på den här punkten. Men det vore ändå bra om Mats Hellström något mer ville utveckla det konkreta arbete som pågår. I den utrikeshandelspolitiska debatten i höstas ville inte riksdagen skriva till regeringen i dessa frågor, men jag tror det är viktigt att utrikeshandelsministern tar tillfället i akt att mer utveckla det arbete som pågår på det nordiska området.

Det nordiska samarbetet är självklart samtidigt ett led i det breda internationella samarbetet. Ofta kan det också ses som en förberedelse för och ett etablerande av nordiska ståndpunkter inför kommande internationellt arbete. Den här aspekten är naturligtvis mycket viktig, t. ex. inför en kommande GATT-runda. Den saken hör också till de frågor som det öppet bör informeras om, inte minst här i riksdagen.

Det nordiska samarbetet bör vägledas av klara och övergripande mål, säger vi, och på handelsområdet handlar det således om att ge begreppet Norden som hemmamarknad ett närmare definierat innehåll. Enligt vår mening bör det begreppet avse en marknad med den nationella marknadens karakteristika, varken mer eller mindre.

Under senare tid har det blivit populärt att tala om Västeuropa som en hemmamarknad. Låt mig i det sammanhanget göra någon kritisk kommentar till en del saker som nyligen har inträffat. Jag hade för en dryg vecka sedan tillfälle att besöka EG-kommissionen i Bryssel. Där fick jag ett allmänt intryck av att allt stod väl till med relationerna till Sverige. Vad gäller handeln riktades ingen avgörande kritik mot svenskt beteende utom på en punkt. Vi här hemma tycker inte att det är en särskilt viktig fråga, därför att den är liten för oss. Men som symbolfråga har den internationellt en ordentlig genomslagskraft. Det gäller de tullförrättningsavgifter som har förts på tal på senare tid. Det är nästan det första som tas upp i en intern och förtrolig diskussion. Man förstår inte riktigt vad Sverige har för anledning att hålla på med sådant. Uppenbarligen har inte heller regeringen lyckats övertyga EG-kommissionen och de europeiska politikerna om att man håller sig inom ramen för det internationella regelsystemet.

Den här frågan kommer riksdagen att få tillfälle att behandla längre fram. Men jag har här velat säga att det är svårförståeligt att regeringen för vidare en sådan fråga i ett läge där vi internationellt driver på för att få till stånd en ny GATT-runda.

I olika sammanhang talar vi också om nödvändigheten av att återskapa förtroendet för frihandeln och att det har stor betydelse att näringslivet i alla länder får klara politiska signaler om viljan att förbättra villkoren för den internationella handeln. Vår avsikt är att på detta sätt markera den stora betydelse som vi tillmäter frihandeln. Det finns alltså en allvarlig risk för att dessa principiella tillkännagivanden kommer att uppfattas som skrymteri av omvärlden, om regeringsförslaget om tullförrättningsavgifter genomförs. Jag vill gärna höra utrikeshandelsministerns syn på problemet att över huvud taget få andra länder och EG att förstå vad det är vi håller på med på detta område och varför det är så viktigt för oss.

Utrikeshandeln berör i sina konsekvenser i hög grad människors vardag, sysselsättning och inkomstmöjligheter. Det handlar om hundratusentals jobb här hemma i Sverige. På det nationella planet samlas våra resultat av handeln med omvärlden ihop till aggregerade värden, som det brukar heta. Det handlar om bytesbalans och handelsbalans. Handelsministern nämnde detta i sin deklaration. En omsvängning har skett, och det har gått väldigt bra. Då talar man från regeringens sida ofta i vi-form. Jag skall inte ta upp en ny ekonomisk-politisk debatt här, men ibland har jag en känsla av att ni använder ordet vi alltför slentrianmässigt. Alla är ju i dag överens om att devalveringarna 1981 och 1982 jämte den internationella konjunkturuppgången samt den växande världsmarknaden och världshandeln stämde ganska bra tillsammans och har lett till bl. a. de konsekvenser som vi kan avläsa i dagens bytesbalans- och handelsbalanssiffror. Men jag tror att regeringen gör sig själv och landet en otjänst genom att göra partipolitik av detta. Det förekommer i alltför många sammanhang. "Vi har vänt utvecklingen", som det heter. I så fall är "vi" inte bara Mats Hellström och den svenska regeringen utan i hög grad Ronald Reagan, Nakasone, Helmut Kohl och andra politiska ledare och länder.

Från tid till annan kopplas utrikeshandelsrelationerna med vår omvärld mer eller mindre samman med andra politikområden. Staffan Burenstam Linder gjorde det tidigare i sitt inlägg. Men grundläggande över tiden är naturligtvis de ekonomiska konsekvenserna, hur vi lyckas i förhållande till andra, om vi klarar konkurrensen helt enkelt och om vi lyckas hålla vår egen ekonomi i tillräcklig balans för att svara upp mot omvärldens förmåga etc. Det är detta det handlar om i den ständigt lika oavslutade avtalsrörelsen. Det är viktigt att konstatera att det inte hjälper med symptomangrepp, att angripa prisstegringarna t. ex. den vägen, utan det gäller att skapa förutsättningar för en lugn prisutvecklingstakt. Där har regeringen inte lyckats. Detta är ett av de allvarligaste hoten över huvud taget mot utrikeshandeln i framtiden.

Utrikeshandeln berör även de små ländernas möjligheter att bibehålla något inflytande över de internationella regelsystem som styr världshandeln. Vi bör dessutom ha någorlunda självständiga möjligheter att besluta om vår egen ekonomiska framtid utan att andra länder, om de så skulle vilja, kan sätta press på oss. Det är av grundläggande betydelse att det finns internationella regelsystem, som fungerar mellan länderna – än mer att de regelsystem som finns fungerar någorlunda rättvist. Ekonomisk styrka och

konkurrens fungerar för det mesta, som alla vet, men inte alltid till de svagare ländernas nackdel. Därför kan vårt värn om de internationella spelreglerna aldrig frikopplas från utrikespolitiken eller biståndspolitiken. En av de senaste decenniernas största internationella tragedier är mot denna bakgrund att vi inte har lyckats hålla i gång diskussionen om den nya ekonomiska världsordningen samt nord-syd-dialogen och därav kunnat åstadkomma någonting mer konkret bestående.

Litet av detta präglar även utrikeshandelsministerns deklARATION. Han talar väldigt kortfattat om nord-syd-dialogen. Att den har gått på sparlåga sedan länge visste vi förut. Det är viktigt att vi erkänner att de fattiga ländernas skuldskris kommer att ha en avgörande betydelse för världshandeln i det längre perspektivet. Försöker vi inte hantera världens obalansproblem på detta plan, leder det förr eller senare till konvulsioner, som kommer att ruska om också vår egen välfärd. De fattiga ländernas situation är självfallet en starkt bidragande orsak till protektionismen hos tredje världens länder. Mot denna bakgrund är det litet svårt, tycker jag i alla fall, att utifrån våra värderingar inom centerrörelsen allvarligt kritisera just denna ländergrupp, när protektionismens problem ju handlar om industrivärlden i första hand. Jag tycker att regeringen hade kunnat ge en något fylligare kommentar till den här problematiken i sin utrikeshandelspolitiska förklaring. Jag tycker också att kommentaren till t. ex. embargo politiken från USA:s sida kunde ha varit klarare. USA är en utrikes- och handelspolitiskt stark och framgångsrik nation, även om dollarkursen ställer till problem. Embargopolitiken är naturligtvis en viktig principiell fråga i alla internationella relationer. Utrikeshandelsministern går bara förbi det och säger i stort sett, att om inte USA skärper sin politik är det här kanske inte så allvarligt. Jag menar att det finns anledning att ta mycket allvarligt på den ständigt hårdare sammanblandning av utrikeshandelspolitik och säkerhetspolitik som för närvarande är en trendmässig utveckling i världen. På den punkten efterlyser jag som sagt en något mer distinkt deklARATION från utrikeshandelsministern.

Anf. 4 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Världshandeln har under senare år expanderat i långsammare takt än under tidigare högkonjunkturer. Den positiva tillväxten av världshandeln har därmed blivit mindre än vad man haft anledning räkna med av erfarenheter från tidigare högkonjunkturer. Världshandeln beräknas nu på årsbasis öka med 4-5 %.

Ett speciellt störningsmoment för världshandeln är naturligtvis den exceptionellt höga dollarkursen. Varor i dollar har blivit allt dyrare att importera, vilket haft effekt både på amerikansk exportindustri, vars varor blivit allt mindre konkurrenskraftiga i takt med den stigande dollarn, och på u-länderna, som fått allt svårare att betala den del av sin import som måste betalas i dollar. Det gäller givetvis bl. a. oljeprodukter.

Utvecklingen i Förenta staterna har annars under senare år i flera avseenden varit påfallande framgångsrik. Produktionen har vuxit starkt samtidigt som inflationen och arbetslösheten har kunnat pressas ner.

Parallellt härmed kännetecknas emellertid den ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna av snabbt stigande underskott i den federala budgeten och i handelsbalansen. Utrikeshandeln med varor gav 1984 ett underskott på ca 130 miljarder dollar, och även om tjänstehandeln gav ett överskott blev ändå underskottet i bytesbalansen något över 100 miljarder dollar – en ofattbart hög siffra. USA har givetvis inga svårigheter att täcka detta underskott genom kapitalinflöde och upplåning, men det är likväl anmärkningsvärt att denna utveckling tillåts fortsätta. Den i början av det här året än mer stegrade dollarkursen kommer rimligtvis att ytterligare minska konkurrenskraften hos såväl USA:s exportindustri som dess hemmamarknadsindustri med åtföljande ökat gap mellan import och export genom att importen blir ytterligare billigare. Därmed krävs ett ännu större kapitalinflöde, vilket bidrar till trycket uppåt på dollarn. Samtidigt väntas underskottet i den federala budgeten stiga till över 200 miljarder dollar.

Även om denna utveckling på kort sikt kan komma att gynna svensk exportindustri, t. ex. bilindustrin, är det i det långa loppet en risk att den kan fungera som en stoppkloss på den ekonomiska utvecklingen i världen och bidra till att utlösa en recession. Det är därför ett gemensamt intresse för världens industriländer att hejda uppgången av dollarn, att pressa ner den internationella räntenivån och att få till stånd ett gynnsammare klimat för produktiva investeringar.

U-länderna drabbas särskilt hårt av den höga dollarkursen och de höga räntorna. Det gäller speciellt de skuldyngda u-länderna som ser sina intensiva ansträngningar att komma ur skuldfällan motverkade av de stigande räntorna och den allt högre dollarkursen, som hela tiden skriver upp skuldbeloppet och tvingar de skuldyngda u-länderna till ytterligare åtstramningar och ytterligare sänkt levnadsstandard – ända tills det inte längre är möjligt att gå vidare på den vägen. Då står Internationella valutafonden redo med sina krispaket.

I mitten av 1970-talet fanns en starkare vilja att vända utvecklingen i en för u-länderna positiv riktning. Arbetet med den "nya ekonomiska världsordningen", "nord-syd-dialogen" och "den globala rundan" syftade till att successivt ge u-länderna en likaberättigad ställning inom världshandeln. Världsinflationen skulle inte i första hand behöva drabba u-länderna genom en ogynnsam prisrelation mellan i-lands- och u-landsprodukter. I-länder och u-länder skulle arbeta tillsammans som likaberättigade parter för att öka världshandeln och därmed höja levnadsstandarden för alla parter.

Jag hade tillfälle att under hösten följa FN:s arbete med frågor som rör ekonomi, handel och utveckling, främst i andra utskottet. Jag kunde då konstatera hur långt världen av i dag är från dessa mål. Inflationen har hårdast drabbat de fattiga länderna, och de stigande räntorna liksom den höga dollarkursen leder till att skuldyngda länder blir än mer skuldyngda; i bästa fall får de låna för att klara den ökade räntebördan. Diskrimineringen av u-landsprodukterna fortsätter samtidigt både direkt, t. ex. på tekoområdet, och indirekt för industrivaror genom olika regionala överenskommelser av typen EG- och EFTA-avtalen.

Det är därför mycket svårt för u-länderna att genom en intern industrialiseringsprocess och genom ökad export till i-länderna komma ur det dilemma man nu befinner sig i. Det är samtidigt uppenbart att det inte finns någon nationell väg ur detta dilemma. Här, i minst lika hög grad som på andra områden, krävs internationellt samarbete.

Flertalet u-länder har i dag underskott i bytesbalansen. Det är en följd dels av den dyra oljeimporten under 1970-talet, dels av en omfattande skuldsättning under de senaste tio åren. Lockade av förmånliga kreditvillkor från i-länderna har många u-länder tagit på sig ett industrialiseringsprogram som ligger långt över de egna resurserna och som genomförts i en alltför snabb takt. När sedan utlandslånen förfallit till betalning, har världskonjunkturen mattats, terms of trade försämrats och den egna industrialiseringsprocessen icke nått uppställda mål. U-ländernas betalningsförmåga har då blivit mindre än beräknad, och resultatet har blivit en skuldfälla, som det enskilda u-landet icke på egen hand kan komma ur. Internationella valutafonden har fått ingripa med villkorade lån, och gjort det så gott man kan, men de grundläggande problemen för u-länderna kvarstår.

Vägen ut ur detta fundamentala dilemma heter ökad världshandel och rättfärdigare handelsvillkor. I längden är handel ett viktigare instrument för att främja utveckling än bistånd. Detta har ingående belysts av ett stort forskningsprojekt vid Harvarduniversitetet av fyra forskare – Gillis, Perkins, Roemer och Snodgrass. De visar att det är först när också u-länderna i ett öppet internationellt varuutbyte kan dra nytta av sina relativa produktionsfördelar – råvaror, billig arbetskraft, tidig förädlingsteknik – som de får möjlighet att på egen hand stärka sin ekonomi och höja sin standard. I-länderna måste visa solidaritet med de fattiga länderna genom att öppna sina marknader och dessutom ge u-länderna vettiga finansieringsvillkor för sin export till den industrialiserade världen. Till detta bör knytas en avskrivning av u-ländernas skulder. Jag noterar att chefen för Internationella valutafonden i ett anförande i Stockholm för en månad sedan gav uttryck för dessa tankegångar.

Det är i detta sammanhang viktigt att ytterligare stärka de internationella organisationerna på världshandelns område, främst GATT och UNCTAD. Vi bör ge vårt stöd åt tanken på en ny GATT-runda och delta aktivt i förberedelsearbetet för en sådan runda om den kommer till stånd. Jag noterade med tillfredsställelse vad statsrådet Hellström hade att säga på den punkten.

UNCTAD-mötet i Belgrad för två år sedan gav mycket få konstruktiva resultat. UNCTAD bör intensifiera sitt arbete för att skapa förståelse för i-ländernas och u-ländernas ömsesidiga beroende och för värdet av en ökad u-landshandel. Vissa förändringar av beslutsstrukturen i UNCTAD är nödvändiga. Arbetet att motverka protektionistiska strömningar måste ske på olika områden, både inom internationella organisationer som GATT, UNCTAD och OECD men också i vårt bilaterala umgänge.

Självfallet måste vi då, herr talman, själva leva upp till frihandelsprinciper. Annars kommer vår internationella goodwill på detta område att

gå förlorad. Jag har noterat att den socialdemokratiska regeringen i allt väsentligt fullföljt tidigare regeringars frihandelspolitik och avstått från att aktualisera en del av de protektionistiska påfund – i form av importlicenser och lagstiftade pålägg inom detaljhandeln och annat – som presenterats av enskilda socialdemokratiska debattörer och riksdagsledamöter, bl. a. i tekotionen våren 1982. Det är bra. Ibland skulle man kanske önska att regeringens frihandelsvänliga uttalanden hade åtföljts av något mera konkret t. ex. i fråga om avvecklingen av importrestriktionerna på tekoområdet. Handelsministern talade i sitt anförande om behovet av en avvecklingsplan för olika skyddsåtgärder. Då tycker jag att handelsministern skulle kunna börja med att upprätta en avvecklingsplan för de svenska tekorestriktionerna. Christer Eirefelt kommer senare i debatten att återkomma till tekoproblematiken, men låt mig redan nu utgå från att regeringen kommer att avvisa både Beklädnadsarbetareförbundets aktuella krav på importrestriktioner i fråga om skor och kravet på importavgifter eller liknande på oljeprodukter. Det är faktiskt litet genant att sådana tankegångar kan dyka upp i den svenska debatten. Mats Hellström har nu möjlighet att rensa luften genom att ta avstånd från Birgitta Dahls grumliga tankegångar och förtäckta hot mot oljebolagen.

På oljeområdet finns det vidare anledning att sätta ett frågetecken i kanten för regeringens beslut om köp av olja från Iran. Bakgrunden är vissa utfästelser som gjorts av en svensk handelsdelegation om åtgärder för att rätta till obalanserna i handeln mellan Iran och Sverige. Mot bakgrund av vår sedan gammalt kritiska attityd till s. k. motköpsaffärer är redan en sådan utfästelse diskutabel. Saken blir inte bättre av att den för oljelagringen ansvariga myndigheten – överstyrelsen för ekonomiskt försvar – har uppmanat regeringen att avstå från att fullfölja oljeköpet. Om regeringen hade bedömt den här affären ur rent handelspolitiska perspektiv hade den rimligen inte genomförts. Det återstår för regeringen att klart redovisa motiven bakom oljeköpen från Iran.

Herr talman! På ett område är det nödvändigt med handelsrestriktioner. Det gäller krigsmaterielområdet. Riksdagen antog 1982 nya riktlinjer för vapenexport, som ger regeringen rätt enligt bestämda kriterier tillåta export av krigsmateriel. Tillståndsgivningen förutsätts ske restriktivt och förenas med en effektiv kontroll av exporten. Statsrådet Hellström hade i dag inget att säga om hur den svenska vapenexporten har utvecklats under det senaste året. Det vore bra om statsrådet ville redovisa dels hur vapenexporten utvecklats under senare tid, dels hur statsrådet ser på de aktuella uppgifterna om att det största vapentillverkande företaget i Sverige sökt föra regeringen och krigsmaterielinspektionen bakom ljuset i fråga om faktisk mottagare av svensk vapenexport.

Herr talman! Sveriges starka utrikeshandelsberoende har varit en given utgångspunkt för den ekonomiska politiken, oberoende av regering. Hälften av vår industriproduktion säljs till utlandet, och på hemmamarknaden får svenska företag fritt konkurrera med importvaror. Om den positiva ekonomiska utvecklingen i vårt land skall kunna fortsätta, krävs en god relativ

konkurrensförmåga hos vårt näringsliv, i form av hög teknisk nivå på produkterna, god produktionsanpassningsförmåga, god leveranssäkerhet, ett stort exportkunnande och dessutom självfallet en rimlig prisnivå. Devalveringarna har bidragit till att stärka vår konkurrenskraft, men den i förhållande till övriga OECD-länder alltför höga inhemska inflationen är ett hot mot vår internationella konkurrenskraft, samtidigt som regeringens åtgärder mot inflationen är otillräckliga eller illusoriska, såsom de nyligen återinförda prisregleringarna, vilkas inflationsdämpande effekter är lika med noll. Det faktum att utrikeshandeln under januari 1985 visade ett underskott kan vara ett resultat av vår försämrade internationella konkurrensförmåga. Det kan också vara en tillfällighet. Den inhemska kostnadsutvecklingen är under alla förhållanden av avgörande betydelse för möjligheterna att hålla uppe vår konkurrensförmåga och vår export.

Låt mig i detta sammanhang också i korthet notera betydelsen av turismen för vårt samlade utbyte med utlandet. En viss ökning av utlandsturismen i Sverige har glädjande nog ägt rum under senare år. Jag är övertygad om att mycket mera kunde göras, av turistrådet och våra fåtaliga turistkontor utomlands men också av enskilda företag och organ inom turismen. Grossistförbundet har föreslagit att turismen skall flyttas från jordbruksdepartementet till utrikesdepartementets handelsavdelning, och jag hoppas att den tanken blir positivt mottagen av regeringen. Turismen är en näring av stor betydelse för vår bytesbalans, och den bör hanteras därefter också inom regeringskansliet.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis stryka under betydelsen för vårt välstånd av turismen och i ännu högre grad exporten samt självfallet i grunden behovet av ett konkurrenskraftigt och väl fungerande näringsliv.

Anf. 5 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! I går eftermiddag hade jag hela tiden ett envist intryck av att jag satt och läste vad en SAF-ideolog hade råkat producera i någon handelskammartidning. Gång på gång fick jag övertyga mig om att rubriken avsåg den socialdemokratiska regeringens handelspolitiska deklaration.

Med denna inledande elakhet är det inte min mening att vara övermaga eller föraktfull. Däremot är jag bekymrad – närmare bestämt över den helt makalösa konformism som präglar debatt och tänkande på ekonomins och handelns område.

De departementstjänstemän som jag förmodar ligger bakom aktstycket har tydligen varit gripna av en djup rädsla inför varje tanke på att framlägga något annat än det gamla vanliga primitiva liberala julevangeliet. Det finns ingen problematisering, inget försök till alternativ i tolkningarna, ingen vetenskaplig eller politisk analys av verkligheten. Utrikeshandeln är löskopplad från andra delar av den ekonomiska verkligheten. Det är ganska förskräckande att man inte förmår sig till något enda ifrågasättande inför den alltmer uppenbara klyftan mellan deklarationens bild av världen och verklighetens problematik.

Julevangeliets budskap är som bekant enkelt. Export är bra, ju mer

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Handelspolitisk
debatt*

export; desto bättre – allt annat obesett. Särskilt bra är om exporten är större än importen. Och exporten kan aldrig bli bra, om inte reallönerna hålls nere. Det är sänkta löner som är den viktigaste nyckeln till god konkurrenskraft. Frihandel är bra, oavsett hur den ser ut och om den i verkligheten är fri eller inte. Kapitalister och arbetare har gemensamma intressen. Hög export och sänkta löner är lika mycket till arbetarnas fördel som till kapitalisternas.

Jag tror det är hög tid att söka återupprätta ett mer distanserat, ifrågasättande och säg gärna vetenskapligt synsätt. Det är också tid att fråga vad arbetarrörelsen här i landet egentligen vill i denna sak, och om den verkligen skall tycka och vilja detsamma som de stora exportföretagen och finansinstituten.

Vad är då nödvändigt?

Till att börja med måste man upphöra med att ha illusioner om det som kallas frihandel. Det finns ingen fri handel, i den meningen att företag kan söka marknader och konkurrera med varandra på öppna villkor. Det finns ingen fri marknadshushållning eller fritt verkande marknadsmekanismer, vare sig i öst eller i väst. Vad som finns är en reglerad handel. I planekonomierna är det officiella instanser som reglerar den. I den kapitalistiska världen är det privata maktcentra, delvis också statsintressen, som reglerar den. Det sker genom överenskommelser och genom påtryckningar från starka mot svaga. Det sker genom att stora privatimperier förvandlar internationell handel till intern handel inom sina imperier. Det sker genom prisedling, marknadsuppdelning, öppna eller hemliga kartellarrangemang och hot. Det sker genom politiska påtryckningar, diplomati, monopolism och ibland också militära interventioner. Den maktpolitiska dimensionen är ständigt närvarande. Och den är vanligen den ledande, varför någon s. k. fri utveckling av handeln egentligen inte är tänkbar.

Att under sådana omständigheter frammana föreställningen om fria rörelser och automatiska, anonyma, av ingen kontrollerade mekanismer är idealism och verklighetsförfalskning.

Den typ av frihandel som nu existerar är frihandel bara ur de stora transnationella företagsimperiernas synvinkel. Den är ingen frihandel ur folkens och de mindre företagens synvinkel. Hela terminologin tjänar det *multinationella kapitalets intressen*.

Frihandeln åstadkommer inte utjämning eller stimulans av handelsutbytet. Den bidrar visserligen till integration mellan industriländer, men den försätter tredje världen i ett allt djupare beroende. Den premierar quislingregimer, som låter sina länder underordna sig västmakter. Den är däremot ogynnsam och fientlig mot regeringar som eftersträvar politisk och ekonomisk självständighet för sina länder.

För Sveriges vidkommande är frihandeln dubbelbottnad. Det är klart att handelshinder – av vad slag det vara må – försvårar Sveriges position gentemot ekonomiska stormakter som USA eller Frankrike. Men samtidigt leder frihandeln till fördelar för de multinationella imperierna, och därmed till hot mot den nationella självständigheten. Sveriges ekonomiska struktur förändras. Sammansättningen av industri och handel, av export och import,

påverkas av de multinationella kapitalintressena. Dessa styr produktionsvillkor och priser. Det sker inte under klassisk konkurrens, utan under diverse former av styrning och påverkan.

Allt detta utgör i dag ett problem för Sverige. Det skapar bindningar i politiskt hänseende, och det skapar stelheter i ekonomiskt. Detta problem borde ha tagits upp i hela sin vidd i handelsdeklarationen. Det förtigs systematiskt i den offentliga debatten här i Sverige.

En speciell dimension av problemet utgör den amerikanska embargopolitiken. Den finns bara antydd i deklarationen. Regeringen förutsätter att USA inte skall ingripa i svensk handel. Men alla vet att det sker på ett mycket kvalificerat sätt och på varu- och tjänsteområden som har stor utvecklingsmässig betydelse. Det är helt klart att regeringen här glider över ett problem som man måste vara mycket besvärad av. Det blir tillfälle att återkomma utförligare härtill, när det ges svar på den interpellation om exportkontroll som i dag inlämnas av C.-H. Hermansson.

Det finns en lång rad underliga påståenden och, som jag tycker, litet irrationella tankegångar i deklarationen. Låt mig snabbt peka på några av dem.

Regeringen upprepar det gamla arbetsgivarpåståendet att de sänkta lönerna har varit en förutsättning – dock inte den enda – för exportframgångarna. Detta är ytterst tivelaktigt. Det finns nämligen inga sådana samband mellan lönenivåer och löneutveckling å ena sidan och exportökningar å den andra. Sammanhangen är mycket mer komplicerade. Tvärtom kan höga löner ofta vara en förutsättning för högre effektivitet och därmed lägre styckkostnader. På samma sätt är en stark hemmamarknad en förutsättning för goda exportresultat och konkurrenskraft. Och en stark hemmamarknad har ett påtagligt samband med en hög och stigande lönenivå. Vad däremot reallönesänkningsspolitiken åstadkommit är en försvagning av hemmamarknaden och en allvarlig skärpning av klasskillnader och fördelningsproblematik i Sverige. Exportpropagandan blir på det sättet ett försvar för det förgrovade klassamhället. Man kunde eventuellt ha väntat att en socialdemokratisk regering närmare hade funderat över vad detta egentligen innebär och om det skall vara arbetarrörelsens politik.

Över huvud taget saknar man en analys av förhållandet mellan yttre och inre marknad. Vad Sverige gjort är ju att söka vinna fördelar utåt genom att strama åt inåt. Man kan fråga om det som då eventuellt har vunnits utåt inte samtidigt förlorats inåt, t. ex. i form av sämre samhällsservice och inskränkningar i viktiga verksamheter. Man kan också med fog hävda att en generösare utbyggnad av viktiga samhällssektorer via stärkandet av den inre marknaden skulle ha fått positiva verkningar även på exportsidan, därtill inom varu- och tjänsteområden som är mer framtidsbetonade än pappersmassa och bilar. Samhällssektorn har ju låg import, och utbyggnaden hade kunnat hållas i kontrollerbara proportioner för att undvika övertryck i någon del av ekonomin.

Något förbluffande är också sättet att resonera när man i deklarationen kommer in på överskott och underskott. Man är då fixerad vid frågan om plus

eller minus i de löpande betalningarna. Men det säger i verkligheten inte så mycket. För det första vet man inte riktigt hur stort saldot i de utrikes betalningarna är. Man borde skaffa sig ett bättre statistiskt underlag, innan man säger något mer definitivt om det. För det andra måste man ta hänsyn till att utrikesbetalningarna har ändrat karaktär på senare år. Affärsavslut och leveranser sammanfaller inte längre på samma sätt med betalningsströmmar, och betalningarna följer i allt högre grad sina egna mönster. Det blir allt svårare att göra vettiga analyser enbart utifrån de löpande betalningarna. Ett underskott behöver därför inte vara verkligt. Det kan bero på att betalningar inte tagits hem just då eller det kan spegla en förstärkning av tillgångar utomlands.

Därför kan man inte heller utmåla utlandslån som något i sig negativt, som det finns en tendens att göra på många håll, så också i deklARATIONEN. Upplåning utomlands kan, om den används rätt, bli en styrka. Att, som man gör i deklARATIONEN, klaga över att räntorna på utlandslånen är 20 miljarder år ju helt poänglöst, så länge man inte beaktar svenska tillgångar i utlandet och deras avkastningsförmåga, som hela tiden skall ställas mot skulderna och räntorna på dem.

Än mer överraskande är påståendet på s. 2 i deklARATIONEN, att utlandslånen skulle motivera stora överskott i utrikesbetalningarna under lång tid. Såvitt jag kan förstå, med mitt begränsade synsätt, är ju detta inte ens liberalism, utan det är 1600-tal och merkantilism. Utlandslån skall man dels utnyttja produktivt, dels betala av i lugn och ro och inte med plötsliga överskott. Och framför allt skall man inte eftersträva stora överskott i de utrikes betalningarna utan att fråga sig om inte det kan verka störande och destabiliserande på den inre fronten i ekonomin om det under några år kommer in en väldig mängd pengar i landet som kommer i rörelse här. Vilka följder får det för t. ex. inflationen?

Slutligen är deklARATIONEN enligt min mening en oreflekterad lovsång till den s. k. internationella arbetsfördelningen, en annan av de teoretiska myter som den borgerliga nationalekonomin sprider omkring sig. Den internationella arbetsfördelningen framställs som en automatisk och oundviklig utvecklingsprocess, vilket den givetvis inte är. Den drivs i dag fram på ett sätt som skapar obalanser och motsättningar i världen och som förstärker skillnaderna mellan fattiga och rika och mellan ekonomiska maktcentra och ekonomiska satelliter. Om ett avancerat industriland blir av med hela varuområden eller viktiga sidor av sin tekniska kompetens till följd av denna konstlade arbetsfördelning, kan det få allvarliga verkningar för hela den fortsatta industriella utvecklingsprocessen. Det är en typ av problem som man seriöst borde ha diskuterat i stället för att som nu dölja dem bakom ytliga trosbekännelser till något som man inte tycks vilja förstå innebörden av.

Summan av mitt anförande skulle kunna uttryckas så här: Värderingar och begreppsbildning inom handelspolitikens område styrs i dag i enormt hög grad av klassintressen. De stora multinationella metropolerna söker upphöja sitt tänkande och sina intressen till vetenskap. Och det är inget att förvåna sig över. Men av en regering som stöder sig på arbetarrörelsen har man rätt att

vänta sig en självständigare och mer kritisk analys. I längden utsätter den sig nämligen för en stor risk om den ständigt för ut det budskapet till Sveriges löntagare, att ju lägre reallöner de får och accepterar, desto mer stiger välståndet i landet.

Nr 96

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Handelspolitisk
debatt*

Anf. 6 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Herr Burenstam Linder uttryckte sig, såvitt jag förstod, något föraktfullt om gamla akademiker. Själv har jag betydligt lägre akademisk grad än Burenstam Linder, och jag har inte heller samma insikt i institutionerna som han har. Han borde kanske därför vara litet försiktigare. Burenstam Linder höll dock ett något akademiskt anförande, när han ville påvisa en diskrepans mellan regeringens deklaration och det som regeringen gör när det gäller vissa handelspolitiska frågor. Det var emellertid endast i marginalen som han gick in – han ifrågasatte inte grunderna för regeringens politik när det gällt att agera enligt våra frihandelsuttalanden och intressen.

Jag skall ta upp de konkreta punkter som herr Burenstam Linder nämnde. Han nämnde bl. a. oljehandeln. Energiministern har tagit upp de strukturproblem som jag är övertygad om att vi alla är överens om finns på denna marknad. Hon har klart uttalat att regeringen inte har för avsikt att i något läge vidta åtgärder som står i strid med våra handelspolitiska åtaganden eller företa sig något som skulle äventyra viktiga svenska exportintressen. Regeringen har inga planer på att lägga fram några förslag till riksdagen om importavgifter på det området, vill jag tillägga.

Tekofrågan är förvisso viktig. Den kommer uppenbarligen att diskuteras också senare i dag. Det finns, såvitt jag förstår, inga större skillnader mellan Burenstam Linders egen inriktning som handelsminister och den politik som nu förs just när det gäller avtalen, trots att Burenstam Linder ville låta detta framgå av sitt tal. Under Burenstam Linders egen tid som handelsminister lades det fram åtta nya tekoavtal inom MFA:s ram – rimliga avtal enligt vår bedömning. Det var alltså inte så att Burenstam Linder minskade antalet avtal, utan det var åtta nya avtal som kom till. Också Björn Molin lade till ytterligare något avtal på tekoområdet utöver dem som fanns sedan Burenstam Linders tid. Om vi skulle följa den avvecklingsplan som har nämnts, får vi börja med att avveckla de avtal som ni själva tog initiativ till. Jag vill med detta naturligtvis säga att det finns en stor majoritet i riksdagen om att vi behöver MFA med tanke på att den svenska importen av kläder totalt sett, från hela världen och från u-länderna, är den största i världen. Vi har i grunden en mycket öppen politik. De enligt det internationella regelsystemet tillåtna MFA-avtalen behövs emellertid för att ge omställningsmöjligheter till den lilla industri som är kvar i landet.

Kemikontrollen togs också upp av Burenstam Linder. Den är väl snarast ett exempel på att vi minutiöst tillämpar ett samråd, något som vi bör göra för att hålla oss så rena som möjligt handelspolitiskt. Vad vi gjort är att när vi skickat en statlig utredning, kemikommissionens, på remiss till svenska remissinstanser så har vi samtidigt skickat den på remiss till EG. Det skall vi göra. Vi notificerar den till EG. Det är alltså statliga utredningar som

notificeras. Lika väl som vi lyssnar på svenska remissinstansers synpunkter lyssnar vi självfallet också på de synpunkter som kommer från internationella organ. EG har framfört kritik på en del punkter när det gäller den här statliga utredningens förslag. Redan den lagrådsremiss som beslutats av regeringen skiljer sig på en rad punkter just när det gäller den handelspolitiska uppläggningsen från vad en statlig utredning föreslog. Det är inget märkvärdigt med det – snarare tvärtom visar det att vi försöker tillämpa det internationella regelsystemet också i praktiken.

Jag vill tillägga – och det gjorde jag redan i deklARATIONEN – att det är viktigt att myndigheter, företag och vi alla ser upp när det gäller nya reformer, nya inslag i politiken. Det är alltså viktigt att näringslivet självt gör det i sina operationer. Det finns nämligen alltid risker för att man i alla länder slirar på de regler som finns, och vi har intresse av att följa reglerna. Jag skall återkomma till varför vi har det, när jag vänder mig till Jörn Svensson. Det finns således skäl – och det uttryckte jag som sagt i deklARATIONEN – för alla myndigheter att ha en ordentlig bevakning på detta område.

Burenstam Linder vill skapa någon sorts motsatsställning på inrikeshandelns område. Det fanns en fascinerande koppling mellan det som Burenstam Linder sade och det som Jörn Svensson sade i det sammanhanget – jag skall återkomma till just inrikeshandeln senare. Det har tydligen förbigått Burenstam Linder att det pågår ett avregleringsarbete i regeringen, ett avbyråkratiseringsarbete.

Jag tror att alla regeringar under lång tid har bidragit till att ge myndigheter föreskrifter som blir konstiga och besvärande. Vi har på gång ett aktivt jobb, i alla departement, att i möjligaste mån försöka rensa bort onödigt byråkrati.

På handelsområdet är det faktiskt så, herr Burenstam Linder, att vi har en så fri inrikeshandel att vi numera har avskaffat inrikeshandelsministern. Sverige är ett av de få länder i världen som anser att vi har så pass enkla förhållanden inom landet att vi inte behöver någon speciell minister för inrikeshandeln. Därför är den funktionen avskaffad, till skillnad från under herr Burenstam Linders tid i regeringen.

De subventioner som herr Burenstam Linder tog upp var i högsta grad sådana som infördes under de borgerliga regeringarna och som vi under stor möda har försökt att avskaffa.

Herr Burenstam Linder räknar bort arbetsmarknadspolitiken när han talar om sysselsättningssiffrorna. Det är väl ett förebud om vad som skulle inträffa om moderaterna kom i regeringsställning. Vill man helt enkelt definiera bort arbetsmarknadspolitiken, är väl det ett uttalande om att moderaterna kommer att föra en arbetslöshetsskapande politik.

På en punkt polemiserade herr Burenstam Linder mot handelsdeklARATIONEN, och det gällde att marknadsandelar skulle ha förlorats. Förvisso kan man inte räkna med att marknadsandelar kan behållas under lång tid genom en devalvering. Därför säger vi också att det är mycket viktigt att även i framtiden upprätthålla ett kostnadsförhållande som gör att vi, sammantaget med den höga produktivitet vi har, kan fortsätta att skapa sysselsättning genom exporten.

Inte ens konjunkturinstitutet hävdar att marknadsandelarna skulle ha minskat under 1984 i förhållande till 1983, utan man menar att de stora ökningarna av marknadsandelarna som nåddes 1983 har kunnat försvaras under 1984 totalt sett. Kommerskollegium har ett annat sätt att räkna och menar att vi t. o. m. skulle ha ökat marknadsandelarna något under 1984. I varje fall är det klart att Sverige fortfarande har god konkurrenskraft, att vi fortfarande väl förmår att sälja våra varor på export. I fråga om kostnad per producerad enhet, när såväl produktivitet som lönekostnader vägs in, ligger Sverige fortfarande bland de lägsta inom OECD.

Herr Burenstam Linders angrepp, som i mycket hög grad föll tillbaka på honom själv – han drog upp omständigheter som beslutades under hans tid i regeringen – visar väl hur tomhänt oppositionen står när det gäller handelspolitiken och den ekonomiska politiken. Man har inget alternativ.

Ni sade tidigt på hösten 1982 att regeringens politik med den s. k. tredje vägen kommer att misslyckas. Det har visat sig gå bättre än vad även vi då vågade prognostisera. Vi säger nu ingalunda att vi därmed är framme – tvärtom, många problem återstår – men det har gått betydligt bättre än vad vi kunde hoppas. Politiken har hållit.

Den helt negativa uppläggningsen att enbart förutse ett misslyckande, som den borgerliga oppositionen då valde, återfaller nu på er själva. Ni har i dag inget alternativ. Det har visat sig i den här diskussionen också, inte minst genom herr Burenstam Linders inlägg. Han tog ju upp en rad perifera saker, framför allt sådana som återfaller på hans egen tid i regeringen.

Sedan vill jag gärna instämma i mycket av vad Olof Johansson sade om det nordiska samarbetets vikt. Vi har senast nu i Reykjavik ytterligare preciserat hur vi skall gå vidare för att minska handelshindren i Norden. Det gäller då inte minst att gå fram med en omvänd bevisbörda. Handelsministrarna har givit i uppdrag till sina ämbetsmän att gå igenom hur man skall kunna identifiera områden för harmonisering – det må gälla engångsartiklar på sjukhus, campingvagnar, byggbestämmelser, tulldokumentation, lastbilsmarknaden i Norden, brandsläckningsmateriel, brandfarliga textilier osv. Det gäller en hel rad praktiska områden, och det är ett ganska mödosamt arbete, men viktigt.

Men det gäller också att se till att vi i Norden kan mer lita på varandra, helt enkelt tolerera varandras regler, när vi inte kan harmonisera. Den omvända bevisbördan innebär att det åligger den som vill ha förbud mot ett visst ämne i ett annat land att bevisa att ämnet är farligt. Med en sådan generösare inställning bör vi kunna komma framåt, och detta har de nordiska regeringarna i princip ställt upp på.

Herr talman! Jag ber att få återkomma till några av de andra frågorna i ett senare inlägg.

Anf. 7 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) replik:

Herr talman! Låt mig säga en sak till Jörn Svensson, som gjorde gällande att det är bra med lägre löner och mer export: Ja visst, men utrikeshandel har man för att höja lönerna. Det är bara att konstatera vilka länder som har de

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Handelspolitisk
debatt*

högsta lönerna: de som är intensivt engagerade i utrikeshandel eller de som inte är det.

För min del tycker jag att det verkar som om de sovjetiska jordbruksmyndigheterna – när de konstaterar att det på nytt har gått dåligt i det reglerade sovjetiska jordbruket och därför vill köpa livsmedel från USA – är mycket glada över att det finns möjligheter till utrikeshandel.

Så till herr Hellström: Skulle jag ha sagt något föraktfullt om gamla akademiker? Det låter mycket märkligt. Jag konstaterar i stället att det för närvarande är ett allvarligt problem att universiteten är en krisbransch. Man kan leva en generation på gamla, skickliga akademiker, men när man har försämrat arbetsvillkoren och försökt att urholka möjligheterna att ha ett förnuftigt universitetsväsende blir det så småningom också en erosion av kvaliteten vid universiteten.

Det hjälper då inte att plötsligt börja oja sig över teknikerbrist osv. – detta är ett utflöde av en politik som alltför länge har drivits i Sverige. Man kan blunda i riksdagen för dessa förhållanden, eftersom det tar tid innan de verkligen blir synliga, men de är numera synliga, och det är utomordentligt bekymmersamt för Sveriges möjligheter att hävda sig i framtida konkurrens.

Detta gäller inte minst i det sammanhang som utrikeshandelsministern tog upp, nämligen frågorna om teknologiexport och de problem som den amerikanska politiken härvidlag medför. Vi har ju själva hinder för vår export av vissa vapen, med hänvisning till att vi inte vill sprida dessa runt omkring oss. Också amerikanerna har vissa restriktioner, och man kan tycka vad man vill om dem, men framför allt bör man från svensk sida slå vakt om sin förmåga att ha ett oberoende. För detta behövs ett bra universitetsväsende liksom forskning och utveckling. Det är viktigt för Sverige för att vi skall kunna hävda oss, inte bara när det gäller oberoende gentemot amerikanska bestämmelser.

Oljehandeln och en reglering av denna står enligt herr Hellström inte i strid mot gällande principer. Men vad är det egentligen som Birgitta Dahl har tänkt sig? Vad är det som skall hända? Är det inte möjligt att klarlägga detta? I förrgår hölls det här en debatt, fylld av svammel från energiministerns sida om vad som skulle göras. Men debatter som i dag borde vara tillfällen till klarläggande om vad som skall göras.

Är inte detta ett exempel på de gråzonsarrangemang som herr Hellström kritiserade i sin egen deklaration och som är så gråa att han tydligen inte ens själv vet vad det är fråga om?

När det gäller tekoindustrin är det riktigt att det under den tid då jag var handelsminister infördes en del regleringar. Jag yttrade därför i mitt inlägg att det nu är tid för friare förhållanden. Jag tror nämligen inte att man kan ha sådana här regleringar som ett permanent inslag. Jag framför inte någon våldsamt kritik mot herr Hellströms uppläggning på det här området, men jag anser att det är tid för friare förhållanden i detta sammanhang.

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har fått en liten utvidgning av denna allmänna ekonomisk-politiska diskussion. Beträffande den är bara att säga: All tillgänglig statistik när det gäller inflationsutveckling i olika länder visar att den snabba svenska inflationen, inte minst sedan 1982 på hösten, har direkt samband med den mycket stora devalveringen. Kurvorna för Sverige och OECD har här skilt sig åt, som vi vet. Vi vet fortfarande inte, så här långt efteråt, om vi lyckas göra devalveringen och den s. k. tredje vägen till en framgång. De pågående, ständigt nästan lika krisartade, förhandlingarna på den svenska arbetsmarknaden är det yttre beviset på att det inte går att inkamma några vinster i dagens läge. På den punkten tycker jag att Mats Hellström och regeringen är alltför lättsinniga. Egentligen dementerar man själva från dag till dag de egna framgångarna med ständigt nya utspel och uttalanden från finansministern.

När det gäller det nordiska samarbetet tycker jag att det är bra att man arbetar vidare med de konkreta små detaljerna över hela fältet. Det är egentligen inte det vi behöver diskutera så mycket här. Men jag tror samtidigt att det är viktigt att vi lägger grunden för detta förtroendefulla samarbete, att vi kan lita på varandra, och att man då inte tar till den här sortens åtgärder som t. ex. tullförrättningsavgifterna, som naturligtvis slänger grus i maskineriet både på det nordiska planet och när det gäller den europeiska handeln.

Långsamheten i aktionen när det gäller kapitalmarknaden eller, jag säger det gärna konkret, etableringen av banker är också en sådan fråga där regeringen har agerat tungfotat och på det sättet dragit på sig en kritik som egentligen hade varit onödig. För det kan väl inte vara så att man tänker avbryta denna process? Det väldigt restriktiva förslag som nu föreligger på det området kan rimligen inte vara sista ordet.

Anf. 9 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Det var bra att Mats Hellström tog avstånd från Birgitta Dahls grumliga tankegångar i fråga om handelsrestriktioner på oljeområdet. Jag utgår från att det beskedet innebär att det inte blir några restriktioner eller några åtgärder riktade mot oljebolagen. Däremot teg handelsministern om Iranoljan. Jag hoppas att han i sitt nästa inlägg kan göra några kommentarer till den frågan.

På tekoområdet kan vi hänvisa till en hel serie av utredningar, bl. a. av Carl Hamilton, som har visat att de svenska tekorestriktionerna inte har någon positiv effekt för den inhemska tekoindustrins konkurrensförmåga och avsettningsmöjligheter. Effekten av de svenska tekorestriktionerna är enbart att tränga undan u-landsimporten och ersätta den med import från länder som Finland, Italien och kanske rent av USA. Tekorestriktionerna är alltså u-landsfientliga. Vill man föra en u-landsvänlig handelspolitik, inte bara i ord utan också i sak, kräver det en avvecklingsplan för de svenska tekorestriktionerna. En sådan avvecklingsplan för restriktionerna måste givetvis också innefatta de avtal som ingicks eller omförhandlades före 1982.

Det finns en rätt avslöjande formulering i handelsministerns deklaration. Det står apropå olika byråkratiska formaliteter som kan ha protektionistiska

effekter, att Sverige tillhör ingalunda de stora syndarna på detta område. Nej, gudskelov. Men tydligen är vi ändå litet grand av syndare. Det är det vi inte skall vara från svensk sida. Det finns både en ideologisk grund och ett egetintresse från svensk sida att inte synda på det här området och att följaktligen helt avstå från protektionistiska påfund eller från påfund av teknisk art som i realiteten kan ha en protektionistisk effekt. Här har tidigare nämnts något sådant.

Får jag avslutningsvis bara säga, inte minst med anledning av de synpunkter som Jörn Svensson hade, att man kan titta på utvecklingen i Sydostasien och jämföra olika länder. Jag hade tillfälle att göra det i höstas. Titta på ett land som Singapore som har fri handel och totalt fria valutarörelser, och jämför det med länder i samma region som har halvsocialistiska regimer och regleringar av utrikeshandeln av olika slag. Jag tror att slutsatsen är given: Det är det land som stimulerar ett fritt varuutbyte och fria valutarörelser som har haft den snabbaste ekonomiska utvecklingen och därmed också givit invånarna den högsta levnadsstandarden.

Anf. 10 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Ett par av de borgerliga debattörerna envisas med att missbruka sin replikrätt. Vill ni replikera med anledning av mina inlägg skall ni begära replik på mig och inte på någonting annat. Ni begärde replik på Hellströms anförande, och då skall ni egentligen inte polemisera mot mig.

Det finns ingen anledning att göra sådana där ytliga och helt ovetenskapliga jämförelser mellan Singapore och Vietnam. Man skall inte jämföra Vietnam, som har haft krig i 30–40 år, med den oerhörda miljöförstöring och den förstöring av jorden samt sönderslagning av industrin som då har skett, och Singapore, som varit så att säga ett centrum där internationell kommers har samlats. Dessutom kan man göra vissa reflexioner kring det förhållandet, att Singapore är en polisdiktatur, liksom så många andra länder i Sydostasien som förhålligas i den borgerliga propagandan.

Jag skall inte ta upp Burenstam Linders högst dunkla tankegång. Jag är rädd att den låg på ett litet för högt plan för mig – jag förstod inte sammanhanget. Möjligen beror det hela på att man, med anledning av den kritik jag tidigare framförde, missförstår vpk:s hållning och tolkar den som väldigt negativ till frihandel i allmänhet och till handelsutbyte. Det förhåller sig inte alls på det sättet med vår hållning. Vi är också för en öppen handel, vi är också för förnuftiga och kloka och rättvisa regelsystem. I det avseendet kan jag skriva under på mycket av det Mats Hellström säger. Vad jag däremot angripit är den idealistiska, felaktiga och ovetenskapliga analys som man gör, när man kallar någonting i världen för frihandelssystem, trots att det definitivt inte rör sig om något sådant. Om man har en dylik föreställning och gör fel analys, kan man också hamna fel i sina slutsatser.

Jag kan t. o. m. kosta på mig att säga, att jag tycker att devalveringen, om man skulle främja exporten i det läge som rådde, var ett klart bättre och effektivare medel än kanske många andra typer av åtgärder som hade stått som alternativ. Jag inser också till fullo att Sverige, med en liten och öppen

ekonomi, måste ha en relativt stor utrikeshandel. Men det problem jag vill diskutera är: *Hur* stor skall den vara? Skall den vara 40–45 % eller skall den ligga där den nu ligger? Hur besvarar man den frågan? Det ger oerhört stora verkningar på hela den ekonomiska strukturen, det ekonomiska och politiska maktspelet i Sverige. Dessa mer långsiktiga strukturella problem borde man diskutera på ett annat och mindre ytligt sätt än vad man gör.

En annan aspekt, som egentligen utgör en kärnpunkt och som jag gärna vill att Mats Hellström kommenterar, är följande: Om man under 1986 får en återgång, en tillbakagång i den internationella konjunkturen, har man fört en politik där man satsat oerhört koncentrerat just på exporten och på lyftet inom exporten som ett drivhjul i ekonomin. Men om detta försvinner, vilken politik slår man då in på? Slår man in på en hårdare lönesänkings- och åtstramningspolitik på den inre fronten, eller söker man kompensera förlusterna utåt genom en kontrollerad utbyggnad och expansion på det inre planet? Det senare innebär ju att man byter politik i förhållande till den som förs nu, och det anser jag vara absolut nödvändigt, för jag tror det ligger en stor fara i att man inte förutser den konjunkturnedgång som kommer.

Anf. 11 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Först till några av de punkter där jag i mitt tidigare inlägg inte hann besvara de frågor som ställts till mig.

Olof Johansson tog upp frågan om tullförrättningsavgifter när det gäller obekväm arbetstid. Läget är ju det, att den här typen av avgifter finns i många västeuropeiska länder och även i nordiska länder. Det kontroversiella är alltså inte om avgifterna finns eller inte utan naturligtvis hur de utformas. Det är i själva verket så, att i de flesta europeiska länder är det en etablerad praxis, att man av trafiken tar ut en avgift för att täcka tullverkets kostnader, när förrättningen sker på obekväm arbetstid eller när den sker på låt mig säga obekväm plats. Detta gör man för att kunna hålla en hög servicenivå. Avgiften skall självfallet inte gå ut över tullmyndighetens självkostnad – det gäller naturligtvis också för Sverige. Den svenska regeringen har när det gäller tullverkets förslag, som kom i höstas, också i budgetpropositionen uttalat att ett ökande uttag av avgifter skall ske med fullt iakttagande av våra handelspolitiska åtaganden. Detta skall vara vägledande för de nya bestämmelser som tullverket nu håller på att utforma. Det är viktigt, menar jag, att de bestämmelserna också utformas så att de inte motverkar strävandena att underlätta den nordiska samhandeln.

Olof Johansson underströk egentligen också själv att han är litet tidigt ute. För närvarande håller ju tullen på med det uppdrag man har fått från regeringen – som också gäller samråd med riksrevisionsverket och kommerskollegium – att efter att ha hört turistråd och näringsliv ta fram ett förslag till förrättningsavgifter. Nu får vi se vad tullverket kommer fram till. Regeringen följer självfallet frågan under tiden, och den behandlas ju för närvarande också i riksdagen.

I övrigt kan jag instämma i mycket av vad Olof Johansson sade om skuldansättens innebörd. Jag har litet svårt att förstå hans yttrande om att vi i

handelsdeklarationen inte skulle ta allvarligt på stormakternas möjligheter till påtryckningar. Jag knyter an litet också till det som Jörn Svensson var inne på. Det är tvärtom så att vi är utomordentligt oroadade för den utveckling mot bilateralism som finns men som framför allt är en fara för framtiden: att stora block gör upp med varandra, länder gör upp med varandra; små nationer som vår kan då naturligtvis i högsta grad komma i kläm. Där tycker jag att Jörn Svensson hade en ganska ytlig analys. Han såg frihandeln enbart som något som är till hjälp för de multinationella företagen. Det är en mycket ytlig analys, tycker jag. Det är naturligtvis tvärtom så, att det är väsentligt för små, utrikeshandelsberoende länder som Sverige att det på marginalen finns en ökad respekt, en ökad disciplin i systemet och inte ett ökat utnyttjande från stormakters eller stora handelsblocks sida av möjligheterna att göra upp med varandra så att det går ut över de små. Det är precis den innebörden vår deklaration har. Jag tror att i varje fall Olof Johansson och jag är överens på den punkten.

När det gäller skuldskrisen utvecklar vi i deklarationen också konkret – något som jag inte hinner göra nu på repliktiden – hur vi menar att skuldkonsolideringsavtalen med u-länderna bör utformas, inte minst med tanke på de möten i IMF och Världsbanken som skall hållas i april i år, så att man kan underlätta för u-länderna att ta sig ur skuldskrisen. Också det tror jag är i linje med vad Olof Johansson själv uttryckte.

Björn Molin ställde en fråga om syftena med oljediskussionerna med Iran. Jag utgår ifrån att det var samma syften han själv hade när han aktivt arbetade för att öka de svenska oljeköpen från Iran – det skedde under hans tid direkta motköp av olja i betydande omfattning. Regeringen engagerade sig under Björn Molins tid också i regeringsbeslut för att underlätta den typen av handel på ett sätt som vi i det här sammanhanget inte har gjort – det vill jag understryka. Vi har uttalat att den handel som skall ske med olja skall ske på kommersiellt rimliga villkor och självfallet utan subventioner. Syftet är naturligtvis detsamma som måste ha varit vägledande för Björn Molins egna beslut när det gäller oljeköpen från Iran: När det finns en stor export till ett land och mycket liten import ökar trycket från det landets sida på att viss export skall upprätthållas från det landet till Sverige för att handeln skall kunna hållas i gång. Jag antar att det var sådana överväganden som låg bakom de omfattande motköp som gjordes under Björn Molins tid.

Det kommer en särskild redovisning till riksdagen av vapenexportens omfattning under 1984 när vi har fått siffrorna från de exporterande företagen och med KMI:s hjälp kunnat sammanställa dem, vilket bedöms kunna bli tidigast i april. I enlighet med den proposition som lades fram och som riksdagen antog i december förra året skall numera en årlig, mera öppen redovisning ske i form av en skrivelse från regeringen till riksdagen av vapenexportens omfattning och inriktning. Dessutom har en vapenexportnämnd nu också börjat arbeta. Det är där den fullständiga statistiken finns. Den statistik som centralbyrån har och som ibland diskuteras i den allmänna debatten är inte fullständig – den omfattar t. ex. inte militära flygplan – och det är ganska svårt att av den dra slutsatser. Men den fullständiga statistiken

kommer alltså tidigast i april, som då redovisas för riksdagen, varpå man får möjlighet att bedöma hur utvecklingen har varit.

Sammanfattningsvis, herr talman, kan sägas att debatten illustrerar vad jag tidigare har sagt. *Den borgerliga oppositionen hade inget annat alternativ än att säga att vi skulle misslyckas. Nu är vi på god väg att lyckas. När jag har använt ordet vi, Olof Johansson, har jag uttryckligen talat om vi i meningen inte bara regeringen utan också löntagarorganisationerna, näringslivet och alla övriga organ i Sverige som har ställt upp för att föra Sverige ut ur den ekonomiska krisen och in på en bättre väg. Vi skall vara glada för, även om det inte är något att slå oss för bröstet för, att det faktiskt har gått bättre i Sverige än i jämförbara länder under den här tiden.*

Den vilshenhet som kanske framför allt präglade Staffan Burenstam Linders inlägg om att vi inte skulle ha något annat alternativ än att misslyckas, präglade också Jörn Svenssons inlägg, främst det första. Jörn Svensson kan ibland ha provokativt spännande idéer, men i dag tyckte jag att han gjorde en direkt dålig analys. Hans förmenta citat ur handelsdeklarationen var för övrigt inget citat. Självfallet är inte lönesänkningar något hjälpmedel. Vad det handlar om är att åstadkomma reallöneökningar i sådana former att de inte blir kraftigt inflationsdrivande. Om man vill ha en hög sysselsättning i ett utrikeshandelsberoende land, då är exporten viktig. Vår politik har också i budgetpropositionen utvecklats bl. a. så att vi uttrycker – och det är ett svar på Jörn Svenssons fråga i hans senaste inlägg – att om exportkonjunkturen viker efter att ha varit ledande i konjunkturförhållanden, då har man haft möjligheter att bygga upp investeringar under den exportledda tiden och därmed bäddat för en starkare inhemsk efterfrågan när exportefterfrågan viker. Det överensstämmer med den nuvarande politikens inriktning, vilken också har hjälpt under andra skeden. Det är inget märkligt, utan en naturlig överfasning, om det skulle bli besvärligare i den internationella konjunkturen framöver.

I sitt första inlägg menade Jörn Svensson att frihandel var ett begrepp som inte var intressant för andra än de multinationella företagen. Jag menar att begreppet är intressant också för små länder, länder som är beroende av att disciplinen i fråga ökar och inte minskar i den internationella handeln. De länder som inte har slagit in på frihandelns väg – det julevangeliem som Jörn Svensson talar om skulle vara ett egenintresse för oss – har det inte gått bra för. Det är också något som har präglat vilshenheten i denna debatt. Det går inte att göra ytliga jämförelser där man ställer kapitalistiska länder mot socialistiska. Det var exempelvis en dumhet att ställa Singapore och Vietnam mot varandra. Men det finns både kapitalistiska länder, konservativa militärdiktaturer i olika delar i världen, kommunistiska länder och andra länder som har valt en protektionistisk väg. Dessa länder finns i både i- och u-världen. För dem går det dock inte särskilt bra. Staffan Burenstam Linder kan således inte ta hem någon poäng genom att påstå att alla dessa länder är kommunistiska därför att de är av olika slags politiska system, och det har som sagt inte gått bra för dem. Däremot går det genomgående bättre för de länder som valt att föra en öppen handelspolitik. Det finns också exempel på

sådana länder i såväl den kapitalistiska som den socialdemokratiska och mer socialistiska världen. Det är just det som gör det svårt för dem som talar för protektionismen, när de ser att länder som valt att försöka ta sig ur den protektionistiska linjen för att försöka nå framgång har lyckats. De har kommit fram till att den öppnare handelspolitiken har större framgång världen över.

Anf. 12 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) replik:

Herr talman! I mitt anförande gjorde jag gällande att det behövs en fri inrikes produktion och handel lika väl som en fri utrikeshandel. En fri inrikes produktion och handel är bra i sig och ger samma sorts vinster som en fri utrikeshandel. Det är också en förutsättning för att man verkligen skall kunna visa den dynamik och anpassningsförmåga som behövs för att göra sig internationellt gällande.

Mats Hellström kom då i sin första replik tillbaka och sade att det skulle ha förbigått mig att regeringen just av denna anledning är invecklad i ett omfattande avregleringsarbete. Det är riktigt – det har totalt förbigått mig. Våldiga skattehöjningar har skett jämte etableringskontroller och priskontroller, nu senast på bostadsrätter. Hur rimmar Pysslingen med talet om fri tjänstehandel? Inskränkningar har skett i äganderätten. Näringsfriheten är minsann ingenting som denna regering slår vakt om. Även regleringarna av oljehandeln är ett exempel, men fortfarande är det någonting av gråzonernas gråzon som skall gälla i fråga om svensk oljehandel. Det har utrikeshandelsministern inte lyckats klargöra. Avtalsfriheten på arbetsmarknaden, på bostadsmarknaden och på andra håll har inskränkts. Det stora avregleringsarbete som denna regering har sysslat med har sannerligen förbigått mig. Det allvarliga är att regeringen i själva verket inte har bedrivit något avregleringsarbete utan motsatsen, vilket kommer att försämra Sveriges möjligheter att fungera internationellt och nationellt.

Det finns u-länder av alla möjliga slag. Men de u-länder som har haft någon ekonomisk framgång är de som har satsat på marknadsekonomi, avreglering och en fri utrikeshandel. De är de enda som har lyckats. Sedan kan de ha haft olika politiska system, mer eller mindre behagliga. Men de som har tillämpat marknadsekonomi är de enda länder som har lyckats ekonomiskt, vilket är intressant att konstatera.

Mats Hellström hade synpunkter på min vilshenhet. Det mesta av vad jag sade var tokigt. Men så tokigt är det väl inte? Utrikeshandelsministern och jag var i förra veckan på samma konferens i Tyskland. På denna konferens var USA:s, Frankrikes och Englands m. fl. länders utrikesministrar närvarande. Även Mats Hellström var där i kraft av att han är svensk utrikeshandelsminister. Själv var jag ditbjuden såsom oberoende expert. Om min vilshenhet och tokighet är så långtgående som Mats Hellström vill göra gällande, är den i alla fall ännu internationellt okänd.

De perifera saker som Mats Hellström påstod att jag skulle ha tagit upp gäller utlandsupplåningen, som har kraftigt ökat under den socialdemokratiska regeringen, valutautflödet, som för närvarande är besvärande, samt de

minskade marknadsandelarna under det senaste året. Mats Hellström sade något mycket märkligt om att det är omöjligt att behålla marknadsandelar som vunnits genom en devalvering. Detta uttalande fordrar ett klargörande. Förhåller det sig så, är det verkligen olyckligt.

Mats Hellström påstod att de borgerliga inte har något alternativ. Det återkom han till även i sin senaste replik. Men från socialdemokratiska talarstolar runt om i landet heter det att vi har ett fruktansvärt alternativ. Vi är rysliga och hemska. Men nu har vi alltså inget alternativ. Är det det dubbla budskapet som Mats Hellström försöker sig på i ytterligare en tapping?

Anf. 13 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Beträffande tullförrättningsavgiften och annat vill jag bara kört konstatera att reaktionerna från olika håll, inte minst internationellt, tyder på att förslaget var felaktigt presenterat och informationen otillräcklig. Det skapar osäkerhet om vilken avsikten egentligen är, något som man inte bör medverka till att skapa på detta område.

I en tidning i februari skriver Rolf Edberg följande ganska tänkvärda rader just om dessa saker: "Men en tullkontroll är ingenting som den enskilde begär. Det är en samhällsfunktion som man måste underkasta sig, något man påtvingas."

Självkostnadsresonemanget är alltså inte så självklart som Mats Hellström försökte göra det till. Men vi kommer att behandla dessa frågor längre fram, och jag skall inte nu ytterligare fördjupa mig i detta.

När det gäller den oljedebatt som har förts här vill jag bara tillfoga en anmärkning i marginalen. Det är risk för att vi talar om olika saker vid olika tidpunkter. Här talar vi om frihandel. När det gäller energipolitiken talar vi oftare om energiförsörjningstryggheten. Jag vill markera att det viktigaste vi kan göra när det gäller oljepolitiken naturligtvis är att minska vår egen förbrukning, vilket vi som alla vet har lyckats ganska bra med. Men vi skall akta oss för att hamna i samma okontrollerade situation som vi hade före 1976. Det finns ju tendenser till att man glömmer att man behöver instrument för att kunna bevara också en försörjningstrygghet.

När det gäller krav på självförsörjning, självbestämmande och möjlighet att klara sig i en kris- eller krigssituation, där alla normala relationer mellan länder bryts upp, är det viktigt att nämna i en sådan här diskussion att dessa problem fortfarande finns kvar så länge den grundläggande misstroendeklyftan mellan länder inte kan elimineras. Det är naturligtvis ingen tillfällighet att livsmedel, kläder – teko har diskuterats här – och andra basförnödenheter för mänskligt liv är särskilt reglerade områden i det internationella handelsumgänget. Detta har att göra med att vi inte litar på varandra och att just de varorna är en viktig del i vårt vardagsliv.

Vad till sist beträffar de internationella företagen och embargo politiken vill jag bara säga att det är viktigt att notera vilka konsekvenser denna politik kan få inte minst för de mindre och medelstora företagen. Som jag sade tidigare tycker jag att regeringen är alldeles för sangvinisk i sin deklARATION. Det är viktigt att den utredning som nu tillsätts i fråga om de mindre och

medelstora företagen och deras möjlighet att utnyttja teknik och att exportera tar upp de här embargofrågorna till diskussion. Jag vill fråga Mats Hellström om så blir fallet.

Anf. 14 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! På min fråga om bakgrunden till oljeköpen från Iran svarar statsrådet Hellström att det var samma motiv som under tidigare regeringars tid, när bl. a. jag var ansvarig. Det är ett mycket märkligt svar. Skillnaden mellan de oljeköp från Iran som gjordes då och de som nu är aktuella är att då skedde de på begäran av den oljelagringsansvariga myndigheten, nämligen ÖEF. Vi hade ett oljelagringsprogram som gällde 1981 och 1982, och de inköp av olja som då gjordes bl. a. från Iran företogs helt i enlighet med det då gällande oljelagringsprogrammet. Den här gången har ÖEF däremot bett regeringen att inte fullfölja oljeköpen. Det är här den grundläggande skillnaden ligger. De oljeköp som gjordes förut gjordes för att förstärka våra lager av olja här hemma, men nu finns uppenbarligen andra motiv. Efter det svar Mats Hellström här lämnade ökar min tveksamhet om vad det är för motiv som har legat bakom att regeringen mot ÖEF har bestämt sig för att köpa olja från Iran.

Jag skall inte nu föra en stor ekonomisk debatt med utrikeshandelsministern. Mats Hellström reser ju så mycket att han kanske inte hinner hänga med i de senaste turerna. Vi hade en finansdebatt för några veckor sedan där vi rätt ingående diskuterade om det svenska näringslivets konkurrenskraft verkligen fortsätter att växa, om exporten verkligen ökar och om den statistiska nedgång i utrikeshandeln som vi har haft för första delen av det här året är tillfällig eller om den är ett uttryck för att kurvan på nytt vänder nedåt genom att vi har låtit inflationen rusa i höjden så att svenska varor har blivit dyrare. Det är det diskussionen har handlat om.

När jag tar upp Sydostasien gör jag det därför att detta sannolikt är den mest expansiva marknaden. Den är intressant för svenska exportföretag både på grund av den höga tekniska kvaliteten hos svenska produkter och, förhoppningsvis, på grund av vår konkurrensförmåga. Statsrådet Hellström har förstahandskunskap om detta. Då är det intressant att de länder i den regionen som har varit mest framgångsrika är just de som har fört en öppen frihandelspolitik och som inte har lagt några hinder i vägen för import eller för valutainflöde utan har förlitat sig på det egna landets relativa konkurrensfördelar.

Att sedan Jörn Svensson kände sig trampad på tårna och ansåg sig behöva försvara Vietnams ekonomiska politik är naturligtvis en annan sak.

Anf. 15 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har två litet mer terminologiska reflexioner, innan jag går över till att diskutera följderna för exporten och den nationella ekonomin av en eventuell konjunkturedgång 1986.

Man rör sig i den här debatten med en väldig massa politiskt betingade klichéer. Man bryr sig t. ex. inte om att planekonomierna i världen, trots att

de många gånger är mycket dåligt organiserade, har allvarliga problem, utsätts för handelsbojkotter och har svårt att ta sig ut på marknaden, är de ekonomier som har den största tillväxten. Det visar sig långsiktigt att det förhåller sig på det sättet. Detta bevisar ju inte att de är bäst i allt, men det är ändå något man bör hålla i minnet. Man skall också komma ihåg att även det man kallar planekonomier är marknadsekonomier. Det är inte så att det å ena sidan finns marknadsekonomier och å andra sidan planekonomier, utan det finns olika typer av marknadsekonomier. Den sovjetiska ekonomin t. ex. är en typisk marknadsekonomi. Det är klart att det är annat som styr hur marknadsfaktorerna reagerar och utformas än i en kapitalistisk ekonomi, men en marknadsekonomi är det lika fullt. Om man skall göra någon vettig analys är alla industrisamhällen marknadsekonomier.

Jag vill också helt kort säga till Mats Hellström att vad jag menar med verklig frihandel är inte det som man i dag kallar för frihandel. Det som i dag finns är inte någon fri handel utan en av olika maktpolitiska intressen styrd handel, som inte närmar sig de teoretiska idealen för fri handel. Men även om vi hade uppnått de teoretiska idealen för fri handel – som, det skall jag gärna erkänna, har en hel del fördelar att bjuda på – så är förutsättningen för att dessa fördelar kan utvinnas att parterna är någorlunda jämlika. Om de inte är det utan det finns stora skillnader i ekonomisk utvecklingsgrad eller politisk makt, måste de svagare en tid lita till protektionistiska åtgärder av olika slag för att kunna bygga upp en styrka som möjliggör en övergång till verklig frihandel senare. Detta är en tanke som även en socialdemokratisk ekonom som Gunnar Myrdal har fört fram. Jag tror absolut att den är riktig, och tillståndet i världen utgör ett mycket gott bevis för att den är riktig.

Sedan handlar det inte bara om vem som växer snabbast utan också om hur resurserna fördelas. I ett av de ekonomiskt rikaste länderna här i världen finns det faktiskt 30 miljoner undernärda, så det går inte bara att förhålliga Sydkorea, Indonesien och alla andra rövarregimer som lämnar vägen öppen för utländskt kapital.

Återigen vill jag ha ett svar från Mats Hellström. Det är ju så att reallönesänkningarna har utgjort den faktor på vilken ni har byggt den exportexpansionsfilosofi som är en del av regeringens ekonomiska politik. Om det nu kommer ett bakslag under 1986 skall man, säger Mats Hellström, dra nytta av de inkomster man har fått under exportkonjunkturen. Det troliga är dock att de inte kommer att användas för expansiva investeringar när konjunkturen sjunker, och då måste någonting annat till, en form av intern nationell expansion som inte bygger på lönesänkningspolitik och åtstramning. Är detta riktigt, eller är det fel?

Anf. 16 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Till det sista svarade jag redan i mitt tidigare inlägg att det är just genom att gå över från en exportledd konjunkturuppgång till en förstärkning av den interna efterfrågan, inte minst överbyggad via industriinvesteringarna, som det blir möjligt att bära av och i möjligaste mån klara sig under en lågkonjunktur om den skulle komma.

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Handelspolitisk
debatt*

Burenstam Linder ogillade uppenbarligen att jag kallade honom vilsen. Nu behöver han inte ta detta så personligt. Att Burenstam Linder är en mycket skicklig oberoende expert har jag ingalunda ifrågasatt. Men tillhör man ett parti som har den vilsenheten att det inte kan presentera om det har ett eget regeringsalternativ eller om det skall regera ihop med de andra borgerliga partierna och därmed inte presenterar något samlat alternativ till regeringspolitiken, då blir man vilsen. Och är det så att de problem man tar upp i debatten framför allt härrör från ens egen regeringstid, är det klart att även en oberoende expert kan komma att framstå som vilsen. Burenstam Linder tar exempelvis upp frågan om skuldbördans ökning. Det är ju så att i den mån vår utlandsskuld nu ökar är detta enbart betingat av de räntebetalningar på utlandslån som vi fortfarande får beta av från er tid. Ni byggde däremot upp utlandsskulden genom att låna i utlandet till konsumtion. Det gör inte vi, men självfallet har vi kvar att betala räntorna på era lån. Jag förstår att man när man försöker utmåla den typen av problem, som man själv är ansvarig för, som regeringens ansvar framstår som litet vilsen – oberoende expert eller inte.

Grundläggande är, det vidhåller jag, att den borgerliga oppositionen har misslyckats med att presentera ett gemensamt alternativ. Jag tror det beror på att ni allihop valde att säga: Det här kommer inte att gå. Jag minns mycket väl debatterna i det gamla riksdagshuset hösten 1982. exempelvis i finansutskottet. Budskapet var: Regeringen kommer att misslyckas. Det var det enda kitt som höll er samman, för ni har alltså inget eget, samlat borgerligt alternativ. Detta är naturligtvis er svaghet i debatten nu, när ni skall presentera och profilera era partier vart för sig men inte samlat kan presentera något trovärdigt alternativ till regeringspolitiken.

Det har sagts att jag dels inte har lyckats klagöra vad energiministern menar om oljan, dels att jag dementerat vad hon har sagt. Jag har *citerat* energiministern. Jag har sagt att när energiministern har tagit upp de utomordentligt besvärliga strukturfrågorna på energimarknaden – som sannerligen är besvärande – har hon uttryckligen uttalat att regeringen inte har för avsikt att i något läge vidta åtgärder som står i strid med våra handelspolitiska åtaganden eller som skulle äventyra viktiga svenska exportintressen. Jag har sagt att det för närvarande inte finns några planer från regeringens sida att införa importavgifter.

Olof Johansson menar att regeringen är sangvinisk när det gäller inställningen till USA:s teknikexport. Jag tycker det är ett märkligt uttalande. Regeringen har, som det står i den handelspolitiska deklARATIONEN, t. o. m. upprepade gånger under förra året gjort invändningar direkt till USA:s regering mot både de förslag till skärpningar när det gäller distributionslicenser som har lagts fram av Department of Commerce och de förslag som varit aktuella i den amerikanska kongressen. Denna inställning har vi velat redovisa även för riksdagen. Vi har varit mycket aktiva på detta område. Jag uttalar också å regeringens vägnar att vi utgår från att den amerikanska regeringen inte kommer att införa skärpningar som skulle störa vår handel.

Det förvånar mig fortfarande att just Björn Molin i riksdagen tar upp

frågan om oljeköp från Iran. Jag vidhåller att samma typ av motiv föreligger. Det kan i längden vara besvärande att ha en stor export till ett land varifrån man inte har någon eller mycket liten import. Utöver de av rena beredskaps-skäl motiverade ÖEF-programmen, som Björn Molin hänvisar till, vill jag påpeka att under sin tid var även den regering där Björn Molin var handelsminister involverad i rena motköpsaffärer, som alltså gick utöver ÖEF. De beslut som den nuvarande regeringen har fattat gäller inom ramen för det tidigare lagringsprogrammet, så ur den synpunkten är det inga konstigheter.

Jo, Björn Molin, jag råkade faktiskt vara hemma under finansdebatten. Jag är väl medveten om den debatt som fördes då. Huruvida isarna eller någonting annat har medfört någon ändring av januaris siffror får väl framtiden utvisa. Vad vi diskuterar här i dag är vad som kan redovisas med någon säkerhet, dvs. utvecklingen under 1984.

KI:s siffror visar ju, Burenstam Linder, att man totalt sett under 1984 har kunnat hålla de marknadsandelar som ökade kraftigt under 1983, medan kommerskollegiums siffror visar att man t. o. m. skulle ha haft någon ökning av marknadsandelarna jämfört med 1983. Därmed må vara hur som helst. Vad jag sade var att det är en självklarhet att de effekter för att hjälpa fram en marknadsandelsökning som devalveringarna i sig ger måste klinga av. Den berömda J-kurvan kan inte ha förbigått Burenstam Linder, antar jag. Sedan gäller det förstas – och det är vad hela handelsdeklarationen handlar om – att regeringen med andra medel arbetar för att kunna upprätthålla en stark export och en god konkurrenskraft också när devalveringarnas direkta effekter klingar av. Där är det så – och jag förstår att det är besvärande för er – att Sverige fortfarande är ett av de länder i OECD som har den allra lägsta lönekostnadsökningen per producerad enhet. Vi har fortfarande god konkurrenskraft. Budgetpropositionen från 1985 handlar om att vi skall se till – bl. a. genom ett mycket hårt inflationsmål, som är krävande för arbetsmarknadens parter – att vi också 1985 får en kostnadsutveckling i Sverige som möjliggör att denna starka utrikeshandelsutveckling kan fortsätta.

Jag vill säga till Jörn Svensson att det tyder på en märklig inställning – just för att komma från vpk – att hävda att vi skulle ha råd att ta på oss en ökad utlandsskuld och sedan i lugn och ro beta av den. Men just med hänsyn till vad Jörn Svensson själv nyss sade om risken för beroende av stormakter, supermakternas roll när det gäller handeln osv., beroendet av internationella finansieringsorgan och banker, är det väsentligt för ett land som Sverige att i möjligaste mån minska sitt finansiella utlandsberoende. Därför är det nödvändigt att också fortsättningsvis ha den typ av exportöverskott som vi nu har tvingats att ha genom de svåra strukturella problemen i svensk ekonomi med en stor skuldsättning till utlandet – problem som den här regeringen sannerligen fick ta över!

Herr talman! Jag kan inte se annat än att debatten måste sammanfattas så att ingen egentligen har kunnat gendriva att den svenska ekonomin när det gäller utrikeshandeln går mycket bra. Vi har vänt ett underskott på 6 miljarder kronor, som vi tog över 1982, till ett överskott på över 24 miljarder

Onsdagen den
13 mars 1985

*Handelspolitisk
debatt*

kronor. Det överskottet är så stort att det dessutom räcker för att kompensera alla våra stora utlandsräntor för 1984.

När jag säger vi, Olof Johansson, menar jag verkligen hela det svenska samhället. Det svenska näringslivet har på ett utomordentligt kraftfullt sätt agerat, utnyttjat devalveringarna. Jag kan se, genom de många resor jag gör tillsammans med näringslivsrepresentanter, med vilket engagemang och med vilken god vilja näringslivet nu anstränger sig för att ordentligt kunna öka den svenska exporten. Det gäller också löntagarorganisationerna, som har medverkat i det ganska hårda omställningsprogram som är nödvändigt om sysselsättningen i Sverige skall kunna klaras på lång sikt, Jörn Svensson. Såväl löntagarorganisationerna som näringslivet har alltså bidragit till att den ekonomiska politik som den nuvarande regeringen gick in med ganska snabbt efter valet har gjort att vi när det gäller utrikeshandeln är på rätt väg.

Anf. 17 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Avsikten med mitt inlägg i den handelspolitiska debatten är att ta upp en del frågor som endast delvis har berörts i regeringens handelspolitiska deklaration. Vad gäller deklarationen som sådan har jag självfallet inga invändningar. Det som utrikeshandelsminister Hellström har fört fram i dag understryker socialdemokratins frihandelsvänliga inställning. Denna inställning – i varje fall vad gäller handeln med varor och tjänster – är också något som vi delar med flera andra partier här i Sveriges riksdag. De borgerliga partierna har visserligen gjort försök att anklaga socialdemokratin för att prata frihandel men praktisera protektionism. Jag antar att dessa försök ingår i det allmänna borgerliga opponerandet och inte kräver något mer omfattande bemötande.

Det finns dock anledning att slå fast två intressanta sakförhållanden.

För det första: Det stora genomreglerade och protektionistiska varuområde som vi har kvar i Sverige är jordbruket. Och var går de politiska skiljelinjerna där? Jo, där är det centern, moderaterna och i viss mån folkpartiet som kraftigt motsätter sig alla försök till avreglering, marknadsekonomi och importkonkurrens.

För det andra talade de borgerliga på sin tid en del om att utvidga frihandeln, men samtidigt kan vi konstatera att det inte blev så mycket av det hela. Däremot tillsatte den socialdemokratiska regeringen 1982 en särskild utrikeshandelsminister, som nu driver handelsfrågorna med kraft, inte minst när det gäller att jämna vägen för frihandel på tjänsteområdet, som ju är en stor och snabbt växande näringslivssektor.

Självfallet finns det principiella skiljelinjer mellan socialdemokratin och de borgerliga partierna avseende handeln och internationaliseringen, men detta gäller förvisso inte vilka som är anhängare eller inte på varu- och tjänsteområdena. När däremot de borgerliga partierna, främst moderaterna och folkpartiet, vill inkludera i frihandelsbegreppet att man skall ta bort alla nationella spärrar på valutaområdet och släppa fritt företagsförvärv, utländskt ägande av svenskt näringsliv osv., då finns skiljelinjen där. Då säger vi socialdemokrater stopp och menar att just det faktum att företagandet blir

alltmer multinationellt till sin karaktär gör det speciellt viktigt att det finns några nationella kontrollmöjligheter kvar. Utan sådana nationella ekonomisk-politiska maktmedel menar vi att Sverige inte har det minimum av påverkansmöjligheter kvar på det ekonomiska området som behövs för att vi skall kunna tillvarata medborgarnas intressen i ett litet utrikeshandelsberedande land som Sverige.

Vi vill även fortsättningsvis kunna ha en dialog med våra stora svenska multinationella företag – med all respekt för vad konkurrensförhållandena kräver – om avvägningen av deras sysselsättning i Sverige och utlandet och var det svenska företagens nyckelfunktioner som huvudkontor, forsknings- och utvecklingsavdelning och liknande bör ligga.

En annan fråga där det möjligen föreligger en skiljelinje mellan delar av borgerligheten och socialdemokratin är hur man skall se på den tendens som finns hos vissa mäktiga handelsnationer att via handelspolitiska åtgärder pressa på andra stater sin politiska ideologi. Vi har sett flera exempel på hur vissa länder har hotat med att inte acceptera också tidsbegränsade statliga industripolitiska åtgärder, trots att dessa klart syftat till att underlätta strukturrationaliseringen inom en industribransch. Exempelvis har ju de svenska statliga riskkapitalinsatserna inom stålindustrin kritiserats av USA, trots att syftet har varit att kunna genomföra neddragningen i för orter och anställda socialt någorlunda acceptabla former.

Denna typ av mänskligt hänsynstagande, menar jag, får vi inte släppa efter på. Och vi måste envist hävda att i ett litet land som Sverige med begränsade privata kapitalresurser måste staten ta på sig en finansieringsroll, som privata intressen möjligen har resurser att sköta i större stater som Västtyskland och USA, utan att detta för den skull betraktas som någon handelspolitiskt skadlig subventionspolitik.

Utrikeshandelsministern berörde i sitt tal nödvändigheten av att med kraft fortsätta arbetet att göra Norden till en reell hemmamarknad för företagen. Jag tycker att det finns all anledning att understryka detta. Vi har en unik samhörighetskänsla i Norden. Arbetet med att fullfölja slopanDET av tullhindren genom att eliminera olika administrativa spärrar, att ha gemensamma standarder och låta varuprovning i ett nordiskt land gälla i ett annat osv. – som statsrådet talar om – är viktigt. Det är också glädjande att de nordiska finansministrarna, efter den bakläxa de fick vid Nordiska rådets förra session, nu har samlat sig till förslag om mera långtgående gemensamma insatser än tidigare för att bekämpa arbetslösheten i Norden.

Det här hindrar inte att det finns en utbredd känsla av att det nordiska samarbetet alltmer går på tomgång och att mycket mer borde kunna åstadkommas. Det är helt klart att de nordiska ländernas näringsliv måste samarbeta mer om vi skall kunna hävda oss på världsmarknaden. Företagen i Norden är på många områden alltför små jämfört med sina mäktiga konkurrenter. Jag tillhör de socialdemokrater som anser att tiden nu borde vara mogen att föra upp det nordiska samarbetet till en ny nivå vad gäller kapitalliberaliseringsområdet. Det är önskvärt med en gradvis kapitalliberalisering inom Norden, gemensamma kapitalmarknadsinstitutioner, en ge-

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Handelspolitisk
debatt*

mensam nordisk aktiemarknad, fri etableringsrätt och liknande. Detta skulle på ett helt annat sätt än tidigare lägga en stabil grund för samarbete och samhörighet och en fortsatt effektivisering av näringslivet i Norden. Det skulle också vara en viktig signal till företagen om att nu på allvar komma loss på detta område.

Det har sagts att de förpliktelser som vi ingått inom ramen för industriländernas samarbetsorganisation – OECD – skulle utgöra ett hinder för att åstadkomma en kapitalliberalisering inom Norden, om man inte samtidigt utvidgade kapitalliberaliseringen till att också gälla samtliga OECD-staters företag. Och det är något som vi socialdemokrater, som jag inledningsvis redovisat, motsätter oss.

Huruvida dessa krav föreligger på OECD:s politiska plan har dock enligt min mening inte fullt ut prövats. Däremot bestrider ingen att om den nordiska kapitalliberaliseringen sker inom ramen för något slags tullunion, så är det helt tillåtet enligt våra internationella avtal. Jag menar därför att vi då ytterligare bör stärka den nordiska samhörigheten genom att skapa denna tullunion. Det borde vara en väsentligt lättare uppgift nu än när frågan var mycket nära sin lösning för ett femtontal år sedan. Genom att frihandeln för varor nu är genomförd i Västeuropa är det ju bara gemensamma nordiska tullar för en mindre del av vår import som vi måste harmonisera. Och dessa tullar är nu väsentligt lägre än de var då. Det är naturligtvis möjligt att EG-samarbetet sätter gränser för i vilken utsträckning Danmark kan vara med. Men detta kan inte ständigt få bromsa den nödvändiga utvecklingen av samarbetet inom Norden. Det gäller i stället i så fall att hitta särskilda lösningar för Danmarks del.

Herr talman! Regeringen har i sin utrikespolitiska deklaration inte närmare berört det ökande tryck som USA nu utövar inom GATT för att få främst EG att gå med på minskat tullskydd och minskade exportsubventioner när det gäller handeln med jordbruksprodukter.

Det är en intressant utveckling, där Sverige hittills har hukat sig i skydd av EG. Samtidigt är det helt klart att svenskt jordbruk på vissa områden borde ha goda konkurrensmöjligheter inom ramen för en friare handel med mer eller mindre förädlade jordbruksvaror. Ingen vet vad utgången av det ställningskrig som nu pågår mellan USA och EG kommer att bli. I vilket fall som helst lär det bli en långdragen process, men sannolikt går utvecklingen i liberaliserande riktning. Jag anser att det skulle vara värdefullt om Sverige inom ramen för EFTA-samarbetet aktualiserade frågan om att inom denna frihandelsorganisation studera förutsättningarna för en ökad liberalisering inom jordbruks- och fiskeområdena EFTA-länderna emellan, och vilka effekter detta skulle få. Att kunna börja med en viss minskning av handelsrestriktionerna mellan EFTA-staterna på detta område skulle sänka matpriserna för konsumenterna och också längre fram vara till nytta för svenskt jordbruk.

Herr talman! Låt mig sluta mitt inlägg med att ta upp en sak som borde oro många fler än nu tycks vara fallet – även om detta har berörts i den här debatten i större utsträckning än kanske den handelspolitiska deklarationen

gav underlag för. Det gäller USA:s allt hårdare restriktioner mot export av högteknologiprodukter. Tillsammans med sina NATO-allierade och Japan utövar USA en allt hårdare kontroll över bl. a. elektronikkomponenter som ingår i många svenska företags produkter och som vi aldrig fullt ut kan ersätta med egen tillverkning. Vi är alltså beroende av USA.

Reaganadministrationen har steg för steg utvidgat mängden komponenter som inte får exporteras vidare till öststater och andra länder som anses vara motståndare till USA. Det gäller även sådana produkter som i all rimlighets namn måste betraktas som civila produkter. Man utövar också en hårdhänt kontroll över hur reglerna efterlevs. Finns det bara en liten USA-komponent med, så är det stopp.

Svenska företag som använder avancerad USA-teknik tvingas nu skriva på avtal som öppnar dörren för USA:s kontrollmyndigheter när det gäller att göra en detaljkontroll i företaget. De företag som till äventyrs inte skriver på får stora problem genom mycket långa ansökningstider – eller får inga tillstånd alls att köpa USA-elektronik. Allt detta ökar i hög grad osäkerheten för de svenska teknologiföretagens planering. Det föder också misstanken att vissa företag som är nära knutna till USA – i USA eller Europa – får särskilda fördelar.

Och än viktigare: Att på detta sätt steg för steg skära av handeln mellan öst och väst kan inte tjäna en fredlig utveckling. Sovjet kommer alltid att kunna skaffa sig den elektronik man behöver till prioriterade områden – låt vara till högre kostnader. Kvar står en ökad avskärmning genom den minskade handeln, minskade mellanfolkliga kontakter och ett stärkande av de intressen som förespråkar konfrontation och fortsatt upprustning.

Det är tragiskt att ett alliansfritt land som Sverige – låt vara passivt och mot sin vilja – också tvingas in i detta återfall i det kalla krigets politik. Ett visst hopp ligger i att den embargopolitik, som Reaganadministrationen bedriver, ingalunda är oomtvistad bland övriga NATO-stater. Det borde därför finnas möjligheter för den svenska regeringen att mer aktivt söka motverka embargopolitiken, inte enbart genom isolerade demarcher i Washington – som utrikeshandelsministern här har redovisat – utan också i samverkan med andra stater: neutrala stater som Schweiz och Österrike samt NATO-länder som Frankrike och Norge.

Anf. 18 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Låt mig först till Lennart Pettersson säga att vi för vår del ställer oss bakom kravet på en liberalisering av handeln med jordbruksprodukter. Vi är också övertygade om att det på sikt skulle vara till fördel såväl för näringen som för konsumenterna.

Jag skall i mitt anförande redovisa folkpartiets uppfattning i ett par aktuella handelspolitiska frågor. Det gäller dels tekoproblematiken, dels förslaget om vissa avgifter till tullverket.

Men först, herr talman, några allmänna synpunkter på vår handelspolitik:

Frihandeln är och har varit basen för ett litet utlandsberoende land som Sverige. För vår industri är det en absolut förutsättning att kunna sälja utomlands.

Vi har valt denna öppna ekonomi av flera skäl – först och främst därför att den är en förutsättning för det svenska välståndet. Utan ett fritt utbyte av varor och tjänster skulle svenska folket ha det betydligt sämre. Genom att våra företag har tillgång till världsmarknaden kan de bygga upp en produktion som är effektiv och ger billigare varor.

För folkpartiet är det självklart att Sverige även i fortsättningen skall ha en öppen ekonomi. Som liberaler är vi oroade över de inskränkningar i frihandelssystemet som blir alltmer omfattande runt om i världen.

Även om Sverige som nation kan tyckas ha små möjligheter att påverka den här utvecklingen så måste vi göra allt som står i vår makt för att bevara och utveckla frihandeln. I alla internationella sammanhang måste Sverige verka för en fri, internationell handel. Och vi måste själva vara ytterst varsamma med åtgärder som kan starta handelskrig!

Jag tror att regeringen och Mats Hellström delar folkpartiets uppfattning om värdet av en fri handel – för svensk industri och svenska konsumenter men också för fred, frihet och utveckling i vår värld.

Desto mera anmärkningsvärt tycker jag att det är när regeringen på några områden för en politik som direkt motverkar en sådan strävan. Det är inte underligt om det upplevs som hyckleri när man i allmänna ordalag betygar sin tro på en utvecklad världshandel, fri från de handelshinder som främst går ut över de fattiga folken, samtidigt som man på hemmaplan idogt manövrerar för att tillgodose vad man inbillar sig vara Sveriges intressen.

Herr talman! På kort tid har tre utredningar redovisats som bekräftar vår uppfattning att Sveriges importbegränsningar i fråga om tekovaror inte skyddar svensk tekoindustri. Samma slutsatser kommer man till när man studerar aktuella importsiffror från kommerskollegium.

Visserligen minskar vi importen av kläder från u-länderna, men samtidigt blir den andel av tillförseln som utgörs av svenska kläder också mindre. Förklaringen är att klädimporten från EG- och EFTA-länderna ökar.

De uteblivna effekterna för svensk tekoindustri är egentligen skäl nog för att slopa importrestriktionerna. Ändå finns enligt min uppfattning två invändningar som är viktigare.

Vårt krav på en liberal världshandel måste självfallet förenas med att u-länderna ges möjligheter att bygga upp sina ekonomier. De måste få hjälp med att bryta sig loss från sin ofta ensidiga roll som leverantör av råvaror. Skall de lyckas bredda sin produktion måste de samtidigt veta att deras varor tas emot på de rika ländernas marknader och inte stoppas vid gränsen.

I det här sammanhanget spelar textil- och konfektionsindustrin en viktig roll. Den kännetecknas av en relativt enkel teknik och är arbetsintensiv. För många av de framgångsrika u-länderna – särskilt i Asien – har tillverkning av textil- och konfektionsvaror blivit inkörsport till industrialiseringsprocessen.

Jag menar därför att Sveriges restriktiva hållning när det gäller import av tekovaror från u-länderna står i direkt strid med vår uttalade vilja att förbättra levnadsvillkoren för människorna i de fattigaste länderna. Aldrig någonsin har vi haft så omfattande begränsningar som vi har i dag. Sverige har kommit att betraktas som ett av de mest restriktiva industriländerna i

MFA, multifiberavtalet. Genom en speciell "nordisk klausul" har vi dessutom skaffat oss rätt att underskrida den ökningstakt i importen från u-länderna som övriga i-länder förbundit sig att hålla.

Den andra utgångspunkten för vår kritik mot importbegränsningarna är konsumentens berättigade krav på billiga och bra kläder. Det faktum att restriktionerna minskar möjligheten att köpa utländska varor till fördelaktiga priser beaktas, tycker vi, alltför sällan i debatten.

Beräkningar pekar på att en oreglerad tekoimport skulle betyda att priserna sänktes med i storleksordningen 15–20 %. Barnfamiljer skulle vinna mest på en ökad u-landsimport, uppskattningsvis 1 000–1 500 kr. per år.

Importbegränsningar innebär ytterligare en nackdel för klädkonsumenten, dvs. för hela landets befolkning. Med det system vi tillämpar, alltså olika kvoter och importlicensförfaranden, är det nämligen mycket svårt att bilda sig en uppfattning om vad skyddet egentligen kostar.

Herr talman! Sammantagna blir argumenten för att avskaffa handelsrestriktionerna på tekoområdet mycket starka. Det handlar om vårt ansvar för utvecklingen i de fattigaste länderna och om svenska konsumenters rätt att köpa kläder så billigt som möjligt. När det dessutom visat sig att begränsningarna inte skyddar svensk tekoindustri och inte heller fungerar som medel för att nå ett beredskapsmål bör de snarast avskaffas.

Folkpartiet föreslår att detta sker successivt under en femårsperiod.

Herr talman! Kammarens ledamöter kommer om några veckor att få ta ställning till ett förslag som innebär inkomstförstärkningar för tullverket. Det handlar om fyra olika punkter, men merparten av beloppet kommer från en s. k. förrättningsavgift som tullen skall debitera vid arbete utanför normal kontorstid. Författningsenligt kan tullverket ta ut en sådan avgift redan i dag, men som det hittills fungerat är större delen av trafiken undantagen.

Enligt vår uppfattning bör det här förslaget inte genomföras.

För det första är det principiellt fel att införa ett system med avgifter på skatter, vilket det här i praktiken blir fråga om.

För det andra finns det viktiga näringspolitiska och handelspolitiska invändningar, redovisade bl. a. av kommerskollegium. Att införa en ny tullavgift, som inte har en direkt koppling till en kostnad, skulle direkt strida mot t. ex. GATT-bestämmelserna och rimma dåligt med huvudprinciper inom såväl GATT som EG och EFTA, huvudprinciper som går ut på att minska tullar och avgifter. Med all säkerhet skulle åtgärderna betraktas som en inskränkning i frihandelssystemet.

Kritiken mot förslaget har alltså varit massiv. Det återstår att se om i första hand de socialdemokratiska företrädarna i berörda utskott har tagit intryck av synpunkterna från bl. a. kommerskollegium. Har man gjort det, kommer förslaget inte att genomföras, under alla omständigheter inte i sitt nuvarande skick.

Enligt folkpartiets uppfattning bör det avslås i sin helhet.

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Handelspolitisk
debatt*

Anf. 19 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! När det gäller tullförrättningsavgifterna, som tullverket nu arbetar med i samråd med bl. a. kommerskollegium, så har den frågan berörts tidigare i debatten, och jag har utförligt redovisat vår syn på den. Jag tar alltså inte upp den igen.

Däremot tog Christer Eirefelt upp några frågor om tekopolitiken som kanske ändå kunde kräva några kommentarer – förutom den att när folkpartiet självt var i regeringsställning förde man en annan politik än den som Christer Eirefelt nu talar för. Så sent som under Björn Molins handelsministertid lade man till nya länder – men det må vara en annan sak.

Först till frågan om de fattigaste länderna och Sveriges trovärdighet. Sverige är det land i världen som importerar mest kläder per capita såväl från världen som helhet som från u-länderna. Den svenska importen från u-länder uppgick 1983 till 43 US-dollar per capita. Motsvarande siffra för USA är 33 % och för EG 23 %.

Importen till Sverige av kläder från i-länderna har under en tioårsperiod fram till 1983 legat på oförändrad nivå, vilket alltså talar emot det överflyttningsargument som Eirefelt använder, nämligen att om man har ett multifiberavtal kommer vi att få motsvarande import från andra länder.

Jag delar Christer Eirefelts känsla för konsumenterna och konstaterar att 60 % av kostnaden för importerade kläder inte tillkommit utanför Sverige utan i Sverige. I genomsnitt är 40 % av kostnaden hänförlig till det exporterande landet, men här i Sverige tillkommer 60 % genom mellanhänder, påslag, distribution och i detaljhandelsledet osv. Är man verkligen intresserad av konsumentaspekten finns alla skäl att intressera sig för denna fråga – och jag hoppas Christer Eirefelt intresserar sig för de påslag som görs i Sverige. Jag vill också bara notera att när Christer Eirefelt, liksom många andra debattörer, tar upp barnfamiljernas klädkonto är detta självfallet en angelägen fråga. Man har talat om att ha något slags restriktioner på barnkläder. Det gjorde nu inte Christer Eirefelt när han tog upp barnfamiljerna. Vi har inga sådana restriktioner. Importörerna kan avväga om de vill ha vuxenkläder eller barnkläder inom ramen för bestämda kvoter. Men det intressanta är alltså att denna fråga framställs som om det vore ett specifikt svenskt problem, som om det vore en specifik svensk restriktion när det gäller barnfamiljerna. Så är det ju inte. Tvärtom pågår, vilket också är fullt legitimt och rimligt, en internationell kampanj i denna fråga. Bl. a. ger importörintressen uttryck för detta genom debatter i olika länder. I väldigt många västeuropeiska länder pågår just nu exakt samma artikelskrivande med exakt samma argument om barnkläder och barnfamiljer osv. som också pågår i Sverige. Det är förvisso inget fel i detta. Det är inte fel att föra debatter på ett internationellt plan, men om man hämtar argument som förs fram i Västtyskland eller England eller i vilket annat land det nu kan vara, stämmer argumenten inte alltid med den svenska verkligheten. Det kanske man skulle tänka på i tekodebatten.

Anf. 20 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! När man tittar på överföringen av importen från u-land till EG- och EFTA-länderna, kan man absolut inte komma till någon annan slutsats än den jag har kommit fram till – dels om man läser de aktuella utredningar som Mats Hellström säkert känner till, dels, och framför allt, om man tittar på kommerskollegiums siffror. På basis av detta kan man klart konstatera att importen från u-länderna minskar – inte mycket, men något. Samtidigt minskar också den svenska andelen av klädtillförseln. Alltså måste det vara importen från EG-länderna som ökar.

När det sedan gäller vårt ansvar kan man efter läsning av samma utredningar konstatera att beträffande andelen import av tillverkade varor från u-länder är Sveriges siffra erbarmligt dålig. Om man tar alla länder utgör importen från u-land ca 13 %. Från Europa som helhet är importen 9,6 %, och siffran för Sverige är 4,4 %. Jag tycker att det väsentliga är att de skäl som man hittills har anfört för begränsningar inte längre håller.

Detta är också skälet till att man nu – med facit i hand – trots vad som hände under Björn Molins tid kan kräva att importbegränsningarna avskaffas. Vi ser nu att de inte har de effekter som de var tänkta att ha. Det är klart att i en situation där importbegränsningarna bara leder till att importen flyttas över till länder där vi inte kan åstadkomma begränsningar är beredskapsmålet av intet värde.

Från folkpartiets sida anser vi att det viktigaste av alla de skäl som finns för att ta bort importbegränsningarna är vårt ansvar gentemot u-länderna. Vi vet att det för de fattigaste länderna är ett absolut måste att få avsättning för sina industrivaror. Vi vet också att det för de allra fattigaste länderna är tekoindustrin och tillverkningen av tekovaror som är den första inkörsporren till en industrialisering och till bättre levnadsförhållanden i dessa länder.

Anf. 21 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Christer Eirefelt gör ett försök till indirekt bevisföring beträffande omflyttning av importen, men det finns inga klara och entydiga siffror som styrker vad han säger. Det är belagt väl att importen från EG-länderna i huvudsak inte är någon lågprisimport. Där finns en klar skillnad.

När det gäller vår allmänna u-landshandel menar Christer Eirefelt, om jag förstår honom rätt, att vi har en lägre andel import jämfört med andra länder – han gav några exempel.

Här finns det en statistisk villa som man kanske skall tänka på. Små länder, som har ett mycket stort allmänt utrikeshandelsberoende, får en lägre procentuell andel u-landsimport av det enkla skälet att det i större länder med större hemmamarknad är mycket som produceras på närmarknaden inom det egna landet av maskinutrustning o. d. och aldrig kommer med i handelsstatistiken. Men vi måste i ett land som Sverige importera från EG- och EFTA-området, och detsamma gäller alla små länder. Därför blir, rent procentuellt i förhållande till den totala handeln, vår u-landsimport lägre. Det är alltså en statistisk villa. Om man i stället jämför u-landsimporten med

Onsdagen den
13 mars 1985

Lag om internationell järnvägstrafik

t. ex. den svenska bruttonationalprodukten och har det som mått, ser man att vi inte på något sätt skulle ha en låg u-landsimport. Däremot är det vissa länder, framför allt de gamla kolonialmakterna, som har en högre andel u-landsimport. Men i övrigt skiljer Sverige ingalunda ut sig på det sätt som Christer Eirefelt antydde.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Föredrogs

laguskottets betänkanden

1984/85:17 om internationell järnvägstrafik m. m. (prop. 1984/85:33 delvis)
och

1984/85:18 om viss ändring i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Anf. 22 TALMANNEN:

Laguskottets betänkanden 17 och 18 debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså laguskottets betänkande 17 om internationell järnvägstrafik.

Lag om internationell järnvägstrafik

Anf. 23 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Riksdagen står nu i begrepp att – med verkan för framtiden – förklara att lag i Sverige får stiftas på utländskt språk. Så sker för övrigt omkring två månader innan vi riksdagsledamöter skall fara till Arboga för att där högtidlighålla det stolta minnet av vår första riksdag för 550 år sedan.

Vårt svenska språk är uttrycksmedlet för oss svenskar. Det är språket som förenar oss, utgör vår identitet och är förbindelsen med vår historia, vår kultur och vårt ursprung.

”Du folk, du land, du språk som blev vårt,
du vår andes stämma i världen”

– för att citera Verner von Heidenstam.

Att lag i ett fritt Sverige skall stiftas på vårt eget modersmål borde vara en självklarhet.

Att en svensk skall mottaga påbud på främmande språk borde vara en omöjlighet.

Det är därför som jag varit verksam i detta ärende på det sätt som framgår av laguskottets betänkande. I en egen reservation har jag utvecklat skälen för min ståndpunkt från konstitutionell och från rättslig synpunkt. I grund och botten är det dock icke dessa i sig beaktansvärda argument som varit avgörande för mig. Det har varit den på känslan grundade ståndpunkten att lag i ett fritt Sverige stiftas på ren svenska.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till mina reservationer, av vilka den ena bara är av teknisk karaktär.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 24 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Betänkande 1984/85:17 från lagutskottet, som vi nu behandlar, gäller frågor om internationell järnvägstrafik. Sådan trafik rör sig över statsgränserna, och det är naturligt att det på detta område sker ett internationellt samarbete som har sin grund i mellanstatliga fördrag. Det nu förevarande betänkandet handlar om att riksdagen genom sitt beslut skall ansluta Sverige till ett nytt fördrag om internationell järnvägstrafik. Anknytningen skall ske genom en särskild lag om internationell järnvägstrafik, som avses träda i kraft redan den 1 maj 1985. För att hinna med anslutning vid denna tidpunkt har det ansetts nödvändigt att genom inkorporation införliva bestämmelserna i fördraget om internationell järnvägstrafik.

Från vpk:s utgångspunkter skulle vi ha föredragit transformationsmetoden, där en lagtext på svenska språket skulle vara den från vilken tolkning kunde göras. I detta speciella fall har vi emellertid inte velat motsätta oss en lösning i enlighet med vad utskottet har kommit fram till.

Jag övergår med detta till att kommentera den fråga som tagits upp i mitt särskilda yttrande till utskottsbetänkandet.

Jag vill först erinra om att det i mitten av 1960-talet infördes en särskild paragraf, 5 §, i 10 kap. av den då gällande regeringsformen. Denna paragraf öppnade möjligheter för att vissa konstitutionella befogenheter kunde överföras till den europeiska gemenskapen, EG. Införandet av paragrafen skall ses mot bakgrund av att Sverige år 1961 hade sökt association med EG. Nu blev det ju inte någon sådan association, utan i stället ett frihandelsavtal. EG-paragrafen kom därför aldrig att få den betydelse som den var avsedd att få.

Vpk var från början motståndare till både medlemskap i och association med EG. Motiveringen var vaktsländet kring Sveriges suveränitet och ställning som alliansfritt land i fred och neutralt vid krig.

Denna principiella inställning hävdar vi fortfarande från vänsterpartiet kommunisterna, trots att EG-paragrafen hittills inte lett till de faror som vi befarade i mitten av 1960-talet.

För en kort tid sedan behandlades här i kammaren konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:21. Betänkandet rörde överlåtelse av vissa offentlig-rättsliga uppgifter till internationella organ och grundade sig på regeringens proposition 1984/85:61. Förslagen i betänkandet innebar att det gjordes ändringar i EG-paragrafen, 10 kap. 5 § regeringsformen. Möjligheterna att överföra konstitutionella befogenheter begränsades något, under det att det blev lättnader i villkoren för överföring av vissa offentlig-rättsliga uppgifter till internationellt organ. Dessa ändringar gick i huvudsak i den riktning som vi från vpk förordade, men vår principiella hållning från 1960-talet stod kvar. I konsekvens härmed yrkade vi då, liksom tidigare, att EG-paragrafen helt skulle utgå ur regeringsformen, och vi följde upp detta yrkande med en reservation till konstitutionsutskottets betänkande.

Nr 96

Onsdagen den
13 mars 1985

Lag om internationell järnvägstrafik

Lag om internationell järnvägstrafik

Herr talman! Med hänvisning till dessa principiella förklaringar har jag beträffande förslagen i det nu förevarande betänkandet från lagutskottet inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Anf. 25 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är naturligtvis mycket bra att Allan Ekström är vaksam när det gäller att granska innehållet i aktuella propositioner. Men som alert och erfaren riksdagsman måste han också kunna bedöma vad som med hänsyn till omständigheterna är rimligt att genomföra i varje ärende. Teoretiskt grundade åsikter får ibland vika för politisk realism för att man över huvud taget skall kunna komma till resultat i en del ärenden.

Det lagstiftningsärende som behandlats i det nu aktuella betänkandet från lagutskottet har föregåtts av en ingående analys i såväl konstitutionsutskott som lagutskott. Resultatet av denna analys är att lagutskottet för sin del anser att det nu aktuella fördraget synes utgöra ett typexempel på när inkorporationsmetoden kan och bör användas. Även konstitutionsutskottet tillstyrker den föreslagna lagstiftningsmetoden.

Lagutskottet anför i sitt betänkande:

”Lagutskottet anser för sin del att den ingående analys som sålunda skett av det grundlagsenliga i inkorporationsmetoden och av lämpligheten att i olika situationer använda denna metod har varit värdefull och kommer att utgöra en god grund för framtida överväganden om på vilket sätt en internationell överenskommelse skall införlivas med den svenska rättsordningen.”

Allan Ekströms reservation inbjuder egentligen till en mera inträngande konstitutionell och juridisk debatt, men eftersom Allan Ekström i sitt anförande var så hovsam och kortfattad skall jag nu inte gå längre i min argumentation utan endast uttrycka förhoppningen till vännen Allan Ekström att han och jag kan fortsätta debatten på universitetet eller i något annat forum.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 26 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Den av utskottet förordade metoden att inkorporera autentisk utländsk konventionstext har använts tidigare, och den har också godkänts såsom lagstiftningsmodell av ett enhälligt konstitutionsutskott. Det är innebörden av Lennart Anderssons inlägg. Jag är helt ense med honom om detta, och jag har självfallet ingenting emot att träffa honom på Stockholms universitet och diskutera saken närmare. Det skulle tvärtom vara trevligt.

Mina invändningar i det här fallet ligger emellertid på ett annat plan, på ett *nationellt* plan. Jag menar att lag i ett fritt Sverige skall stiftas på vårt eget modersmål och har säkert stöd för denna ståndpunkt – kalla den gärna fosterländsk – hos det stora flertalet svenskar.

Jag saknar anledning att upprepa mina argument, men jag vill säga att jag beklagar det beslut som riksdagen nu står i begrepp att fatta.

Herr talman! Jag ber att ännu en gång få yrka bifall till mina reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om lagutskottets betänkande 18:)

Anf. 27 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera lagutskottets betänkande 18 om viss ändring i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Nr 96

Onsdagen den
13 mars 1985

Lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Anf. 28 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Sedan den 1 juli i fjol har vi en lag som skall skydda näringsidkare mot oskäligen avtalsvillkor. Denna lag ger marknadsdomstolen möjlighet att förbjuda avtalsvillkor som anses oskäligen, om det kommer in en ansökan om att domstolen skall behandla frågan. Vid bedömning av om ett avtalsvillkor skall anses som oskäligt skall särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den näringsidkare som intar en underlägsen ställning i ett avtalsförhållande mellan två parter. Det torde vanligtvis vara den mindre företagaren som intar en underlägsen ställning gentemot en större företagare.

Från centerns sida fann vi det värdefullt att näringsidkare – och då främst de mindre – fick ett skydd mot oskäligen avtalsvillkor ungefär motsvarande det som redan tidigare gäller för konsumenterna. I relationen konsument-näringsidkare har vi länge ansett det viktigt att ha ett skydd för konsumenten, eftersom konsumenten ansetts vara den svagare parten i avtalsförhållandet. Den nya lagen skall på motsvarande sätt vara ett skydd för den mindre näringsidkaren gentemot den som har en starkare ställning.

Det kan nämnas att initiativet till denna lag om oskäligen avtalsvillkor mellan näringsidkare togs i en centermotion redan vid riksmötet 1977/78.

Lagen gäller avtal mellan två näringsidkare. Därför uppstår frågan vilka som är att betrakta som näringsidkare. Som näringsidkare räknas förutom företag och företagare även kommunala och statliga bolag men däremot inte den verksamhet som direkt bedrivs av staten, kommunerna eller landstingen. Det innebär att en verksamhet som i en kommun drivs genom ett kommunalt bolag omfattas av lagen. Om däremot motsvarande verksamhet i en annan kommun drivs direkt som kommunal verksamhet, omfattas den inte av lagen. Enligt vår uppfattning är det en brist att man på detta sätt undantar den offentliga upphandlingen. Vi anser att även när den ena parten är staten, ett landsting eller en kommun borde lagen gälla som ett skydd för den näringsidkare som eventuellt kan bli utsatt för oskäligen avtalsvillkor. Att främst de mindre näringsidkarna intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet gentemot det allmänna torde det knappast råda något tvivel om. Det finns anledning att erinra om att den offentliga upphandlingen har en mycket stor omfattning och är av stor betydelse för många näringsidkare.

När frågan om en lagstiftning utreddes framhöll två av de sakkunniga att undantag inte borde göras för offentlig upphandling. Vid lagrådets gransk-

Onsdagen den
13 mars 1985

Lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare

ning av regeringens lagförslag motsatte sig lagrådet den föreslagna begränsningen av tillämpningsområdet för den föreslagna lagstiftningen. Lagrådet anförde bl. a.: ”Enligt lagrådets mening bör av likformighetsskäl en lagstiftning om förstärkt skydd mot oskäligen avtalsvillkor göras tillämplig inom i princip alla områden där avtal om sådana villkor kan ifrågakomma. För att man skall utesluta ett visst område bör det ha dokumenterats eller åtminstone gjorts sannolikt att på det området inte finns något behov av lagstiftning.”

Lagrådet framhöll även att den valda begränsningen kan befaras medföra tillämpningssvårigheter och gränsdragningsproblem och att det kan uppstå tvekan huruvida ett avtalsvilkors skälighet kan prövas av marknadsdomstolen eller ej.

Det finns även anledning att erinra om att lagrådet framhöll att det är en mindre lämplig ordning att en näringsidkares möjligheter att få ett avtalsvilkors skälighet prövad är beroende av i vilken form den offentliga verksamheten bedrivs, dvs. exempelvis som kommunalt bolag eller inte.

I fjol motionerade vi centerpartister om att lagförslaget skulle kompletteras med den av lagrådet föreslagna lagtexten. Den socialistiska majoriteten i utskott och kammare avtog detta yrkande. Det skedde trots att vi under utskottsbehandlingen klart fick veta att marknadsdomstolen, som har att tillämpa lagen, hade samma uppfattning som lagrådet och vi motionärer.

Sammanfattningsvis ansåg majoriteten då att ”det inte för närvarande finns anledning att utvidga tillämpningsområdet”.

Vi har i år från centerhåll tagit upp kravet på nytt i en motion och yrkar nu att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till ändring av lagen, så att den även omfattar offentlig upphandling. Skälen nu är desamma som i fjol: vi vill att lagen skall vara heltäckande och att den skall vara likformig. Likformighetsskäl talar alltså för denna utvidgning. Vidare vill vi att man skall undvika de eventuella gränsdragningsproblem som den nuvarande utformningen av lagen kan innebära.

I en reservation av moderater och centerpartister till utskottets betänkande yrkas bifall till denna motion. Tyvärr avvisar lagutskottets majoritet förslaget även i år.

Herr talman! Det är viktigt att näringsidkare har ett lagligt skydd mot oskäligen avtalsvillkor. Undantaget för offentlig upphandling måste så snart som möjligt undanröjas, eftersom det inte finns några skäl för att undanta denna upphandling. Likheten inför lagen borde utesluta sådana undantag.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av Per-Olof Strindberg m. fl.

Anf. 29 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Den motion som vi nu behandlar och som Martin Olsson nyss argumenterat för överensstämmer med den motion och de yrkanden han hade redan när lagen skulle antas av riksdagen för ungefär ett år sedan. Då avtog riksdagen ett motionsyrkande att lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare skulle gälla även vid offentlig upphandling.

Lagutskottets majoritet står fast vid sin uppfattning att lagen bara skall gälla villkor som används i avtalsförhållanden mellan näringsidkare, och jag yrkar redan nu bifall till utskottets hemställan och avslag på den till betänkandet fogade reservationen.

Motionärerna hänvisar till att det såväl från två av de sakkunniga i konsumentköpsutredningen, som är den utredning som låg till grund för lagförslaget, som i några remissyttranden framhölls att den nya lagen borde omfatta upphandling för offentligt ändamål.

Vidare pekar motionärerna på att också lagrådet motsatte sig begränsningen av lagens tillämpningsområde. Lagrådet uttalade bl. a. att av likformighets-skäl borde en lagstiftning om förstärkt skydd mot oskäligen avtalsvillkor göras tillämplig inom i princip alla områden, där avtal om sådana villkor kan komma i fråga.

Motionärerna anser att det med hänsyn till den offentliga upphandlingens betydelse för många näringsidkare är både inkonsekvent och otillfredsställande att den offentliga upphandlingen inte faller under tillämpningsområdet.

Som jag redan sagt, behandlade utskottet i samband med propositionen om avtalsvillkor mellan näringsidkare motioner där frågan om lagstiftningens tillämpningsområde togs upp. I sitt av riksdagen godkända betänkande framhöll lagutskottet, i likhet med vad också finansutskottet anfört, att det av likformighets-skäl kunde vara befogat att den nya lagstiftningen blev tillämplig också på upphandling för offentligt ändamål. Ett ytterligare skäl för en sådan utvidgning av tillämpningsområdet var, fortsatte lagutskottet, att vissa gränsdragningsproblem kunde undvikas.

Men vid en bedömning av frågan måste beaktas att det inte har visats eller ens gjorts sannolikt, att oskäligen avtalsvillkor verkligen används vid offentlig upphandling.

Offentlig upphandling sker under insyn och kontroll från det allmännas sida. Svårigheterna att dra en gräns mellan upphandling som sker i näringsverksamhet och offentlig upphandling i andra fall skall inte överdrivas. Gränsdragningsproblemen aktualiseras endast i mycket få fall.

Utskottet ansåg redan i fjol att det inte då fanns anledning att utvidga tillämpningsområdet för lagstiftningen, och några omständigheter som bör föranleda att riksdagen nu, drygt ett halvt år efter ikraftträdandet, skall frångå detta ställningstagande har inte framkommit. Den här frågan övervägdes ingående av utskottet vid riksdagsbehandlingen av lagstiftningsärendet.

När motionärerna talar om likformighets-skäl bör man också beakta, att en likformighet förutsätter att förhållandena är lika. Jag anser inte att så är fallet.

Till att börja med saknas ett övergripande offentlighetsregelsystem i näringslivet. Kommunala besluts offentlighet gör att det lättare skapas debatt om de villkor under vilka kommunerna handlar. Besluten fattas i demokratisk ordning i kollektiva organ, vilket kan innebära t. ex. att man voterar om avtalsvillkor och om hur standardavtalen skall se ut. I botten

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Lagen om avtals-
villkor mellan nä-
ringsidkare*

bestäms avtalsvillkoren av politiska beslut. Men också dessa skall enligt regeringsformen hålla sig inom lagens ramar. Av 1 kap. 9 § regeringsformen följer att myndigheterna skall beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Något motsvarande gäller inte inom den privata sektorn.

Över kommunala upphandlingsbeslut kan kommunalbesvär anföras. Dessutom kan både JO och JK komma in som en ytterligare kontrollinstans. Kommunernas handlingsfrihet inom upphandlingen begränsas nämligen av 1 kap. 9 § regeringsformen, som jag redan har sagt. Ett flertal rättsfall från regeringsrätten visar också att tillämpningen av denna bestämmelse fungerar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 30 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag har svårt att förstå varför Stig Gustafsson liksom övriga socialdemokrater och vpk:s representant i utskottet är så rädda för att utsträcka lagen till att gälla den offentliga upphandlingen. Det framhålls att en förutsättning härför skulle vara att lika förhållanden råder. Ja, det är viktigt att skapa lika förhållanden för de näringsidkare som i ett avtalsförhållande har en underlägsen ställning. Det är det som är det väsentliga i lagen.

Om det aldrig förekommer eller aldrig tros kunna förekomma oskäliga avtalsvillkor vid offentlig upphandling, är det ingen fara i att vidga lagens tillämpningsområde. Detta kan då inte på något sätt hindra den offentliga verksamheten. Om det däremot förekommer eller skulle kunna förekomma oskäliga avtalsvillkor då det gäller offentlig upphandling, är det självklart att vi för att skydda näringsidkaren skall vidga lagens tillämpning.

Slutsatsen måste bli att lagen inte kan skada det offentliga, den kommunala demokratin och vad som i övrigt nämns i de motiveringar för avslag som anförts. Det enda som lagen kan innebära är ett skydd, om så skulle erfordras, för den enskilde näringsidkaren. Därför, herr talman, vill jag betona att det inte finns några som helst skäl för att avslå det yrkande som har framställts i motionen och i reservationen om att riksdagen hos regeringen skall begära ett lagförslag i denna riktning.

Anf. 31 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Martin Olssons replik tillförde inte sakfrågan något nytt eller något som gjorde att jag blev övertygad om att lagen skall ändras. I lagstiftningssammanhang som avser konsumentskydd eller, som i detta fall, småföretagarskydd måste hänsyn tas till de garantier för den enskilde som det offentliga systemet innebär och som jag ganska ingående redogjorde för i mitt första anförande.

Vi har, som jag framhöll, först och främst regeringsformens objektivitetskrav, som också gäller statlig och kommunal upphandling. Vidare innehåller upphandlingsreglementena för stat och kommun bestämmelser som garanterar en objektiv behandling. Justitieombudsmannen, justitiekanslern, statlig

och kommunal revision är andra kontroller som står till buds. Ovanpå detta kommer sedan offentlighetsprincipen, som ger full insyn i avtalsförhållandena.

Sekretess kan förekomma bara i de fall där sekretesslagen ger möjligheter därtill. Offentlighet föreligger i varje fall sedan anbudet har offentliggjorts eller avslut har skett.

Man skall ha klart för sig att det inom den privata sektorn saknas motsvarighet till detta. Det är de här faktorerna som man skall bedöma när man avgör om det skall lagstiftas eller inte på det här området. Man har på den offentliga sidan med andra ord inte samma behov av lagstiftning som på den privata. Men jag har kunnat konstatera, bl. a. efter att ha läst remissyttrandena över utredningen men också i en del andra sammanhang, att det tycks råda en stor okunskap om de rättsliga grundvalarna för kommunernas och statens verksamhet.

Sammantaget, herr talman, anser jag att det krav som ställs på att det skall göras sannolikt att det på det offentliga området inte finns något behov av lagstiftning är uppfyllt. Varken principiellt eller rent praktiskt finns det något sådant behov. Det är snarare tvärtom så att kommunerna mår om sina egna småföretagare. Det är ett väl bekant förhållande, som jag tycker också bör komma fram i denna debatt.

Anf. 32 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Påståendet att jag inte tillförde debatten något nytt i sakfrågan gäller i minst lika hög grad för det anförande som vi hörde av Stig Gustafsson, vilket väl överensstämde med det anförande som han höll i kammaren när denna fråga behandlades i fjol.

Stig Gustafsson har inte på något vis kunnat påvisa att det skulle vara till någon skada för någon att denna lags tillämpningsområde vidgades till att omfatta det allmänna, på det sätt som vi har föreslagit. Jag tror, Stig Gustafsson, att det finns skäl att vara något försiktig med att tala om att det råder stor okunskap på området. Jag vill hänvisa till att de som har ställt upp på samma linje som vi i den här frågan är riksrevisionsverket, näringsfrihetsombudsmannen, marknadsdomstolen och lagrådet. Jag anser att det är betydande överord att påstå att det inom de instanserna skulle råda stor okunskap om området.

Nej, herr talman, det finns inga skäl att avslå förslaget. Det innebär inget som helst hinder för någon offentlig verksamhet om vi vidgar lagens tillämpningsområde, och det blir en ytterligare garanti för de mindre företagen.

Anf. 33 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Eftersom Martin Olsson åberopade näringsfrihetsombudsmannens och riksrevisionsverkets yttrande som stöd för en lagändring vill jag redovisa motsatsen till vad NO och riksrevisionsverket tror. Jag vill citera vad professorn i förvaltningsrätt, Håkan Strömberg, säger om normbundenheten inom förvaltningen. Jag citerar ur senaste upplagan av hans bok Allmän förvaltningsrätt.

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Lagen om avtals-
villkor mellan nä-
ringsidkare*

”Ett annat särdrag, som mera allmänt präglar den offentliga förvaltningen, utgörs av verksamhetens *normbundenhet*. Skillnaden i detta avseende gentemot vad som gäller inom den enskilda sektorn framträder särskilt klart inom områden, där förvaltningsverksamheten till sin innebörd är likartad med enskild verksamhet. Medan en enskild företagare har en betydande handlingsfrihet vid ingående av avtal med leverantörer, anställda och kunder, är offentliga förvaltningsorgan i motsvarande relationer mycket mera bundna av författningsbestämmelser och rättsprinciper. Denna normbundenhet, som givetvis omfattar även *sådan* förvaltning som innebär maktutövning, kompletteras av särskilda rätts säkerhetsgarantier utan motsvarighet inom den enskilda sektorn: *möjlighet till överklagande, handlingsoffentlighet, JO:s och JK:s tillsyn m. m.*”

Detta säger allt, tycker jag.

Anf. 34 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte trötta kammaren med uppläsning ur några böcker om vad som sägs i den här frågan, utan kort hänvisa till – om vi skall jämföra framstående jurister – att de tre ledamöterna av lagrådet som behandlade frågan hade precis den uppfattning som vi framför i motionen och reservationen. Dessutom framfördes samma uppfattning av ordföranden i marknadsdomstolen, den domstol som skall tillämpa den lag som vi nu diskuterar.

Anf. 35 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara avslutningsvis konstatera att marknadsdomstolen tillstyrkte utredningens förslag.

Anf. 36 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Lagutskottet gjorde ett besök hos marknadsdomstolen som ett led i behandlingen av frågan och för att skaffa sig kännedom om marknadsdomstolens arbete. Där framkom det helt klart och tydligt vilken åsikt ordföranden i marknadsdomstolen hade i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Lagutskottets betänkande 17

Mom. 2 (lagstiftningsmetod)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Allan Ekström – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 18

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 142 för reservationen av Per-Olof Strindberg m. fl.

6 § Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1984/85:22 Internationell och inrikes vägtransport (prop. 1984/85:58)

1984/85:23 Anslag till bokföringsnämnden (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:24 Anslag till allmänna reklamationsnämnden (prop. 1984/85:100 delvis)

Nr 96

Onsdagen den
13 mars 1985

Presstöd, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

7 § Presstöd, m. m.

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:23 om presstöd (prop. 1984/85:100 delvis) och

skatteutskottets betänkande

1984/85:25 om höjning av reklamskatten (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 37 TREDJE VICE TALMANNEN:

Konstitutionsutskottets betänkande 23 och skatteutskottets betänkande 25 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 38 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Det är hög tid att genomföra en genomgripande reform av det svenska presstödet. Under sin femtonåriga historia har det visserligen varit föremål för ständiga utredningar – inte mindre än fem stycken – men varje utredning har krånglat till systemet ytterligare. I dag är det mycket svåröverskådligt. Men inte nog med det – man kan starkt ifrågasätta om stödet verkligen ger de positiva effekter för dagspressen som avsågs när det en gång infördes.

De tidningar som befann sig i en besvärlig situation vid stödets tillkomst ligger, med något unikt undantag, fortfarande, efter 15 års presstödssubventioner, mycket dåligt till. De tidningar som när stödet infördes hade en bra ekonomi gör fortfarande goda affärer. Våldigt litet har faktiskt hänt när det gäller skillnaderna mellan första- och andratidningar, mellan affärsmässigt välskötta tidningar och tidningar som har skötts och sköts på ett mindre tillfredsställande sätt.

En del försök att utnyttja presstödet till att starta nya tidningar eller att åstadkomma väsentliga förändringar i produkten har gjorts. Men genomgående – också här med något unikt undantag – har dessa försök misslyckats. Stockholms-Tidningen gick i konkurs på ett sätt som lämnade dålig eftersmak, Handelstidningen i Göteborg likaså. Andra exempel på konkurser under det senaste året finns. Att basera en tidningsidé på presstöd, att försöka göra en inbrytning på marknaden med hjälp av sådant stöd, är inte särskilt framsynt. Det måste finnas någonting mera bärande i ett nytt

tidningsprojekt än bara en anpassning till presstödsreglerna och försök att utnyttja dem maximalt.

Vad som har hänt med Stockholms-Tidningen och Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning borde vara en rejäl varning för andra som tänker ge sig in i branschen och tror att man, om man bara får maximalt presstöd, kommer att klara sig. Det visar sig i själva verket att presstödet i dessa sammanhang är en Döbelnsmedicin, som inte leder till det som man har önskat. Det kan, herr talman, ifrågasättas om vi inte hade besparats ett antal dödfödda tidningsprojekt under senare tid, om det inte hade funnits något presstöd eller åtminstone ett väsentligt annorlunda utformat presstöd. Det är nämligen inte så enkelt som att det i dessa konkurser bara är ett antal ägare som har förlorat pengar. Anställda, prenumeranter och leverantörer har också befunnit sig på den förlorandes sida. Många har lämnat bra jobb för att hoppa på projekt som rimligtvis inte har haft särskilt stora chanser att klara sig.

Vi kan, herr talman, ha olika meningar om presstödet vara eller inte vara. Men vi borde ändå kunna vara överens om att finns det ett stödssystem bör det utformas så att möjligheterna till fiffel är minimala och att ett presstöd har ett inbyggt rationaliseringsmoment. Så är nu inte fallet.

Att sitta i presstödsnämnden är en luttrande sysselsättning. Man märker snabbt att presstödet normalt inte används för att genomföra rationaliseringar och sätta en tidning så snabbt på fötter att den inte längre behöver stöd och blir fri och oberoende. I stället betraktas presstödspengarna som en helt normal rörelseintäkt. Nysatsningar finansieras med presstöd, men dessa skulle aldrig göras om de skulle förräntas på ett vanligt företagsekonomiskt sätt, helt enkelt därför att det inte finns några möjligheter att göra dem räntabla med den marknad som i dag existerar på området. Man kan säga att där presstödet går in, går mycket ofta normala företagsekonomiska principer ut.

Nu skall det nästa månad tillsättas en ny pressutredning. Det blir den sjätte i ordningen. Låt mig först understryka vikten av att denna utredning verkligen tillsätts utan onödig tidsspillan. Jag tillhör normalt inte dem, herr talman, som ropar på nya utredningar, men i det här fallet tycker jag det är väsentligt att vi förutsättningslöst kan börja granska presstödet.

Riksdagen har enhälligt beställt en parlamentarisk pressutredning, och statsrådet Bengt Göransson lovade så sent som för några månader sedan i ett frågesvar här i kammaren att handlingsberedskapen var god inom departementet och att man var beredd att snabbt effektuera riksdagsbeställningen, när den nuvarande femte pressutredningen någon gång i april har blivit klar med sitt betänkande. Jag hoppas, herr talman, att den här snabbheten i departementet verkligen tar sig konkreta uttryck och att vi slipper vänta ytterligare på en utredning.

Det är då viktigt att den nya pressutredningen börjar med att analysera presstödet effekter på ett mera förutsättningslöst sätt än vad presstödsutredningar har gjort tidigare. Det är viktigt att se vilka effekter presstödet har haft på de olika kategorier tidningar som finns i Sverige. Det är viktigt att se om presstödet verkligen har lett till att tidningar med dålig ekonomi fått sina

ekonomiska förutsättningar sanerade och om presstödet verkligen har använts till att bygga upp effektiva och konkurrenskraftiga tidningar. Det är också viktigt att utredningen söker sig nya vägar och inte bara nöjer sig med mindre justeringar samt, herr talman, när man ser att problemen tornar upp sig, tillgriper det som har varit tradition i svenskt presstödsutredande, nämligen att man kapitulerar inför verkligheten och inte ändrar systemet. I stället plussar man rejält på de utgående stödbeloppen. Det kan rimligtvis inte vara en medicin som kan fortsätta att intas hur länge som helst.

I själva verket är det nödvändigt att spara också på presstödet. Den rapport som riksrevisionsverket förra året avgav om presstödet utveckling sedan dess tillkomst är sannerligen ingen munter läsning. Den visar klart hur det från början mycket måttliga presstödet under 1970-talet ökade i mycket snabb takt och långt mer än som förutsågs av ansvariga politiker när presstödet en gång infördes. Riksrevisionsverket är i sin rapport mycket kritiskt mot bristen på kontroll över kostnadsutvecklingen vad gäller stödet.

Moderata samlingspartiet var redan från början negativt till ett presstöds-system av detta slag. Vi har i de flesta fall gått emot de höjningar av stödet som successivt har genomförts. Vi kan inte acceptera den höjning av stödet som nu föreslås i propositionen. Den 10-procentiga höjning av produktionsbidragen som nu föreslås motsvarar en kostnad för skattebetalarna på omkring 40 milj. kr. Ändå höjdes dessa bidrag så sent som förra året. Många verksamheter får i dag känna på hårda nedskärningar. Detta bör naturligtvis också gälla för presstödet. Vi menar att en 20-procentig nedskärning bör ske vad gäller den hittillsvarande nivån för produktionsbidragen såsom ett första steg mot mera acceptabla nivåer för presstödet.

Vi anser också att det är tveksamt om utvecklingsbidragen såsom en del av systemet över huvud taget bör bibehållas. De har lett till att presstödsnämnden har kunnat dela ut pengar till tidningar, som redan fått mycket stora belopp, utan att man har gjort en normal prövning av huruvida dessa utvecklingsbidrag verkligen leder till någon effektiv förändring i en tidnings sätt att sköta sin ekonomi.

Vi menar också att samverkansbidragen i sin nuvarande form är tveksamma. Vi vill i avvaktan på den, som vi hoppas, snart tillsatta pressutredningen föreslå att utvecklings- och samverkansbidragen halveras.

Slutligen, herr talman, skall jag säga några ord om pressens lånefond. Det finns i dag ett förslag om ett anslag på 25 milj. kr. Men 25,9 milj. kr. har reserverats från föregående budgetår, då endast 3,9 milj. kr. förbrukades. Vi har mycket svårt att se att detta anslag är motiverat. Vi föreslår därför en begränsning av anslaget till 10 milj. kr. Det bör räcka gott och väl. Dessutom föreslår vi moderater i år liksom tidigare att presstödet till organisationstidskrifter helt utgår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 a, 2 och 3 a.

Anf. 39 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! I årets budgetproposition förekommer några anslagsposter, som skiljer sig från andra genom att stora anslagsuppräknningar har gjorts. En

av dem är presstödet, där det föreslås en 10-procentig uppräknig av anslagen. Den uppräkniggen måste också ses i perspektivet att anslagen finns kvar för tidningar som har försvunnit och som har haft betydande presstöd. Jag tänker bl. a. på Stockholms-Tidningen. Det innebär att den reella uppskrivningen är ungefär 20 %.

Presstödet uppgår nu till en halv miljard kronor, och problemen inom dagspressen kvarstår. Den utveckling som pågår kan inte få fortsätta hur länge som helst. Om inga förändringar görs, uppgår presstödet inom några år kanske till miljardbelopp.

Det finns behov av reformer inom presstödsområdet, t. o. m. djupgående reformer. Vissa detaljändringar i reglerna föreslås i propositionen. Dem biträder vi från folkpartiet, men dessa detaljändringar pekar på behovet av mer djupgående reformer.

Statsrådet understryker angelägenheten av att tidningsbranschen dämpar kostnadsutvecklingen genom rationaliseringar och samverkan. Jag vill då understryka hur viktigt det är att rationaliseringar inte får bromsas av speciella avtal på tidningsområdet. Under alla omständigheter, och inte minst mot bakgrunden av de mycket höga belopp som presstödet nu uppgår till, är det orimligt att möjliga rationaliseringar inte genomförs.

Presstödet får genom sin konstruktion en kostnadshöjande effekt på hela tidningsbranschen. Det gäller alltså hela dagspressen – inte bara stödtidningarna – och detta är olyckligt i en tid när den har en knivskarp konkurrens från andra medier.

Den nu föreslagna 10-procentiga ökningen av presstödet innebär att ökat stöd kommer att utbetalas oberoende av att behov redovisas i boksluten. Allvarliga invändningar måste också riktas mot det orimliga i att finansieringen skall ske genom ökade skatter på tidningarnas annonser. Om ökningen av presstödet hade varit oundgängligen nödvändig, vilket vi från folkpartiets sida bestrider, hade det varit rimligare om den hade fått ske på ett sätt som inte negativt påverkade konkurrenssituationen för de tidningar som inte har stöd.

Jag vill fråga utskottens talesmän: Inom vilken annan bransch skulle någon komma på tanken att genom skärpt beskattning av lönsamma företag få medel att subventionera de olönsamma?

Det aviseras att en ny parlamentarisk utredning – den sjätte i ordningen – skall tillsättas för översyn av presstödet. Med hänvisning till vad jag nyss har sagt finner vi från folkpartiets sida detta vara helt nödvändigt.

Det är bara beklagligt att statsrådet samtidigt föreslår en uppräknig av anslaget. Detta borde inte vara nödvändigt, eftersom utrymme finns för ett omfattande stöd även enligt presstödsnämndens förslag.

Jag yrkar bifall till reservation 1 b vid konstitutionsutskottets betänkande 23.

Herr talman! Organisationstidningarna, dvs. de fackliga organisationernas medlemstidningar och de ideella organisationernas tidningar, har mycket olika karaktär. Några har stora upplagor, rikligt med annonser och en god ekonomi. För de mindre organisationerna är stödet betydelsefullt om de skall

kunna klara kostnaderna. För de större gäller motsatsen. Stödet är en marginell intäkt som inte har någon betydelse för att organisationen till rimliga kostnader skall kunna ge ut sin tidning. Från folkpartiet menar vi att anslaget till organisationstidskrifter kan sänkas med 8 miljoner till 31 miljoner. Anslagsposten ger tillräckligt med pengar för stöd åt de tidskrifter som behöver stöd.

Jag yrkar bifall till reservation 3 b.

Herr talman! Jag har tidigare talat om det orimliga i att reklamskatten samtidigt höjs. Eftersom Kjell Johansson inte deltar i debatten i det avsnitt som berör skatteutskottet, vill jag också yrka bifall till den reservation som redovisas i skatteutskottets betänkande 25.

Anf. 40 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har uppfattat det vara konstitutionsutskottets uppgift att se på presstödet inte som ett inslag i en näringspolitik utan som ett medel att värna om dagspressens demokratiska funktioner. Från den utgångspunkten kommer jag fram till en annan bedömning än Anders Björck och finner att presstödet har haft en positiv effekt, eftersom det ändå har stått i vägen för en omfattande tidningsdöd.

När riksdagen fattade beslut om presstödet pekade den på fyra viktiga uppgifter för massmedierna. För det första har tidningarna en viktig roll som förmedlare av nyheter. För det andra är dagspressen betydelsefull i sin kommenterande och opinionsbildande verksamhet. För det tredje vill vi se tidningarna som bärare av en granskningsuppgift; pressen skall vara vad man kallar en watchdog gentemot makthavare av olika slag, både privata och offentliga. För det fjärde bör som en demokratisk funktion nämnas något som är mycket värdefullt i en representativ demokrati av vår typ, nämligen pressens uppgift att svara för kommunikation såväl inom de grupper som arbetar i samhället som mellan dessa mycket viktiga grupper. Där vill jag påpeka att förutsättningen för att dessa demokratiska funktioner skall kunna utövas på ett tillfredsställande sätt, och det gäller samtliga dessa fall, är att vi har en allsidigt sammansatt presskör. Jag vill alltså understryka att det är i informationsfrihetens intresse som det är värdefullt med ett presstödsystem av det selektiva slag som vi har haft.

Jag vill också påminna Anders Björck om att tidningarna ju arbetar på två marknader – på läsarnas marknad och på annonsörernas marknad. Presstödet slår vakt om läsarnas valfrihet. Det rör sig om flera hundratusen läsare som på en öppen läsarnas marknad har velat ha dessa lågtäckningstidningar som presstödet har varit med om att hålla vid liv.

Det presstödsystem som vi i dag tar ställning till har från den utgångspunkten visat sig ganska framgångsrikt då det gällt att upprätthålla denna nödvändiga mångfald av tidningsutbudet. Det gäller alltså både dagspresstödet och stödet till organisationspressen.

Liksom tidigare har vi en långtgående uppslutning bakom förslagen i konstitutionsutskottet. Bakom betänkandet i dess helhet står socialdemokrater, centerpartister och företrädare för vänsterpartiet kommunisterna. Stora

delar av betänkandet har stöd även från övriga partier.

Då det gäller organisationstidskrifterna förvånar det mig att moderaterna här går till ett direkt avslagsyrkande. Folkpartiet begär en mindre anslagsminskning. Min förvåning hänger samman med att stödet faktiskt infördes på förslag från en borgerlig trepartiregering. Det skedde då under djupa bugningar för den fackliga, kooperativa och ideella pressens betydelse på kulturdebattens och den fria opinionsbildningens område. Förändringen i inställningen och kravet på att uteblivna bidrag från staten skall ersättas med högre medlemsavgifter måste sägas stämma väl överens med den antifackliga inställning som i dag är så vanlig inom de borgerliga partierna och som tagit sig uttryck i kostnadsövervältringar från staten på exempelvis socialförsäkrings- och skatteområdena.

Med dessa motiveringar yrkar jag avslag på moderaternas och folkpartiets reservationer under mom. 4.

Moderaterna och folkpartiet har också reserverat sig i fråga om den viktiga selektiva bidragsform som produktionsbidraget utgör. Jag vill här hänvisa till vad som sägs i propositionen, att sedan slutet av 1978 har särskilt produktionsbidragen till landsortstidningar och fådagarstidningar urholkats. Jag tycker alltså att det finns starka skäl för den höjning av produktionsbidraget med 10 % fr. o. m. nästa budgetår som här föreslås.

Jag vill gärna till Lars Ernestam säga att det inte alls är så att produktionsbidragen uppräknas med 20 %, som han påstår. För det utgående stödet är ökningen 10 %. Att man har kvar vissa medel sammanhänger med att det har funnits tidningar som man kunde räkna med eventuellt skulle kunna ha behov av presstöd. Det innebär inte att pengarna försvinner.

Jag vill också gärna understryka när det gäller fördelningen att vi från socialdemokratisk sida har full finansiell täckning för det här förslaget. Det framgår av skatteutskottets betänkande. Det är väl ingalunda unikt att man beträffande en verksamhet av stor betydelse för debatten har kunnat finna en finansieringsform med anknytning till den mycket rika pressen: högtäckningstidningarna har ju haft mycket gynnsamma resultat. Det finns också exempel från filmens område att detta kan ske.

Med dessa motiveringar vill jag yrka bifall till propositionens förslag när det gäller produktionsbidragen och avslag på moderaternas förslag, som innebär en sänkning av anslagen till produktionsbidragen med 20 %. Jag vill också yrka avslag på folkpartiets förslag, som innebär en något mindre nedräkning av stödet, men i vilket man i varje fall inte har accepterat propositionen.

Beträffande den reservation som berör lånefonden har vi från socialdemokratisk sida inställningen att man kan följa presstödsnämndens och propositionens förslag när det gäller anslagen i avvaktan på den enmansutredning som ganska snart kommer att redovisas. Detta innebär i realiteten inte att statsmakterna tar på sig högre utgifter än de som faktiskt motsvarar behovet.

Jag vill också påpeka att vi från socialdemokratisk sida anser det vara värdefullt att en pressutredning nu tillsätts. Regeringen har klart deklarerat

att en parlamentarisk utredning kommer när Bo Pränatares enmansutredning är klar. Om detta har vi inte några skilda meningar, och jag väntar med att uttala mig om inriktningen av den utredningen till ett senare tillfälle.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 41 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Olle Svensson sade inledningsvis att presstödet inte är någon näringspolitisk fråga. Det är emellertid synd att det inte finns mer näringspolitik bakom en del av de överväganden som borde ligga till grund för presstödet. Om så vore fallet, och om det fanns mera företagsekonomiskt grundade analyser av t. ex. presstödet effekter, tror jag att vi hade haft ett bättre utformat presstödsystem än vad vi har i dag.

Herr talman! Jag vill också bestämt protestera mot att förslagen om att ta bort stödet till organisationstidskrifterna skulle ha någonting med anti-fackliga stämningar att göra. Det är ju ingalunda på det sättet att det bara är fackliga tidningar och tidskrifter som erhåller stöd som organisationstidskrifter. Det gör en lång rad andra tidskrifter, t. ex. politiska tidskrifter och tidskrifter som ges ut av t. ex. arbetsgivarorganisationer. Så den anklagelsen faller nog till marken bara genom att man studerar vilka tidskrifter det är som i dag tar emot presstöd. Men om man skall försöka göra besparingar i budgeten måste man självfallet spara på en lång rad olika områden. Det här kan knappast anses vara det mest angelägna området att undvika besparingar på.

Jag vill ändå med anledning av Olle Svenssons anförande ställa tre frågor till honom som anknyter till vad han sade.

1. Anser Olle Svensson att presstödet skall syfta till och ha till uppgift att bereda de tidningar som i dag får stöd en sådan ekonomisk ställning att de kan klara sig utan stöd, att syftet med presstödet alltså är att rekonstruera tidningar, så att stödet blir obehövt, eller menar Olle Svensson att presstödet skall vara en intäktspost som alla andra i en tidningsbudget?
2. Är det rimligt, Olle Svensson, att vi med nuvarande bestämmelser och med nuvarande praxis delar ut presstöd, t. ex. i form av samverkansbidrag och annat, till tidningskoncerner som gör vinster på tiotals miljoner kronor? Är det verkligen så presstödet skall användas? Det här hände så sent som förra veckan.
3. Är det rimligt att presstödet i dag av vissa tidningar används till direkt konkurrensnedvridande åtgärder, t. ex. genom att med hjälp av presstödspengar dumpa annonspriser eller starta redaktioner på platser där det aldrig annars skulle ha funnits ekonomiska eller journalistiska motiv för att göra det, dvs. använda presstödet för att få in extra pengar?

Anf. 42 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jag tänkte säga några ord igen om organisationstidningarna, eftersom Olle Svensson tog upp dem i sitt anförande. Är det inte så att det finns ett antal organisationstidningar som går mycket bra? Det finns

tidningar som representerar stora fackliga organisationer och andra och som klarar tidningsutgivningen utan detta stöd. Är det då inte rimligt att stödet till de organisationstidningarna bortfaller, eftersom de inte behöver de pengarna?

Sedan gäller det utvecklingen av presstödet som sådant. Det är riktigt att uppräkningsprocenten är 10 %. Men de anslag som utgick till de tidningar som har försvunnit finns ju kvar. Behöver det verkligen finnas med sådana anslagsposter om de tidningarna inte längre finns? Om sådana behov uppkommer, vore det väl bättre att komma in med nya framställningar senare.

Olle Svensson tog också upp frågan om kostnaderna för de andra tidningarna. Jag tyckte det var litet svepande formuleringar när han sade att det är tidningar som alla går mycket bra och som kan betala högre annonskostnader. Är det verkligen så att alla dessa förstatidningar går bra? Är det inte så att tidningarna har mycket stor konkurrens från andra på annonsmarknaden och att det är viktigt att de kan få behålla sin konkurrensförmåga?

Anf. 43 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Lars Ernestam: När det gäller organisationstidskrifterna har jag den uppfattningen att stödet är värdefullt. Men jag går inte så långt att jag bestrider att vi kan behöva titta även på den frågan. Man kan kanske finna ändrade regler och därigenom få ökad effektivitet – men det får bli en senare fråga. Vad jag yttrade mig om var vad jag tror det var den folkpartistiske budgetministern Ingemar Mundebo, som kom med förslaget, sade. De positiva saker som då sades om dessa tidskrifter står jag fortfarande för. Det finns alltså ett starkt behov av att behålla stödet till dem.

Beträffande de 33,1 miljonerna vill jag hänvisa till propositionen, där det påpekas att man har tagit hänsyn till nedläggningen av en sjudagars storstadstidning men också till starten av en annan sjudagars storstadstidning. Det rör sig alltså om ett slags beredskapsåtgärd, om man skulle ha behövt detta anslag, och det kan ha varit en nödvändig försiktighetsåtgärd.

Som svar på Anders Björcks tre frågor vill jag säga att syftet med presstödet självfallet är att om möjligt uppehålla tvåtidningsstäder, om jag får uttrycka mig så – att upprätthålla en mångfald i tidningsutbudet. Men naturligtvis vore det värdefullt om vi kunde uppnå sådana rationaliseringseffekter inom branschen att presstödet till lågtäckningstidningar blev obehövligt.

Jag har svårt att hitta möjligheter till detta i dag, men jag vill understryka att jag tror att en förutsättning för att högtäckningstidningarna visar vilja att samarbeta med lågtäckningstidningarna är att statsmakterna i informationsfrihetens intresse upprätthåller ett selektivt presstöd.

Jag tycker vidare att de delar av presstödssystemet som är bäst är de delar som ger ett automatiskt verkande stöd enligt definitionen på hög- och lågtäckningstidningar. Professor Karl Erik Gustafsson, som är en mycket god företagsekonom, har visat att ett sådant stöd slår mycket bra och träffar de tidningar som behöver stödet. Systemet med automatiskt verkande bidrag

till lågtäckningstidningar är alltså bra. Det är i de fall när en högtäckningstidning enligt presstödsnämndens definition har samma konkurrensförhållanden som en lågtäckningstidning och därför ges ett speciellt stöd som stödet slår ganska egendomligt. Man betalar alltså ut pengar också till dem som har en mycket positiv resultatutveckling, ja, t. o. m. ger utdelning till aktieägarna. Vill Björck ändra på det förhållandet är jag med på det.

Jag tror att de flesta stödberättigade tidningar är så hårt pressade att de inte har anledning att, med presstödet hjälp, ge sig ut på några äventyr ekonomiskt, t. ex. att dumpa priser eller att gå in på områden där det inte är lönsamt att tidningarna agerar.

Anf. 44 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Det är positivt om Olle Svensson är med på att presstödet ytterst skall syfta till att stärka de tidningar som i dag erhåller stöd på ett sådant sätt att de kan klara sig utan stödet och leva vad jag vill kalla ett normalt företagsekonomiskt liv. Jag tycker emellertid att det är viktigt att analysera varför vissa tidningar är första- resp. andratidningar. Det är nämligen ingen slump att ett stort partis tidningar normalt sett alltid är andratidningar. Jag hoppas att den nya presstödsutredningen funderar på detta.

Jag tror att jag kan ge ett svar. Det beror på att de tidningar som i dag är andratidningar vanligen icke bedriver tidningsverksamhet på marknadens villkor, utan de ser som sin förnämsta uppgift att bedriva politisk propaganda. Jag skulle kunna ge många exempel. Ett litet som just rann mig i minnet är följande.

Förra våren hade tre partier i mitt hemlän distriktskongress. Ett av dessa tre partier var det socialdemokratiska. Den borgerliga tidningen redovisade på måndagen noga varje distriktskongress på ungefär lika stort utrymme. Den socialdemokratiska tidningen redovisade endast den socialdemokratiska distriktskongressen och skrev inte ett ord om de andra politiska partiernas förehavanden.

Det är alldeles självklart, herr talman, att det bara blir de allra trognaste som läser tidningarna när man inom A-pressen konsekvent gör denna typ av nyhetsbedömning. Man får ha klart för sig att det är en satsning på partipolitisk propaganda, men det har sannerligen inte mycket med presspolitik att göra. Därför skorrar det litet illa när herr Svensson talar om att det ur demokratisk synvinkel är viktigt att vi satsar på att hålla andratidningarna vid liv. Jag skulle kunna ge en lång rad exempel liknande det jag tidigare redovisade. Som jag sade hoppas jag att den nya presstödsutredningen gör denna typ av analys. Då kommer den ganska snart att få klart för sig varför situationen i dag är som den är på tidningsmarknaden.

Slutligen finns det också en rad exempel på hur tidningar som i dag uppbär presstöd medvetet dumpar annonspriser och går ut med icke marknadsmässiga introduktionserbudanden när det gäller prenumerationer och annat. Jag vill här uttrycka en önskan att den nya presstödsutredningen också analyserar hur presstödspengarna används till marknadsföring och åtgärder av annat

slag. Om presstödsutredningen inte gör det, tror jag att man kommer att hamna mycket snett, och då får andra göra den analysen.

Anf. 45 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Olle Svensson hänvisar till att det var en folkpartistisk budgetminister som avlämnade förslaget om stöd till organisationstidskrifter när det stödet en gång inrättades. Jag vill då påminna om att vi från folkpartiets sida inte yrkar på att anslaget till organisationstidskrifter skall tas bort. Men ingen bidragsgivning bör vara statisk. Man måste följa utvecklingen och se vilka förändringar som inträffar. Nu har konsekvensen blivit att de stora tidningarna rimligen klarar sin utgivning utan detta stöd. Jag hälsar därför med tillfredsställelse att Olle Svensson säger att frågan bör ses över.

Jag fick inget svar på min fråga om annonsskattens betydelse för förstatidningarna och deras kostnadssituation när det gäller konkurrensen med andra reklamföretag. Är det verkligen så att den aspekten inte har någon betydelse för dessa tidningar? Av Olle Svenssons första anförande framgick det klart att han ansåg att det här var en post som borde kunna ingå i tidningarnas budget och som de mycket väl skulle kunna klara. Men är det inte så att de höga skatterna i det här avseendet medför påfrestningar även för många förstatidningar?

Anf. 46 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hinner inte gå in på en debatt om skatteutskottets betänkande – vi kommer kanske in på det senare. Jag vill emellertid gärna svara Lars Ernestam att jag redan i mitt första anförande påpekade att folkpartiet på ett fördelaktigt sätt skiljer ut sig från moderaterna när det gäller organisationstidskriftsstödet, där de bara begär en mindre nedskrivning av anslaget.

Jag vill starkt protestera mot den bild Anders Björck ger av den socialdemokratiska pressen. I går gjorde konstitutionsutskottet studiebesök i Gävle, och under ett besök på Arbetarbladet uttryckte moderaternas representant sin respekt för det sätt på vilket man redigerade den tidningen, dvs. att man lät oliktankande komma till tals, lämnade utrymme för även andra partier, osv. Han tyckte att tidningen hade en fantastisk bra uppläggning utifrån dessa utgångspunkter. Detta är faktiskt också vad som i allmänhet gäller för socialdemokratiska tidningar. Jag vill säga detta både till Göthe Knutson, för att betona att jag avser även Värmlands Folkblad, och till Anders Björck. Och jag vill tillägga: I Eskilstuna får jag ofta höra beröm för att Folket så bra täcker centerns och moderaternas sammankomster, medan somliga ibland kritiserar den borgerliga tidningen på den punkten. Jag vill alltså understryka att det här rör sig om mycket subjektiva bedömningar.

O.K., den socialdemokratiska pressen är ganska svag ekonomiskt. Men kom ihåg att den ändå har ungefär 20 % av dagstidningsupplagan, och detta på en fri marknad! Läsarna har valt en socialdemokratisk tidning framför någon annan tidning på denna fria marknad. Det övertag som de andra

tidningarna har hänföret sig till annonsmarknaden. På "läsarmarknaden" är det en fri tävling mellan tidningarna.

Det trista med moderaternas förslag är att nedskärningen av bidraget med 20 %, som kommer att läggas till de kostnadsökningar som skett på grund av penningvärdesförändringen, innebär att moderaterna vill få bort de tidningar som berörs och beröva läsarna deras valfrihet. Sådana verkningar får faktiskt förslaget. De som är för ett nej till ett presstöd är alltså också beredda att beröva stora grupper människor deras frihet att på en öppen marknad välja den tidning de helst vill ha.

Anf. 47 EWY MÖLLER (m):

Herr talman! Anders Björck har tidigare i debatten klart redovisat vår inställning till ett ökat presstöd. Redan mot den bakgrunden är avstyrkandet av förslaget om en höjd reklamskatt motiverat.

Rent principiellt borde reklamskatten avskaffas. Den har haft en rad negativa verkningar och naturligtvis också bidragit till pressens besvärliga situation på grund av minskade annonsintäkter. Även i den här frågan driver socialdemokraterna en politik som innebär höjda skatter och ökade bidrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen i skatteutskottets betänkande nr 25.

Anf. 48 INGEMAR HALLENIOUS (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 1984/85:25 behandlas ytterligare en av socialdemokraternas skattehöjningar. Det gäller en höjning av reklamskatten.

Centern säger nej till denna skattehöjning. Vi anser inte att det är lämpligt att öka skattebelastningen på pressens annonsintäkter. Fler tidningar kan då få sämre ekonomi, och då blir effekten i stället den att det är fler som kan behöva presstöd.

Tidigare har vi i skatteutskottet varit eniga om att vi inte skall ha specialdestinerade skatter, dvs. skatter till vissa ändamål. Jag anser att det är en viktig princip som vi inte skall ge avkall på. Det är den samlade bedömningen som är avgörande – inte enbart de olika detaljerna. Ger vi avkall på denna princip riskerar vi att få ett ännu besvärligare skattesystem.

Från centern har vi i vårt budgetalternativ redovisat ett 10 miljarder lägre budgetunderskott än regeringen. Vi har alltså god tacksägelse för att säga nej till denna skattehöjning. Vi löser inte problemen genom ständiga skattehöjningar. Därför säger centern nej till höjningen av reklamskatten.

En höjning av reklamskatten ökar kostnaderna för näringslivet och späder på inflationen ytterligare. Regeringen har infört prisstopp. Ger ni då dispens för prishöjningar på grund av skattehöjningar? Gör man inte det, så är det ju bara så länge prisstoppet varar som priserna kan hållas stabila. När det upphör kommer prishöjningarna att bli så mycket starkare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen i skatteutskottets betänkande.

Onsdagen den
13 mars 1985

Presstöd, m. m.

Anf. 49 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! I budgetpropositionen föreslår regeringen en höjning av reklamskatten i syfte att finansiera en höjning av produktionsbidraget inom presstödet.

För närvarande utgår en skatt på annonser och annan reklam med 10 % av beskattningsvärdet utom för annonser i allmän nyhetstidning, där skattesatsen är 3 %. Beskattningsvärdet utgörs av vederlaget för reklamen. Den som offentliggör reklamen, t. ex. ett tidningsföretag i fråga om annonser i pressen, är skattskyldig.

Reklamskatt utgår också för reklamtrycksaker och för reklam som återges i ljustidningar, på fastigheter m. m. samt genom visning av film eller återgivning av ljud.

I fråga om annonser i dagspress gäller att någon reklamskatt inte belastar en annonsomsättning på upp till 9 milj. kr. per år. Motsvarande siffra för populärpress och fackpress är 6 milj. kr. per år.

I skatteutskottets betänkande 1984/85:25, som riksdagen nu behandlar, tillstyrker en majoritet av utskottet att det ökade presstödet, som också konstitutionsutskottet har tillstyrkt, finansieras genom en mindre höjning av reklamskatten.

De borgerliga partierna har i en gemensam reservation i princip ställt sig avvisande till en ytterligare ökning av skattetrycket och dessutom ansett det vara olämpligt att öka skattebelastningen på pressens annonsintäkter. Med anledning härav avstyrker de förslaget om en höjning av reklamskatten för att finansiera det föreslagna presstödet.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är det icke försvarligt att besluta om ökat presstöd utan att kompensera dessa utgifter för statskassan genom ytterligare intäkter.

Den nu föreslagna skattehöjningen om en procentenhet genomgående innebär att skatten för annonser i dagspressen ökar till 4 % av beskattningsvärdet och att reklamskatten i övrigt höjs till 11 % av beskattningsvärdet.

Genom detta förslag, om riksdagen nu anammar det, kommer också några dagstidningar som nu får betala in reklamskatt att helt bli befriade från skatten och några andra tidningar att få en sänkt skatt, då frigränsen föreslås höjas från 9 till 12 milj. kr.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet och avslag på den borgerliga reservationen, som är fogad till nämnda betänkande.

Anf. 50 INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Jag noterar att Bruno Poromaa inte tog upp min fråga om specialdestinerade skatter. I skatteutskottet har vi tidigare varit ense om att inte specialdestinera skatter, eftersom det skulle leda till ett än besvärligare skattesystem. Om vi skall höja skatten på olika områden, kan vi inte göra den samlade bedömning som ju är så nödvändig.

Om man höjer en skatt när vi nu har ett prisstopp, innebär det då att företagen inte kan kompensera sig för höjningen, eller kommer det att ges

dispens? Får de inte höja priserna nu, blir ju prishöjningen så mycket större senare. Prisstoppet är bara ett sätt att statistiskt klara inflationsmålet. Priserna kommer att drivas upp så mycket mer sedan.

Nr 96

Onsdagen den
13 mars 1985

Anf. 51 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Sedan regeringsskiftet 1982 har ekonomin stadigt förbättrats, och det är nu tredje året i följd som vi redovisar en minskning av budgetunderskottet för det nästkommande budgetåret. Jag tycker att vi bör slå vakt om den positiva utvecklingen och inte öka utgifterna utan att kompensera dessa genom ytterligare intäkter.

Här är det fråga om en ytterst marginell skattehöjning. Huruvida företagen kan höja annonspriserna får bli en fråga för de kontrollorgan som samhället har.

Presstöd, m. m.

Anf. 52 INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Låt mig då bara påpeka att centerns budgetalternativ uppvisar ett underskott som är 10 miljarder lägre än i regeringsförslaget. Som jag tidigare sade, har vi mycket väl täckt in våra förslag.

Anf. 53 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Det hade ju varit skönt om de budgetalternativen hade varit en realitet under den tid då centern satt i regeringsställning. I så fall hade inte landets ekonomiska situation varit som den är i dag.

Anf. 54 INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Vi skall väl inte ta upp någon ekonomisk debatt nu, men jag vill framhålla att situationen är en helt annan i dag med den förbättrade konjunktur som vi nu har. Då är det viktigt att utnyttja den för att minska budgetunderskottet, och det är detta vi har gjort i vårt budgetalternativ.

Överläggningen var härmed avslutad.

Konstitutionsutskottets betänkande 23

Mom. 2 b (stöd till dagspressen)

Först biträdades reservation 1 a av Hans Nyhage m. fl. med 83 röster mot 15 för reservation 1 b av Lars Ernestam. 202 ledamöter avstod från att rösta.

Inga Lantz (vpk) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men av misstag röstat ja.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 209 röster mot 78 för reservation 1 a av Hans Nyhage m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Torgny Larsson (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Onsdagen den
13 mars 1985

Extra avdrag m. m.

Mom. 3 (lån till dagspressen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Hans Nyhage m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (stöd till organisationstidskrifter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 3 a av Hans Nyhage m. fl.,
dels reservation 3 b av Lars Ernestam,
bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 25

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 140 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

8 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1984/85:27 Anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna (prop. 1984/85:100 delvis)

Skatteutskottets betänkande

1984/85:34 Vissa anslag för budgetåret 1985/86 inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1984/85:100 delvis)

Vad utskotten hemställt bifölls.

9 § Föredrogs

skatteutskottets betänkanden

1984/85:37 om extra avdrag m. m.,

1984/85:38 om vägtrafikskatten och

1984/85:39 om skogsvårdsavgiften.

Anf. 55 TREDJE VICE TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkanden 37, 38 och 39 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså skatteutskottets betänkande 37 om extra avdrag m. m.

Extra avdrag m. m.

Anf. 56 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 37 behandlas ett antal motioner som innehåller yrkanden med anknytning till reglerna om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga, bl. a. reglerna för existensminimum. Jag

kommer i mitt anförande att uppehålla mig just vid dessa regler för existensminimum.

Vid föregående års riksmöte förelåg motionsyrkanden med samma innehåll som årets yrkanden. Då nådde man enighet i utskottet om att föreslå riksdagen att ge regeringen till känna att en utredning borde ske när det gäller existensminimireglerna. Riksdagen följde det enhälliga utskottet.

Men regeringen har ännu inte tillsatt någon utredning. Däremot har skatteförenklingskommittén, liksom tidigare riksskatteverket, förordat att en sådan översyn skulle ske som den riksdagen begärde förra året. Från riksrevisionsverket har det emellertid kommit en rapport till regeringen som innehåller en antydning om att det kanske vore bäst att avveckla existensminimistödet helt och hållet.

Vi moderater i utskottet har inte velat finna oss i att man med det konstaterandet skulle släppa den här frågan. Vi tycker att det finns minst lika starka skäl nu som förra året att begära att en snabb översyn kommer till stånd. Vi inbillar oss inte att man löser barnfamiljernas problem med hjälp av existensminimireglerna. Det måste till betydligt mera långtgående förenklningar i skattesystemet för att en sådan lösning skall kunna åstadkommas, och vi har också lagt fram en rad skatteförslag som syftar till en förbättring för barnfamiljerna i det här hänseendet. Men innan sådana förändringar har hunnit ske och hunnit få någon effekt, anser vi att det är väldigt viktigt att existensminimireglerna kan tillämpas, så att människor som vill kunna leva på sin inkomst efter skatt skall slippa gå till socialhjälp för att klara av att betala skatten och klara sitt uppehälle.

Den översyn som vi inriktar oss på bör innehålla förändringar när det gäller att bedöma värdet av boendet i egnahem av normal beskaffenhet. Man bör också ta hänsyn till att existensminimireglerna kan behöva komma till tillämpning i det fall en förälder själv vårdar familjens barn. Nödvändiga barntillsynskostnader bör också beaktas.

Vi föreslår i reservation nr 2 bifall till en motion som just kräver att den översyn av existensminimireglerna som riksdagen beställde av regeringen i våras snarast kommer till stånd, och jag yrkar, herr talman, bifall till reservation nr 2.

Anf. 57 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag vill med de motiveringar som framgår av reservation nr 1 yrka bifall till denna reservation.

Anf. 58 HAGAR NORMARK (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 1984/85:37 behandlas ett antal motioner om extra avdrag vid minskad skatteförmåga av olika skäl, t. ex. sjukdom. I betänkandet behandlas också frågan om folkpensionärernas extra avdrag samt reglerna för existensminimum. Samtliga motionsyrkanden avstyrks av utskottet.

När det gäller motionerna angående minskad skatteförmåga är utskottet enigt.

Nr 96

**Onsdagen den
13 mars 1985**

Extra avdrag m. m.

Onsdagen den
13 mars 1985

Extra avdrag m. m.

Beträffande folkpensionärernas extra avdrag vill folkpartiet att skattefria livräntor och andra skattefria inkomster inte skall medräknas i underlaget vid beräkningen av extra avdrag. Det extra avdraget för nedsatt skatteförmåga är, som utskottet framhåller, i princip ett behovsprövat avdrag. Vid behovsprövning tas hänsyn till den skattskyldiges inkomster och förmögenhet. Om någon förutom folkpension har andra inkomster eller förmögenhet avtrappas det extra avdraget och skatten på folkpensionen ökar. Det kan i vissa fall ge kraftiga marginaleffekter, t. ex. om det kommunala bostadstillägget påverkas.

Utskottet är inte nu berett att föreslå några ändringar i reglerna men "förutsätter att regeringen även i fortsättningen ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet" och avstyrker därmed motionen.

I flera motioner krävs en översyn av existensminimireglerna, så att de bättre kan användas för att lösa bl. a. barnfamiljernas ekonomiska problem. Skatteutskottet har tidigare uttalat att reglerna för existensminimum är föråldrade och borde ses över. Riksrevisionsverket har i en revisionsrapport som överlämnats till regeringen hävdad att starka skäl talar för att existensminimireglerna avskaffas. I den rapporten har riksrevisionsverket undersökt samspelet mellan de två stödformerna socialbidrag och avdrag för existensminimum och har då kunnat konstatera att socialbidrag är den helt dominerande stödformen. Vi har ju även andra stödformer, som inte berörs i den här rapporten, t. ex. den särskilda satsning på barnfamiljerna som vi beslutade om för ett tag sedan. Riksrevisionsverkets rapport prövas nu av regeringen, och i avvaktan på resultatet av detta bör motionerna inte nu föranleda någon särskild åtgärd. Utskottet avstyrker motionerna angående existensminimum.

Herr talman! Varje gång vi haft att behandla förslag om avdrag i beskattningen på grund av sociala problem har utskottet anfört att sociala problem inte helt kan klaras skattevägen. De problemen kan måhända lösas bättre genom sociala åtgärder.

Med hänvisning till det anförda och till utskottets tydliga genomgång av ärendet yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 59 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Hagar Normark tog speciellt när det gällde existensminimireglerna upp rapporten från riksrevisionsverket och påpekade att man där funnit att av de två formerna av stöd som finns har socialbidragen den största omfattningen, medan avdrag enligt existensminimireglerna är av underordnad betydelse. Men är det bra det, Hagar Normark?

Hagar Normarks parti, socialdemokraterna, går i årets valrörelse ut med den kända rapporten att vi är på rätt väg. Men när det gäller antalet socialhjälpstagare har under de två och ett halvt år som socialdemokraterna nu senast haft regeringsmakten antalet socialhjälpstagare ökat från storleksordningen 300 000 till storleksordningen 500 000.

Genom att ha användbara existensminimiregler bör man kunna ändra den

här utvecklingen mot allt flera mottagare av socialbidrag. Vi anser i moderata samlingspartiet att vi är på alldeles fel väg i det här avseendet. Vi anser att det gäller att få ned antalet socialhjälpstagare. Det borde man kunna åstadkomma genom att bl. a. behålla och förbättra reglerna för existensminimivdrag.

Nr 96

Onsdagen den
13 mars 1985

Extra avdrag m. m.

Anf. 60 HAGAR NORMARK (s):

Herr talman! I sin motion och i sitt första anförande tryckte Karl Björzén särskilt på situationen för barnfamiljerna. Själv omnämnde jag andra åtgärder som har satts in för att stödja barnfamiljerna, åtgärder som är bättre än att ge dem socialbidrag. Någon annan åsikt har vi inte framfört. Att jag nämnde rapporten var inte för att särskilt prioritera socialbidragen.

Beträffande övriga socialhjälpstagare, t. ex. dem som är utförsäkrade ur arbetslöshetsförsäkringen, har riksdagen fattat ett beslut som går ut på att man särskilt skall satsa på de långtidsarbetslösa, dvs. de som är utförsäkrade. Det vore ju bra om de kunde få ett arbete. Därför är en sådan satsning mycket värdefull. Däremot tror jag inte att man uppnår större rättvisa och snabbare när dem som behöver hjälp genom olika skatteavdrag, som kan bli orättvisa. Det kan t. ex. vara stor skillnad mellan den preliminära skatt som tas ut och den slutliga skatten. Det finns andra och snabbare sätt att hjälpa dessa människor.

Anf. 61 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Det är ju bra att Hagar Normark inte vill att vi skall få ett ökat antal socialhjälpsmottagare. För att vara uppriktig hade jag inte heller väntat mig något annat.

Beträffande frågan om existensminimireglerna sitter Hagar Normark själv, om jag inte tar fel, i riksskatteverkets styrelse. Riksskatteverket har rekommenderat en översyn av dessa regler, vilket också en enhällig riksdag gjorde i våras. Nu frågar jag Hagar Normark om det fortfarande är den socialdemokratiska gruppens uppfattning att riksdagen nu liksom i våras bör begära av regeringen att få en översyn av dessa regler.

Anf. 62 HAGAR NORMARK (s):

Herr talman! Såvitt mig är bekant har det inte skett någon ändring på den punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 39.)

Anf. 63 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 38 om vägtrafikskatten.

Onsdagen den
13 mars 1985

Vägtrafikskatten

Anf. 64 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 38 behandlas 16 motioner och motionsyrkanden inom trafikskatteområdet. Jag skall uppehålla mig vid frågan om fordon som återtagits efter konkurs. Den frågan behandlas också i reservation 2 från folkpartiets och moderata samlingspartiets representanter i utskottet.

De regler som gäller på detta område är i grunden att man för att få bruka ett fordon måste ha betalt fordonsskatt eller kilometerskatt som har förfallit till betalning. År 1979 infördes regler som gjorde det möjligt att häva brukandeförbudet vid överlåtelse från konkursbo. Däremot ansågs inte skäl föreligga att häva brukandeförbudet för fordon som sålts med förbehåll om återtaganderätt och som vid ett återtagande var belastat med skatteskuld.

Nu föreligger en motion i vilken yrkas att brukandeförbudet skall upphävas även vid återtagande från ett konkursbo. I reservation 2 tillstyrker vi detta motionsyrkande. Det är alltså riksskatteverket som nu har möjlighet att medge att ett visst fordon får brukas, även om förfallen skatt inte har erlagts. Denna ordning tillämpas bl. a. när konkursförvaltaren säljer fordon från ett konkursbo eller på offentlig auktion. Men den tillämpas inte då ett fordon återtas av säljaren från ett konkursbo.

Vi tycker att det borde vara enkelt att rätta till en krångelsak som betyder så litet i pengar och som knappast ger statskassan några inkomster, om man tar hänsyn till administrationskostnaderna.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 65 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 38 behandlas bl. a. en centermotion av Elis Andersson. I denna motion yrkas att riksdagen beslutar att veterantraktorer skall komma in under samma bestämmelser i vägtrafikskattelagen som bilar, motorcyklar och mopeder. Genom riksdagsbeslut förra våren slopades från den 1 januari i år vägtrafikskatten för alla motorfordon av äldre modell än 1951. Syftet var att åstadkomma lättnader för samlarfordon som endast används i hobbysammanhang och där den årliga körsträckan vanligen är mycket kort. I den tidigare nämnda motionen av Elis Andersson yrkas att veterantraktorer skall komma in under samma bestämmelse. Tyvärr har utskottet inte velat tillstyrka motionen. Några verkliga sakargument för detta ställningstagande har inte kunnat åstadkommas. Det enda motiv som framförs är att traktorskatten endast är 225 kr. Jag kan bestämt säga att denna skatt i förhållande till körsträckan på väg säkerligen är betydligt högre än för veteranbilar. Lika väl som det kan vara av värde att bevara äldre bilar kan det från jordbrukskulturell synpunkt vara av värde att för framtiden bevara några äldre traktorer. Centerns ledamöter i utskottet har understrukit detta i en till utskottsbetänkandet fogad reservation, till vilken jag yrkar bifall.

Herr talman! Vägtrafikbeskattningen är en komplex del av det svenska skattesystemet. Den grundar sig i huvudsak på 1979 års trafikpolitiska beslut, vilket i fråga om skatteuttaget på vägtrafiken innebär att de rörliga skatterna skall överensstämma med de kortsiktiga samhällsekonomiska marginalkostnaderna. Det innebär enkelt uttryckt att fördelningen av skatteuttaget mellan olika typer av fordon så långt möjligt skall grundas på de kostnader som varje fordonsslag åsamkar samhället.

Det är naturligtvis en mycket grannlaga uppgift för riksdag och regering att göra denna fördelning. Därför har man i kommunikationsdepartementet under en längre tid studerat dessa problem. Detta studium har resulterat i en rapport – Kostnader och avgifter inom trafiksektorn – som just nu bereds i regeringskansliet. I denna rapport behandlas flera av de frågeställningar som aktualiserats i motionerna om vägtrafikbeskattningen.

Flera av motionerna ställer krav på ändringar i någon av de olika typerna av vägtrafikskatter. Då skall man komma ihåg att det här som så ofta är fråga om en mycket besvärlig balansgång mellan enkelhet och fullständig rättvisa i skattesystemet men också t. ex. mellan miljökrav och ekonomiska krav. Jag tycker nog att det nuvarande systemet klarar denna balansgång ganska hyggligt. Det finns emellertid en del kvarstående skönhetsfläckar. Dessa jobbar man numera intensivt med inom diverse utredningar och departement.

Det är här ofta en fråga om avvägningar av mycket komplicerat slag. Det gäller t. ex. avvägningen mellan fordonsskatt och kilometerskatt. Det gäller avvägningen mellan fordonsskatt och bensinskatt. Det kan också gälla avvägningen mellan beskattning av olika typer av drivmedel. Det besvärliga är att en ändring av en av dessa skattetyper kan få konsekvenser som är utomordentligt svåra att förutse och som kan ge helt oönskade effekter. Det vore därför synnerligen olyckligt, om riksdagen nu utan vidare skulle tillmötesgå motionärernas förslag till ändringar i vägtrafikbeskattningen.

Så några ord om de reservationer som är knutna till skatteutskottets betänkande 38. I reservation 1 krävs att veterantraktorer i skattehänseende skall behandlas på samma sätt som andra motorfordon av årsmodell 1950 och äldre, dvs. befrias från skatt. Emellertid kan sådana traktorer redan nu få en väsentlig skattebefrielse. Dessutom kommer traktorsbeskattningen att tas upp av en sittande utredning, nämligen vägtrafikskatteutredningen. Det finns således ingen anledning för riksdagen att nu ta någon ställning till denna fråga.

I reservation 2 kräver moderata samlingspartiet att den skattemässiga behandlingen av dem som övertar ett fordon från en konkursdrabbad ägare skall vara likformig vare sig detta övertagande sker genom ett s. k. återtagande eller genom ett köp. Man menar att det i båda fallen skall kunna vara möjligt att bruka fordonet trots att förfallen vägtrafikskatt ej har erlagts.

Vi socialdemokrater anser emellertid, att bestämmelserna om s. k. positivt restvärde i lagen om avbetalningsköp och i konsumentkreditlagen ger en säljare möjligheter att kompensera sig för uppkomna skatteskulder, när han

återtar ett fordon. Vidare vill vi peka på möjligheterna för säljaren att göra upp avbetalningskontraktet på ett sådant sätt att han får fullständig täckning för köparens skatteskulder när han återtar fordonet.

Vi menar också att bestämmelserna om brukandeförbud för fordon som sålts med förbehåll om återtagningsrätt hindrat många skentransaktioner och väsentligt sanerat avbetalningshandeln vid bilförsäljningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet, vilket innebär avslag på de båda reservationerna.

Anf. 67 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Lars Hedfors berörde en del saker som jag inte hade tagit upp i mitt anförande. Jag kan hänvisa till de särskilda yttranden som vi har fogat till utskottsbetänkandet och där vi har förklarat vårt ställningstagande på några av dessa punkter.

Jag skall inte heller nu ta kammarens tid i anspråk med att gå in på de här frågorna, utan återkommer till reservation 2 om fordon som återtagits efter konkurs. Om jag förstod Lars Hedfors rätt, argumenterade han för reglerna vid återtagning av fordon i största allmänhet och talade om risk för skentransaktioner och om möjligheter att gardera sig vid avbetalningsförsäljning. Vad som yrkas i motionen är ju en justering endast i de fall där återtagning sker efter en konkurs. Det är en mindre del av alla fall som då berörs, och i de fallen borde värdet av fordonet bara undantagsvis överstiga säljarens fordran. Därför vidhåller jag att det är en rimlig begäran att riksskatteverkets dispensmöjligheter utvidgas till att omfatta även de här få fallen av återtagande efter konkurs.

Anf. 68 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Lars Hedfors hänvisar till att frågan är föremål för övervägande i vägrafikutredningen. Jag måste säga att jag tycker det är ett svagt argument.

Här togs förra året ett beslut som befriade skattepliktiga motorfordon – personbilar, lastbilar, bussar och motorcyklar – av årsmodell 1950 eller äldre från vägrafikskatt. Då är frågan egentligen om traktorerna skall hänföras till denna grupp eller inte, och jag kan inte förstå att en utredning skall behöva syssla med ett sådant ställningstagande. Om vi anser detta jämförbart – och jag kan inte finna något skäl till att det inte skulle vara jämförbart – borde man också kunna ta steget ut och befria traktorerna från denna skatt.

Anf. 69 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Först till Karl Björzén. Han säger att det är sällan, endast i undantagsfall, som det finns ett s. k. positivt restvärde. Det är säkert riktigt att den situationen kan uppstå att något restvärde inte finns eftersom man har misshandlat bilen så mycket att värdet på den har sjunkit. Jag har en viss förståelse för att det kan hända. Jag betvivlar däremot att ett positivt restvärde skulle tillhöra undantagsfallen, som Karl Björzén säger.

Det måste vara säljarens ansvar att gardera sig mot den situationen att det

inte blir ett positivt restvärde. Det kan han faktiskt göra på ett ganska enkelt sätt. Han kan göra det genom att se till att kontantinsatsen är tillräckligt hög när han säljer fordonet, så att han inte behöver befara att det skall uppstå ett negativt restvärde. Därigenom garderar han sig själv, och om flera människor gör på det sättet när de säljer bilar saneras avbetalningshandeln, vilket är till gagn och nytta för konsumenterna, dvs. bilisterna – även om det kanske ibland kan vara ett bekymmer för dem som säljer bilar.

Till Stig Josefson vill jag beträffande veterantraktorernas befrielse från skatt bara upprepa det jag sade i mitt inledningsanförande, nämligen att s. k. trafiktraktorer redan nu har möjlighet att få nedsättning av skatten. Andra traktorer, de som inte är trafiktraktorer, har faktiskt så låg fordonsskatt som 225 kr. per år. Det är en mycket låg siffra i förhållande till bilarna, som har en högre skatt. Det var därför man befriade just bilar av 1950 års modell och äldre från skatt.

Vidare är det faktiskt på det viset att vi här i riksdagen inte brukar föregripa sittande utredningar som jobbar med de problem som aktualiseras. Jag tycker vi skall följa den regeln också nu.

Anf. 70 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! När det gäller fordon som återtas efter konkurs säger Lars Hedfors att det finns ett enkelt sätt att gardera sig mot förluster i samband med avbetalningsförsäljning. Men, Lars Hedfors, det finns väl ett ännu enklare sätt, nämligen att utvidga riksskatteverkets möjligheter att ge dispens. Det är ju inte fråga om att ge några favörer åt någon som ändå har tjänat på avbetalnings- och återtagningsaffärer, utan det blir en prövning i riksskatteverket. Det är denna möjlighet till prövning som man vill öppna dörren för genom bifall till reservation 2.

Anf. 71 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Lars Hedfors talar om mycket låg skatt, men man skall veta att skillnaden inte är särskilt stor mot många småbilar. Det fanns många inte särskilt tunga bilar före 1950-talet. Det är inte så stor skillnad i skatt mellan en liten Saab och en traktor, så det skälet är inte särskilt starkt.

Lars Hedfors sade också att det finns dispensregler för trafiktraktorer. Jag måste säga att om det skulle räknas dispensregler för de andra traktorerna är jag övertygad om att administrationskostnaderna skulle överstiga vad man får in.

Jag tycker nog att det är svepskäl. Man vill helt enkelt inte tillmötesgå ett så ringa krav som det som ställs i reservationen.

Anf. 72 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Karl Björzén fortsätter att tala sig varm för en utvidgning av riksskatteverkets möjligheter att ge dispens när det gäller återtagande av fordon från ett konkursbo. Jag förstår honom. Men jag är litet konfunderad. Moderata samlingspartiet brukar tala sig varmt för och värna om bilismen i

det här landet. Det finns inte mycket om det i reservationen – egentligen ingenting alls.

Det som moderata samlingspartiet värnar om är tydligen bara bilhandeln. Det är det ni gör i det här sammanhanget, när ni säger att riksskatteverkets möjligheter till dispens skall utvidgas.

Låt mig få påminna Karl Björzén om hur det var före 1975, när den här möjligheten fanns. Då fanns inget brukandeförbud, utan man kunde använda bilarna direkt utan att betala skatt. Det visade sig då att svårigheterna för länsstyrelserna att reda ut om det verkligen var en avbetalningsförsäljning eller en skentransaktion var mycket stora. Det var en av orsakerna till att man avskaffade möjligheten att direkt använda fordonen vid återtagande. Dessutom har det visat sig att man sedan 1975 i mycket stor utsträckning har lyckats sanera avbetalningsverksamheten i bilbranschen – till fromma för konsumenterna, alltså bilisterna.

Tredje vice talmannen anmälde att Karl Björzén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 73 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas ett par motioner av mig, som bl. a. mynnat ut i den moderata reservationen 2.

Jag hade inte tänkt delta i den här debatten, och jag vet att jag bryter mot gällande praxis, men jag kan inte låta Lars Hedfors anförande stå oemotsagt. Lars Hedfors hävdar att vi värnar om bilhandeln. Men vad är det som Lars Hedfors värnar om? Jo, den svarta och grå penningmarknaden.

Låt oss anta att det förhåller sig på följande sätt. Lars Hedfors: En åkerägare går i konkurs och har exempelvis 100 000 kr. kvar att betala på ett fordon. Det säljande företaget får tillbaka fordonet genom att det finns ett avbetalningskontrakt. Antag att åkaren har skött kontraktet hela tiden men slarvat med skatten. Han kanske sammantaget är skyldig 50 000 kr. i vägtrafikskatt och fordonsskatt – det tar nämligen en förfärlig tid innan kronofogden gör någonting! Företaget skall alltså betala in 50 000 kr. innan fordonet kan säljas igen.

Om däremot konkursförvaltaren hittar en köpare, som säger att han kan köpa fordonet kontant, ser konkursförvaltaren till att det inte föreligger någon betalningsskyldighet vad gäller skatten på 50 000 kr.

Varifrån kommer de pengar som denna person helt plötsligt kan köpa kontant för? Jo, kanske från någon som sitter och lånar ut pengar till ockerräntor. Ibland kommer de på mycket knepiga sätt.

Lars Hedfors är beredd att gå med på att ett sådant system skall gälla att staten i detta senare fall skall skriva av sin fordran, medan den seriösa handeln – som inte har kunnat gardera sig – skall vara tvungen att betala. Är detta Lars Hedfors och övriga socialdemokraters inställning i den här frågan är jag besviken!

När Lars Hedfors säger att man kan kompensera sig, skulle jag gärna vilja veta hur man bär sig åt. Låt oss säga att det handlar om 500 000 kr. från

början. Då är det vanligt att kontantinsatsen är mellan 100 000 och 150 000 kr. Sedan löper skulden på 4–5 år. Antag att under den tiden har kunden skött avbetalningskontraktet men slarvat med bilen, så att restvärdet på bilen inte motsvarar skulden. Men han har alltså skött kontraktet, och säljaren har inte kunnat göra någon som helst gardering. Han har kunnat hamna på efterkälken på grund av andra omständigheter som han inte själv rådde över. Det kunde man inte heller förutsätta när han köpte fordonet. Man har alltså följt upp fallet hela tiden.

Men av Lars Hedfors resonemang framgår det klart att den som kan ordna det bakvägen skall gynnas, medan den seriösa handeln skall missgynnas.

Anf. 74 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Vad jag har försökt förklara för Wiggo Komstedt och kammarens övriga ledamöter är ju att den seriösa bilhandeln, som verkligen vill göra riktiga affärer, har möjlighet att gardera sig i avbetalningskontraktet. Det kan man göra på ett mycket enkelt sätt – genom att se till att kontantinsatsen blir så hög att man kan täcka den eventuella förlust som uppstår om köparen missköter bilen så att värdet på bilen sjunker.

Det är alltså den möjlighet som den seriösa bilhandeln har, och det är därför som man inte tillämpar det brukandeförbud som gäller i fråga om köp av bilar från ett konkursbo.

Anf. 75 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag förstår fortfarande inte vad Lars Hedfors menar. Jag efterlyser på vilket sätt man skulle gardera sig med tillräckligt stor kontantinsats.

Vi antar att det kommer en mycket seriös köpare till Lars Hedfors, som är säljare och har att erbjuda ett lastfordon som kostar 500 000 kr. Den seriöse köparen säger att han har 150 000 kr. kontant. Då tror jag att Lars Hedfors, om han hade varit affärsman – nu är han inte det – skulle acceptera detta och säga att det är en rimlig kontantinsats. Den här åkaren råkar ha en körning för ett företag som i sin tur går i konkurs och drar med sig den lille egenföretagaren, så att han helt plötsligt kommer på obestånd. Han har inte varit ute för att lura någon. Om konkursförvaltaren säljer hans fordon till någon, så är man alltså befriad från att betala in den resterande skatten. Men det seriösa företaget, som har sålt till den här mannen och som försöker, så gott det går, ordna så att någon annan kan komma i åtnjutande av fordonet, skall då tvingas att betala denna skatt. Är det konsekvent, Lars Hedfors? En konkursförvaltare kan sälja precis som han vill. Om fordonet däremot skall gå tillbaka kanske det hamnar i seriösa händer igen. Det är inte alltid säkert att så sker vid en konkursförsäljning. Jag har litet svårt, Lars Hedfors, att hålla med om att dessa fall skulle vara jämfällbara i det resonemang som nu förs.

Jag vill gärna veta om Lars Hedfors tycker att man inte har garderat sig tillräckligt när det gäller en sådan kund som jag här har talat om. Det finns situationer, Lars Hedfors, då man inte kan gardera sig på annorlunda sätt.

Då tycker jag att ett seriöst företag skall jämföras med den som en konkursförvaltare kan ragga upp som kund.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 39.)

Anf. 76 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 39 om skogsvårdsavgiften.

Skogsvårdsavgiften

Anf. 77 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Skogsvårdsavgiften är i dag ungefär 30 gånger större än för bara några år sedan. Skogsvårdsavgiften skall egentligen användas för att finansiera vissa för hela skogsbruket gemensamma kostnader, främst den verksamhet som bedrivs av skogsvårdsstyrelsen. I dag är skogsvårdsavgiften till största delen en ren skatt – en extra skatt på skogsbruket. Detta är oacceptabelt och strider mot det grundläggande syftet. Men det är klart att det är ett led i den socialdemokratiska högskattepolitiken.

Skogsvårdsavgiften, som uppgår till 0,8 % av det taxerade skogsbruksvärdet, påverkar naturligtvis lönsamheten i mycket stor utsträckning. Jag tänker resonera litet med den socialdemokratiske representanten om vilka effekter det ger. Jag är medveten om att socialdemokraterna sällan anlägger privatekonomiska aspekter på olika skatter. Det är ju därför som man belastar hushållen så mycket som man gjort under de senaste tre åren.

En skogsbrukare måste betala en garantiskatt på 1,5 % om han inte tar ut ett tillräckligt netto av skogsbruket. I botten för varje skogsbrukare ligger alltså att han skall plocka ut 1,5 % av sitt skogsbruk.

Dessutom måste han betala 0,8 % i skogsvårdsavgift. Den avgiften är dock avdragsgill – om man har något att dra av den mot. Man kan alltså addera garantiskatten och skogsvårdsavgiften – då är man uppe i 2,3 %.

Om fastigheten är belånad till bara en femtedel av sitt taxerade skogsbruksvärde, 20 %, och lånet löper med 13 % ränta – vilket inte alls är orimligt utan tvärtom kanske något lägre än vad man tvingas betala i dag – innebär det att man skall ta ut ytterligare 2,6 % på det taxerade skogsbruksvärdet. Lånet var på 20 %, och 20 % på 13 % ränta är ju 2,6 %.

Sammantaget skall man således betala 4,9 % av det taxerade skogsbruksvärdet.

Jag vill nu få veta följande av Lars Hedfors: Hur många skogsbruk i Sverige klarar av att regelmässigt dra ut 4,9 % i avkastning på det taxerade skogsbruksvärdet efter alla andra kostnader utöver skogsvårdsavgiften och eventuella räntor?

Vi kan ta ett annat räkneexempel som också är illustrativt. Vi räknar här litet annorlunda. Ett skogsbruk har ett taxerat skogsbruksvärde på 1 milj. kr.

Vi bortser från eventuella förmögenhetsskatter. Efter avverkningskostnader och efter diverse andra kostnader – för körningar, återplantering och annat – återstår regelbundet i ett uthålligt skogsbruk 3 % av det taxerade skogsbruksvärdet, dvs. 30 000 kr. Denna siffra är ganska realistisk vid ett uthålligt uttag. Av dessa 30 000 kr. skall 8 000 kr. gå till skogsvårdsavgift. De sociala avgifterna för egenföretagare, om detta är en självverksam skogsbrukare, är ungefär 8 000 kr. – det kan variera litet grand. Av 30 000 kr. återstår därmed 14 000 kr. Man betalar minst 50 % i skatt på det, vilket är 7 000 kr. ytterligare. Sammantaget betalar man 23 000 kr. av dessa 30 000 kr. i skogsvårdsavgift, egenavgifter, socialförsäkringsavgifter och inkomstskatter.

Jag har en fråga till Lars Hedfors med anledning av detta exempel. Är det rimligt att beskatta skogsbruket så högt – 23 000 kr. av 30 000 kr.?

Dessutom skall man veta att de bidrag som skogsvårdsavgiften till en del finansierar – till en del är det dock en ren skatt – i första hand går till dem som kanske inte har skött sin skog tillräckligt bra. Man tar från den som sköter sig och ger till den som inte sköter sig.

Det finns all anledning att på sikt avskaffa skogsvårdsavgiften. I en första etapp skall skogsvårdsavgiften sänkas så att den tas ut med ett belopp som motsvarar vad som går tillbaka för skogsbrukets gemensamma kostnader. Det är rimligt att sänka avgiften till 0,3 %, alltså 3 ‰, av det taxerade skogsbruksvärdet. Så snart som möjligt, när kostnaderna kan överföras till skogsbruket självt, bör man avskaffa skogsvårdsavgiften.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 78 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande 39 angående skogsvårdsavgiften har det fogats en centerreservation med krav på skogsvårdsavgiftens avskaffande genom att lagen om skogsvårdsavgift upphör att gälla från den 1 juli 1985.

Från att ha varit en ringa avgift om 0,9 ‰ och ett belopp om 12 milj. kr. år 1974 utdebiteras 1985 inte mindre än 8 ‰ av fastighetens taxerade skogsbruksvärde och ett belopp om 450 milj. kr. Det är en ökning under dessa år med 3 750 %. Från att ha varit en tämligen betydelselös avgift har således skogsvårdsavgiften blivit en djupt orättvis och betungande skatt, en oskäligen punktskatt på skogsbruket.

Genom 1979 års skogspolitiska beslut lade riksdagen fast att medlen som inflyter borde användas för sådana ändamål som är till nytta för skogsbruket som sådant eller på sådant sätt att alla skogsbrukare kan få del av dem.

Detta beslut fick en principiell ändring genom att riksdagen 1983 godtog proposition 1983/84:40 då avgiftsuttaget höjdes till 8 ‰. Då släpptes nämligen principen att skogsvårdsavgiften endast får användas för bidrag som är tillgängliga för alla skogsägare. Sedan detta riksdagsbeslut fattades används nämligen skogsvårdsavgiftsmedel för att finansiera alla bidrag inom det skogligen stödområdet, alltså även bidrag av rent regionalpolitisk karaktär. Skogsbruket är därmed den enda näringsgren som själv får betala de

regionalpolitiska bidragen till näringen. Detta anser vi från centern vara helt oacceptabelt.

Den exakta användningen av skogsvårdsavgiftsmedlen redovisas inte för riksdagen, men av tillgängliga uppgifter framgår att endast ca 25 milj. kr. av de 450 milj. kr. som näringen åderlåts på används för sådana ändamål som kan anses vara till nytta för skogsbruket som sådant. Det är t. ex. anslag till forskning, skogsfröplantager och liknande. När skogsvårdsavgiften tas bort kan näringen själv svara för finansieringen av dessa kostnader genom avtal med staten enligt den modell som tillämpas för andra liknande ändamål. Nu är det tydligen en stor del av avgiftsuttaget som går direkt till statskassan. Det innebär en straffskatt på skogsbruket som vi i centern bestämt avvisar. I stora delar av vårt land har skogsbrukarna drabbats hårt av den försurning som förorsakats av svavelnedfall. Det betyder att skogsbruket som näring får bära kostnader för avfall som förorsakats av andra näringar i vårt land och i andra länder. De mesta luftföroreningarna får vi ju som bekant från Centraleuropa och Storbritannien. Att i detta läge straffbeskatta en näring som har så enormt stor betydelse för vårt land som skogsbruket har i vad gäller sysselsättning, handelsbalans och regionalpolitik är enligt centerns syn helt oförsvarligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 79 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Svensk skogspolitik är som vi märker här ett kontroversiellt ämne. De politiska motsättningarna när det gäller förutsättningarna för skogsnäringen är mildt sagt betydande.

På en punkt är vi emellertid rörande överens, och det gäller vikten av att svensk skogsindustri får sitt behov av råvara tillgodosett. Flaskhalsproblem på detta område leder obönhörligen till minskade exportintäkter, försämrad handelsbalans och onödiga industrinläggelser. Det fick vi bittert erfara under slutet av 1970-talet och under de två första åren på 1980-talet.

När det däremot gäller frågan om *hur* vi skall få fram råvaran till sågverk och massafabriker skiljer sig våra uppfattningar igen. De borgerliga tror att detta kan uppnås enbart genom skattemässiga fördelar och minskade skogsvårdsavgifter för skogsägarna. Vi socialdemokrater vet att detta inte räcker. Vi sitter så att säga med facit i hand. Vi kan bara se på hur det var åren 1979 och 1980. Då var skogsvårdsavgiften låg, det har Karl-Anders Petersson redan nämnt, reglerna för avsättning på skogskonto var gynnsamma och avdragsmöjligheterna var mycket förmånliga, bl. a. på grund av ett s. k. extra avdrag vid skogsuttag. Trots detta kunde avverkningsarna ligga ända till 15 miljoner skogskubikmeter under den möjliga avverkningsnivån.

Därför menar vi socialdemokrater att det kan behövas även andra incitament för att stimulera avverkningsarna. Ett sådant incitament är just skogsvårdsavgiften, även om dess främsta syfte naturligtvis är att finansiera

skogsvården och därigenom trygga återväxt och råvaruuttag på litet längre sikt.

Här har vi orsakerna till att vi socialdemokrater ofta har legat litet högre än de borgerliga, när det gäller skogsvårdsavgiftens storlek. Sedan är det en annan sak att de borgerliga aldrig har lyckats ena sig om en gemensam nivå för denna avgift. Även här i dag är splittringen stor bland de borgerliga – så stor som den över huvud taget kan vara. Folkpartiet tycker att avgiften skall vara 8 % av skogsbruksvärdet, moderaterna anser att den skall vara 3 %, och centerpartiet anser att den helt skall slopas. Centerpartiet har lyckats med konststycket att på något mer än ett år radikalt ändra uppfattning beträffande skogsvårdsavgiftens storlek – från 5 % till 0 %. Det vore roligt att höra Karl-Anders Peterssons åsikt om detta. Varför behövde avgiften vara 5 % bara för något år sedan mot 0 % nu?

Vi socialdemokrater anser att denna avgift skall vara 8 %, för att den någorlunda skall täcka kostnaderna för de ändamål som skogsvårdsavgiften är avsedd för enligt 1979 års skogspolitiska beslut. En lägre promillesats innebär att andra skattebetalare får vara med och svara för dessa kostnader.

Det har hävdats att denna avgiftsnivå skulle innebära en stor pålaga för skogsägarna. Ingenting kan vara felaktigare. Meningen är ju att de influtna medlen skall gå tillbaka till skogsägarna, bl. a. i form av bidrag. Dessutom är skogsvårdsavgiften avdragsgill i deklarationen.

Herr talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till skatteutskottets betänkande 38 och avslag på de till betänkandet knutna reservationerna.

Jag vill sedan kortfattat kommentera Bo Lundgrens inlägg. Han gör sig skyldig till ett stort misstag i sin argumentation om hur hårt drabbade skogsägarna är av illasinnade statsmakter. Han bortser nämligen från två mycket viktiga förhållanden.

Han bortser från att skogsägarkollektivet är en ganska heterogen grupp, åtminstone i ett visst avseende: när det gäller räntebelastningarna. Det finns vissa skogsägare, framför allt de yngre, som har drabbats ganska hårt av höga räntor. Men det var ju de borgerliga regeringarna som såg till att driva upp ränteläget i Sverige. Det var alltså de borgerliga regeringarna som försatte de yngre skogsbrukarna i detta dilemma. De äldre skogsbrukarna har inte denna belastning genom de höga räntorna. Man kan alltså inte dra alla skogsägare över en kam, såsom Bo Lundgren har gjort.

Det andra som Bo Lundgren bortser ifrån är att skogsägarna skattemässigt är en mycket gynnad grupp – det kan jag komma in på senare i mina repliker.

Anf. 80 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det är ganska intressant att av Lars Hedfors få reda på att socialdemokraterna nu har en mycket ny målsättning med skogsvårdsavgiften. Skogsvårdsavgiften är tydligen det nya styrmedlet som skall tvinga fram avverkningar. Skogsvårdsavgiften skall vara hög – det är ungefär som om man skulle säga att alla människor som arbetar som löntagare skall ha hög skatt därför att de då måste jobba så mycket hårdare för att få ihop till skatten och litet mer. Det är en något märklig inställning, men den är typiskt

socialdemokratisk. Och den gäller även på många andra områden, för löntagare och andra.

Skogsvårdsavgiften är naturligtvis ett stort dilemma för dem som skall betala den och inte får några bidrag. Det är alldeles rätt som Lars Hedfors sade, att skogsägarna är en heterogen grupp – en del har hög räntebelastning, och de drabbas särskilt hårt av hög skogsvårdsavgift.

Att vi har ett högt ränteläge i Sverige beror i första hand på att vi har ett stort budgetunderskott. Det är exceptionellt att i en högkonjunktur som den vi har i dag ha ett stort budgetunderskott. Det beror kanske främst på det internationella ränteläget, som vi inte kan avvika alltför mycket ifrån.

Lars Hedfors vill alltså att just de yngre skogsbrukarna och lantbrukarna skall drabbas av den höga skogsvårdsavgiften. Det är helt orimligt. Han erkänner ju själv att de får väsentliga problem genom skogsvårdsavgiftens höjd.

Det har dessutom visat sig att det som i första hand påverkar avverkningsbenägenheten är priserna, liksom fallet normalt är på en någorlunda fungerande marknad. Genom att priserna har stigit har vi inte heller haft några större problem med försörjningen av råvara till skogsindustrin. Det har fungerat alldeles utmärkt.

Vi har nu klarat ut hur det förhåller sig med de yngre skogsbrukarna och räntebelastningen, och situationen blir inte bättre oavsett vem som eventuellt har orsakat det ena eller det andra. Har man höga räntekostnader och höga andra kostnader, blir inte läget bättre för att man också har höga skogsvårdsavgifter.

Jag förstår inte riktigt vad Lars Hedfors menar när han talar om skattemässiga fördelar för skogsbrukare. För vilka då? För den som inköper en skogsfastighet kan det i vissa fall vara möjligt att göra skogsavdrag, men inte för den som redan har en fastighet. Det är inte skogsavdragen som gäller för denna heterogena grupp, utan det måste vara någonting annat. Det skulle vara intressant att få veta vad.

Jag frågar fortfarande, Lars Hedfors:

1. Vilka skogsbruk i Sverige kan normalt och uthålligt ta ut nästan 5 % av det taxerade skogsbruksvärdet i avkastning, som sedan skall beskattas?

2. Tycker Lars Hedfors att det är rimligt att en skogsbrukare med en inkomst av 30 000 kr. betalar 23 000 kr. i skatt och får behålla 7 000 kr.?

Anf. 81 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Lars Hedfors säger att det är ett kontroversiellt ämne när vi kommer in på skogen. Det är kanske i och för sig inte så konstigt, eftersom skogen är oerhört viktig nationellt sett.

Lars Hedfors framhöll att det är angeläget att skogsindustrin får fram råvara. Det är naturligtvis riktigt. Det var en av anledningarna till att de borgerliga regeringarna tidigare försökte med stimulansåtgärder för att få fram råvara. Men det är inte bara skogsindustrin det gäller, Lars Hedfors. Det gäller alla de små, medelstora och större skogsägare som har ett stort intresse för och lägger ned ett intensivt arbete på skogsvård. Det betyder lika

mycket som att vi kan hålla i gång skogsindustrin. Har vi inte skogsägarna och deras intresse, får vi ingen råvara till skogsindustrin.

Lars Hedfors säger att det inte räcker med att stimulera. Tydligt menar han att man måste ha piskan på skogsägarna. Man skall med en straffbeskattning piska fram råvara för att kunna vara säker på att den skall komma fram. Jag tror inte, Lars Hedfors, att den hårda beskattningen får den effekten, snarare tvärtom. Många kommer att reagera negativt, och då kan beskattningen få motsatt effekt.

Vi är medvetna om att ränteläget är högt, men för närvarande borde Lars Hedfors och hans parti känna större ansvar för det än vad vi har anledning att göra.

Jag hoppas att vi får majoritet för centerreservationen, men skulle det gå så illa att den blir utslagen kommer vi i andra hand naturligtvis att lägga vår röst på moderatreservationen. Men med tanke på att det bl. a. finns en moderat motion som går ut på att skogsvårdsavgiften skall avskaffas hoppas jag att så många moderater stöder vår reservation att vi får majoritet för den.

Anf. 82 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Det är glädjande att Bo Lundgren nu inser att det är det stora budgetunderskottet som under de borgerliga regeringarnas tid okontrollerat fick växa fram som drev upp räntan, till men och till förfång för väldigt många skogsägare. Det är glädjande att Bo Lundgren erkänner att det förhåller sig så.

Jag skulle sedan gärna vilja kommentera det som sagts om skogsvårdsavgiftens roll när det gäller att få fram råvara. Karl-Anders Petersson och Bo Lundgren lägger ord i min mun som jag inte har använt. Jag skulle enligt dem ha sagt att skogsvårdsavgiften verkar som något slags "piska". Det sade jag inte. Jag sade att skogsvårdsavgiften är ett incitament, och det står jag för. Om man slår upp ordet incitament i Svenska akademiens ordlista får man veta att det betyder "eggelse" och "uppmuntran". Det är vad det är fråga om i det här fallet.

Skogsvårdsavgiften är inte ett incitament därför att den är just en avgift, utan den är det därför att den är avdragsgill. Det är just detta faktum som gör att skogsägaren vill skaffa sig en inkomst genom att avverka skog. Där har ni incitamentet!

Bo Lundgren frågar vad det är för skattemässiga fördelar som skogsägarna har. Jag trodde inte att jag skulle behöva räkna upp alla dessa, men eftersom Bo Lundgren har bett mig om det skall jag göra det.

Man har rätt till ett skogsavdrag varje gång man gör en avverkning, ett skogsavdrag som är 50 % av inkomsten på en utlagd avverkningsrätt och 30 % på en avverkning som man gör själv. De procenttalen blir 100 resp. 60 om skogen är ett rationaliseringsförvärv.

Man har vidare rätt att göra avdrag för reparation och underhåll på markanläggning. Man har rätt att göra avdrag för nyplantering. Och man har, som det har sagts tidigare, rätt att göra avdrag för skogsvårdsavgiften.

Dessutom har man möjlighet att utnyttja utomordentligt gynnsamma

avskrivningsregler i fråga om markanläggningar och inventarier.

Man har rätt – och detta är unikt för skogsnäringen – att göra skattefria insättningar på skogskonton och skogsskadekonton, och man har rätt att göra särskilda investeringsavdrag precis på samma sätt som alla andra rörelseidkare.

Detta är alltså de skattemässiga fördelar skogsägarna har. Var och en för sig kan de vara berättigade – jag påstår inte någonting annat – men tillsammans kan de få den effekten, Bo Lundgren och Karl-Anders Petersson, att en skogsägare under en mycket lång följd av år slipper att betala skatt över huvud taget.

Sedan har vi dessutom alla de möjligheter till bidrag som skogsägaren har: bidrag för dikning, bidrag för plantering, bidrag för skogsvägar, bidrag för skogsbruksplaner, osv. I rättvisans namn skall tilläggas att det här rör sig om åtgärder som skogsägaren finansierar själv, via den s. k. skogsvårdsavgiften.

Jag skulle vilja bemöta ytterligare ett påstående, men av tidsskäl får jag låta det anstå till nästa replik.

Anf. 83 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Den här debatten vore värd en större publik. Det är första gången jag har hört det alldeles uppseendeväckande påståendet att skatter är någonting som är en eggelse och en uppmuntran för människor. Ju högre skatter, desto större eggelse och desto större uppmuntran. Helst skall det förstås vara avdragsgilla skatter, eftersom de då kan bli ännu högre, så att det blir ännu mer av eggelse.

Det är egentligen helt fantastiskt! Jag förstår nu hur det kommer sig att socialdemokraterna driver en högskattepolitik. De har alltså under ett antal år levt i den tron att en sådan stimulerar människor till arbetsprestationer och annat. Deras resonemang faller på sin egen orimlighet, och jag behöver inte kommentera det, men jag tycker att det i och för sig är ganska lustigt.

Lars Hedfors säger också att det är glädjande att jag inser att budgetunderskottet påverkar ränteläget. Jag sade att det är en av de saker som gör det. Det är därför högst anmärkningsvärt att den nuvarande regeringen har ett så stort underskott i en högkonjunktur. Med samma beräkningsregler som användes under den sista tiden med borgerlig budget har man nu ett större underskott, trots den nuvarande högkonjunkturen.

Det allvarliga är att socialdemokraterna har åstadkommit en så hög inflation. Den är dubbelt så hög som de planerade. Detta i sig håller uppe räntan. Förutom att vi har en internationell påverkan begränsas möjligheterna att sänka räntan genom den höga prisstegringstakten i Sverige. Vi måste ha en viss nivå på realräntan, eftersom annars ännu mer pengar försvinner ur vårt land. Det är alltså den socialdemokratiska politiken som skapar dessa förutsättningar för ränteläget. Sedan tillkommer internationella impulser.

Lars Hedfors! Detta med skogsbeskattning är tydligen svårt. Först och främst: Om en rörelseidkare eller skogsbrukare har kostnader för reparationer och underhåll, så har dessa kostnader i evärdliga tider varit avdragsgilla – ingen har sagt något om det. Detta är kostnader, och kostnader för

företagare och skogsbrukare är avdragsgilla. Tycker Lars Hedfors att det är något slags stimulans, en fördel eller förmån när jag som företagare drar av en kostnad som jag haft, innan jag redovisar nettot? Skulle jag beskattas för kostnaderna? Samma sak gäller avskrivningar. Den regeln bygger på att jag skall få skriva av ett objekt som jag anskaffat och som drar en kostnad över tiden.

När det gäller skogsavdraget, som jag gissar att Lars Hedfors menar, så är det så att den som köper en skogsfastighet har rätt att göra skogsavdrag till dess att han uppnår hälften av anskaffningsvärdet – inte en krona mer. Den som inte har köpt en skogsfastighet den senaste tiden har ingenting att göra avdrag för. Det är inte så att man i samband med varje avverkning kan göra de avdrag Lars Hedfors talar om. Lars Hedfors har alltså en litet felaktig uppfattning om reglerna, men de finns att läsa i skatteutskottets betänkande från ett tidigare tillfälle.

Problemet är naturligtvis att socialdemokraterna i denna fråga, liksom i så många andra, driver en högskattepolitik som är till skada både för skogsbruksnäringen och för landet i dess helhet och som skapar problem för dem som skall leva med skogsvårdsavgiften.

Än så länge har inte Lars Hedfors svarat på mina frågor:

1. Är det möjligt att uthålligt förränta ett skogsbruk med ca 5% på skogsbruksvärdet enligt fastighetstaxeringen?

2. Är det rimligt att beskatta en kanske ung, räntetyngd jord- och skogsbrukare med 23 000 av 30 000 kr.? Det finns säkert de socialdemokrater som nickar bifall, men de lever knappast i verkligheten.

Herr talman! Det är så att vi moderater vill att skogsvårdsavgiften skall avskaffas. Vi tror inte att man kan göra det den 1 juli i år, eftersom vi inte hinner avveckla de kostnader som i dag finansieras med medel från skogsvårdsavgiften. Vi är överens med centern om att skogsvårdsavgiften bör avvecklas – det är bara fråga om hur lång tid det tar. Till dess att den kan avvecklas vill vi ha den sänkt till 3%.

Det är också så att folkpartiet skriver i sitt särskilda yttrande: "Jag förutsätter dock att regeringen uppmärksammar frågan och – när det visar sig möjligt – lägger fram förslag om en sänkning av avgiften."

Det är uppenbart att det kommer att visa sig möjligt efter den 15 september i höst, när vi kan få en regering som inte lever i tron att skatter, höga skatter, är en eggelse och en uppmuntran för folket.

Anf. 84 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Det är möjligt att Lars Hedfors inte använde ordet piska, men han sade rätt klart att de tidigare stimulansåtgärderna inte var tillräckliga. I och med det såg i varje fall jag piskan framför mig. När han sedan talade om hur viktigt det var att man fick göra avdrag för denna höga avgift, som för närvarande delvis är skatt, så måste man väl i det här fallet betrakta det som en piska.

Lars Hedfors måste vara rätt främmande för näringsverksamhet, när han tycker att det på något sätt är anmärkningsvärt att man får göra avdrag för

markanläggningar, planteringar och liknande. Hur skulle man kunna bedriva ett rationellt skogsbruk, Lars Hedfors, om man inte hade möjlighet att först investera i det och att göra avdrag för markanläggningar, planteringar och liknande? Skulle detta vara så anmärkningsvärt fördelaktigt?

Låt mig sedan bara säga att när Lars Hedfors talar om skattefria insättningar på skogskonto, så måste han totalt ha missuppfattat avsikten med de insättningarna. De är inte skattefria annat än tillfälligtvis för att ge skogsägaren möjlighet att utjämna sina inkomster över flera år. När medlen tas ut från skogskontot beskattas de i vanlig ordning. Det trodde jag att Lars Hedfors kände till.

Anf. 85 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Eftersom både Karl-Anders Petersson och Bo Lundgren tycker att det är anmärkningsvärt att jag kommenterar de avdragsmöjligheter som skogsägarna har, måste jag tydligen upprepa vad jag sade – jag beklagar att jag måste göra det: Vart för sig kan de här avdragen säkert motiveras, men tillsammans kan de få den effekten att en skogsägare under en lång följd av år slipper att över huvud taget betala någon skatt alls. Det var detta jag ville ha sagt med uppräknningen av avdrag.

Låt mig sedan allra sist passa på att avliva en myt som Karl-Anders Petersson och Bo Lundgren sprider här. Ni säger att de som sköter sig får inga bidrag, utan det är bara de som missköter sig som får bidragen. Det är en fullständig missuppfattning i fråga om hur det har gått till.

De som har skött sig har naturligtvis gjort det i kraft av sitt eget arbete, men de har också gjort det i kraft av bidrag som skogsvårdsavgiften har finansierat. Man kan inte räkna med att skogsägarna varje år skall ha lika stora bidrag, oavsett om de gör någonting eller ej. De skötsamma har fått sin del tidigare.

Anf. 86 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Mycket kort som information till Lars Hedfors: De skogsägare som har skött skogsbruket på ett mycket bra sätt har tidigare gjort investeringar utan att få några bidrag. Det är dessa som har fått de högsta skogsbruksvärdena vid fastighetstaxeringen och betalar de högsta skogsvårdsavgifterna. Det är dessa, som nu inte behöver göra investeringar, som därför inte heller tillgodogör sig de bidrag som utgår.

Det finns all anledning, om man vill stödja skogsbruket och möjliggöra ett gott skogsbruk i framtiden, att på sikt avskaffa skogsvårdsavgiften och låta skogsbruket klara sina egna kostnader. Då kan man fördela det hela över tiden på ett vettigt sätt. Staten skall helst inte lägga sig i det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 37

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (extra avdrag för folkpensionärer med skattefria livräntor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Kjell Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (existensminimum)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 76 för reservation 2 av Karl Björzén m. fl.

Skatteutskottets betänkande 38

Mom. 6 (veterantraktorer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (fordon som återtagits efter konkurs)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 93 för reservation 2 av Karl Björzén m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 39

Först biträdades reservation 1 av Karl Björzén m. fl. med 80 röster mot 48 för reservation 2 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius. 173 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 177 röster mot 113 för reservation 1 av Karl Björzén m. fl. 11 ledamöter avstod från att rösta.

10 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1984/85:43 Bevillningsavgift

Justitieutskottets betänkanden

1984/85:15 Vissa förvaltningsprocessuella frågor

1984/85:16 Anslag till statsrådsberedningen m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:17 Telefonavlyssning (skr. 1984/85:104)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

11 § Polisens arbetsformer m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1984/85:18 om polisens arbetsformer m. m. (prop. 1984/85:81).

Anf. 87 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Det betänkande vi nu skall behandla gäller polisens arbetsformer på lokal och regional nivå samt vissa frågor om utbildning och

Nr 96

Onsdagen den
13 mars 1985

Polisens arbetsformer m. m.

Onsdagen den
13 mars 1985

*Polisens arbetsfor-
mer m. m.*

rekrytering av polispersonal. I de här frågorna är vi inom utskottet eniga, liksom vi varit det tidigare när det gällt de väsentliga frågorna och den stora polisreformens innehåll och successiva genomförande.

Låt mig säga att jag tror det ligger ett stort värde i att polisreformen hittills har kunnat genomföras under stor politisk enighet. Det måste vara värdefullt för all personal som arbetar inom polisväsendet att känna att riksdagen i stor enighet står bakom den svenska polisen i dess många gånger svåra och påfrestande arbete.

Herr talman! På en punkt föreligger dock en reservation från oss moderater i utskottet. Det gäller frågan om inrättande av en professur vid polishögskolan, med polisverksamheten som ämnesområde. Utskottsmajoriteten har stannat för att godkänna propositionens förslag, som innebär medel för forskartjänster på lägre nivå. Departementschefen uttalar dock att polisforskningen på sikt bör byggas upp kring en professur i det här ämnet. Vad oenigheten gäller är således inte *om* utan *när* en sådan här professur bör inrättas. Vi reserverar oss svårt att förstå vilka hinder som finns mot att ta det här steget redan nu. Majoriteten i utskottet ansluter sig till departementschefens argument för att vänta några år och avvakta med att inrätta en professur. Argumenten i det här hänseendet är då för det första att avgränsningen av ämnesområdet inledningsvis kan vålla problem och för det andra att den vetenskapliga kompetensen för en professur i dag kan vara begränsad. Jag har svårt att se att de invändningarna skulle minska i tyngd om man väntar. Problem med avgränsningar av ämnesområden står ju alla discipliner ständigt inför. Det kan t. o. m. med större tyngd sägas att ämnesområdet klarare och snabbare finner sin avgränsning om det förestås av en professor.

Den andra invändningen – att kompetensen i dag kan vara begränsad – kan i och för sig visa sig vara riktig. Men det vet vi ju inte förrän vi sett vilka som skulle söka vid en eventuell utlysning. Det bör också sägas att tjänsten rimligen bör kunna sökas av forskare från hela Norden. Vidare bör väl kompetensen rimligen också höjas ju snabbare tjänsten inrättas och innehavaren får möjlighet att börja arbeta.

Herr talman! Med det här sagda vill jag yrka bifall till den moderata reservationen i utskottsbetänkandet.

Anf. 88 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Det beslut som riksdagen om en stund kommer att fatta om polisens arbetsformer innebär det s. k. andra steget i ett stort reformarbete för svensk polis.

Huvuddragen i reformen syftar till att ytterligare effektivisera polisen och starkare lokalt förankra beslutanderätten över polisverksamheten. Utifrån de prioriteringar av resurser som regering och riksdag varje år beslutar om, får man nu på lokal och regional nivå ett avgörande inflytande över verksamhetens inriktning och resursfördelningen inom polisväsendet.

Reformen innebär också en stark förankring av beslutanderätten över polisverksamheten i de lokala polisstyrelserna.

De förslag till reformering av polisverksamheten som med dagens beslut genomförs i två etapper bygger, med endast några få undantag, på förslag som vi presenterat från 1981 års polisberedning. Det utskottsbetänkande som vi nu behandlar från justitieutskottet är enhälligt, utom i frågan om polisprofessuren, som jag skall återkomma till. Det innebär också ett tillstyrkande av regeringens förslag i alla avsnitt.

Denna stora politiska enighet om polisreformen är en stor styrka när förslagen nu skall omsättas i praktiskt arbete runt om i landet. Rikspolisstyrelsen och lokala polisstyrelser har också engagerat sig på ett föredömligt sätt för att i det praktiska polisarbetet genomföra reformförslagen. Särskilt viktigt anser jag det vara att lekmännen i polisstyrelserna får möjlighet att ingående informeras om och engagera sig i sina förstärkta roller.

Eftersom endast en av de sex motioner som avlämnats med anledning av regeringens förslag har följts upp med en reservation i utskottets betänkande skall jag kommentera endast den. Det är den moderata motionen 281 med krav på inrättande av en professur vid polishögskolan.

Departementschefen har föreslagit att en forskningsverksamhet byggs upp med polisväsendet som ämnesområde. Den bör enligt förslaget också knytas till polishögskolan. Departementschefen uttalar också att denna polisforskning – i varje fall på sikt – bör byggas upp kring en professur i ämnet. I nuvarande läge bör dock, enligt förslaget, verksamheten starta på en något lägre forskningsnivå, och frågan om en professur bör vänta några år. I budgetpropositionen föreslås medel för två tjänster som forskare i ämnet polisforskning vid högskolan samt en administrativ tjänst.

Med undantag av moderaterna har justitieutskottet tillstyrkt departementschefens förslag över hela fältet och avstyrkt kravet i motion 281. I utskottets skrivning har vi också instämt i de skäl för ställningstagande i frågan som har utvecklats i proposition 81.

Herr talman! Jag vill med de här kommentarerna yrka bifall till förslagen i justitieutskottets betänkande nr 18 på samtliga punkter.

Anf. 89 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av min motion, som jag väckte förra året. Den gäller frågan om tvåspråkighet som merit vid antagning till polisutbildning.

Flera arbetsgrupper och kommittéer har tagit upp frågan om tvåspråkigheten i samband med rekryteringsfrågor. Man har nämnt polisväsendet som ett exempel på ett område där omfattande kontakter finns med personer som talar andra språk än svenska. Man har påtalat att en generell förordning kan åstadkomma att ifrågavarande meriter beaktas. Jag har läst och läst men inte hittat något konkret förslag i ärendet. Så är också fallet med dagens proposition.

Visst har det åstadkommit några uppmjukningar i bestämmelserna, men dessa är inte tillräckliga. Den nordiska språkkonventionen kunde givetvis vara ett steg i rätt riktning. Så har jag tolkat utskottets betänkande. Man måste även formellt kunna ge kunskaper i ett invandrarspråk ett värde.

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Polisens arbetsfor-
mer m. m.*

Givetvis bör det vara något av de stora s. k. invandrarspråken.

1981 års polisutredning Rekrytering och utbildning inom polisväsendet har konstaterat "att poliskårens sammansättning på skilda nivåer även avspeglar det förhållandet att en betydande andel av landets befolkning numera har invandrabakgrund".

Jag vill påpeka att det i Sverige bor närmare 1 miljon människor som på ett eller annat sätt har invandrabakgrund. Nu har emellertid utskottet inhämtat uppgifter som jag inte kan kontrollera, men som givetvis måste antas vara sanna. Man säger att polisväsendet tar hänsyn till sökandes invandrabakgrund, eftersom man tydligen har anställt polisaspiranter med sådan bakgrund. Tvåspråkigheten har således varit en merit. Jag efterlyser emellertid att man mer formellt värdesätter tvåspråkigheten som en merit.

Herr talman! Jag får i dag nöja mig med de positiva besked som har framkommit i betänkandet i vad gäller rekrytering av polisaspiranter med invandrabakgrund. Jag har således inget yrkande.

Anf. 90 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag vill göra en kommentar till Erkki Tammenoksas inlägg. Det ankommer på rikspolisstyrelsen att lägga fast antagningskraven för polisyrket. Polisberedningen arbetade fram förslag till vissa förändringar, bl. a. att värnpliktskravet skulle utgå. Den mjukade också upp vissa andra tidigare gällande krav samt tillskrev arbetslivserfarenhet en ökad betydelse. Detta har också anammats av rikspolisstyrelsen.

Enligt uppgift redovisas i beredningens betänkande att man har tagit in aspiranter med invandrabakgrund från nio länder. Det råder inget tvivel om att tvåspråkighet är en merit. Utskottet har även understrukt att det är av värde att poliskåren företräder ett så brett befolkningsunderlag som möjligt. Det är också riktigt som Erkki Tammenoksa säger att andelen poliser med invandrabakgrund ökar med åren. Utskottet utgår från att det synsätt som kommer till uttryck i utskottets betänkande även framgent skall präglade rekryteringsarbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 4 (professur vid polishögskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 220 röster mot 75 för reservationen av Lennart Blom m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Föredrags

Justitieutskottets betänkanden

1984/85:19 Anslag till brottsskadenämnden (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:20 Anslag till Svensk författningssamling m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

13 § Vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets område

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepartementets område*

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1984/85:8 om vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets område (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 91 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 92 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! I utrikesutskottets betänkande nr 8 konstateras att vår utrikesförvaltning ställs inför nya utmaningar på framför allt det säkerhetspolitiska och det handelspolitiska området. Dessa utmaningar skall mötas med i stort sett oförändrade resurser. Detta ställer stora krav. Svensk utrikesförvaltnings höga klass visas bl. a. genom den smidighet med vilken dessa nya krav har kunnat mötas. Det ger ett högt betyg åt dem som företräder vårt land utåt.

Man kan samtidigt konstatera att antalet kvinnor i chefsbefattningar utomlands är mycket lågt. Låt mig uttrycka den förhoppningen att det skall vara möjligt att väsentligt höja det antalet. Jag tror att svensk utrikesförvaltning skulle vinna på det. Vi har ju ett antal kvinnor med mycket goda kvalifikationer.

Herr talman! I det aktuella betänkandet från utrikesutskottet behandlas ett stort antal anslag inom utrikesdepartementets område. Om de flesta anslag är partierna i utskottet överens.

Konferensen om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och nedrustning i Europa medför betydande kostnader och ställer stora krav på utrikesdepartementets personal. Moderata samlingspartiet betraktar denna konferens som utomordentligt betydelsefull, och vi är bekymrade över att resultatet än så länge är så magert. Det kan hända att de som befinner sig bakom kulisserna har en något annan uppfattning. Man kan tycka att åtgärder för att minska spänningen i Europa genom en ökad öppenhet i fråga om militära övningar och förbandsflyttningar entydigt borde ligga i de båda maktblockens intresse.

Moderata samlingspartiet försöker att inom konferensen föra fram idéer, som skall kunna häva de låsta positionerna. Vi har också i våra freds- och nedrustningsmotioner givit en rad konkreta förslag för att kunna öka säkerheten i vårt närområde och i övriga Europa. Vi konstaterar med glädje att dessa förslag nu finns med i förhandlingsarbetet.

Vårt parti ägnar betydande tid och resurser för att informera om Stockholmskonferensens viktiga arbete och om andra betydelsefulla freds-

Onsdagen den
13 mars 1985

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets område*

och nedrustningsfrågor. Enligt vårt sätt att se är detta en självklar del i varje politiskt partis verksamhet.

Detta är också bakgrunden till att vi har sagt nej till det föreslagna anslaget till Arbetarrörelsens fredsforum på 130 000 kr. Arbetarrörelsens fredsforum är ett samarbetsorgan mellan LO och det socialdemokratiska partiet med uppgift att delta i arbetet för att skapa opinion för fred och internationell nedrustning.

Enligt vår uppfattning bör denna verksamhet finansieras av moderorganisationerna, som i det här fallet har helt unika resurser och dessutom erhåller betydande statsbidrag.

För speciella projekt kan medel dessutom sökas ur anslaget Information om freds- och nedrustningssträvanden.

De medel som anslagits för aktiviteter inom detta område har ökat kraftigt de senaste åren, från ca 200 000 kr. i den senaste borgerliga budgeten till drygt 1,6 milj. kr. i den nu löpande budgeten. Nu föreslår regeringen drygt 2,2 milj. kr. Moderata samlingspartiet har accepterat tidigare höjningar men föreslår i år oförändrade anslag.

Vi finner detta så mycket mer naturligt som informationen på detta område kommer att kunna förstärkas genom de medel som tillförs genom fredslotteriet, som inbringat 20 milj. kr. Bara ränteinkomsterna från lotteriet medger en fördubblad aktivitet på detta område.

Herr talman! Vi har mycket svårt att förstå utskottets behandling av vårt yrkande att de frivilliga försvarsorganisationerna skall ha samma möjlighet som andra organisationer att få stöd av medel från fredslotteriet för ändamål som överensstämmer med de riktlinjer som gäller.

När fredslotteriet annonserades medverkade överbefälhavaren. För honom måste det ha framstått som självklart att de frivilliga försvarsorganisationerna, som är en del i den garanti försvaret är för freden, skulle behandlas på samma sätt som alla andra organisationer vid fördelningen av medel från fredslotteriet. Utskottet skriver: "Enligt utskottets uppfattning bör dock även frivilliga försvarsorganisationer undantagsvis kunna erhålla bidrag -- --."

Denna särställning kan vi inte acceptera. Den kan på sikt bidra till uppfattningen att de svenskar som arbetar inom totalförsvaret inte skulle arbeta för freden. Det vore en olycklig utveckling. I samband med försvarsbesluten gör vi ju gemensamma uttalanden om att totalförsvarets främsta uppgift är att vara fredsbevarande.

Inga Thorsson skrev nyligen i en artikel "Nedrustning, utveckling och säkerhet" att "det är min principuppfattning att ett land som Sverige, med sitt läge, sin utrikes- och säkerhetspolitik måste i dagens internationella verklighet avböja varje försök till en relativ försvagning av sitt försvar i förhållande till omvärlden men måste, å andra sidan, lyhört följa den internationella utvecklingen liksom militärblockens och supermakternas politik och vara beredd att utnyttja varje möjlighet att främja och medverka till en mer positiv rörelseinriktning än den nuvarande."

För att man skall kunna informera och upplysa om den komplicerade

materia hon beskriver fordras en stor bredd av organisationer som tar detta ansvar. Här borde de frivilliga försvarsorganisationerna inta en självklar plats.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna i betänkandet.

Anf. 93 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Låt oss allra först tillsammans glädja oss över att USA och Sovjetunionen efter lång tids uppehåll nu har återupptagit de bilaterala nedrustningsförhandlingarna. Vi upplever ju ofta att vi är i supermakternas händer när det gäller krig och fred. Därför är det oerhört viktigt med allt det freds- och nedrustningsarbete som bedrivs i världen och i Sverige.

Här i riksdagen har vi verkligen ett ansvar att hjälpa till och underlätta arbetet för alla som i Sverige arbetar med dessa frågor, så att de många svenska rösterna från enskilda och organisationer når ut i världen och skapar opinion för fred. Vi underlättar genom att ge ekonomiska resurser.

Just fredsfrågan är en av de allra viktigaste frågorna som Sveriges folkrörelser har att arbeta med. Fredsopinionen växer och har blivit en politisk kraft. Det finns bland människor ett starkt engagemang, och många upplever ett påtagligt ansvar att dra sitt strå till stacken.

Kvinnorna engagerar sig kraftfullt i fredsarbetet. Flera av de politiska kvinnoförbunden har gått i spetsen för detta arbete. Självfallet har också de organisationer som enbart arbetar med nedrustningsfrågorna gjort ett förtjänstfullt arbete och gör det fortfarande.

På senare tid har också olika yrkesgrupper bildats för att arbeta mot kärnvapen och för fred – läkare, ingenjörer, bönder, artister, journalister etc. De kan med sitt yrkeskunnande och sina speciella erfarenheter ge nya bidrag till fredsarbetet, vilket vi redan har erfarit. Men det behövs pengar för deras verksamheter.

Kännetecknande är att organisationerna har mycket små ekonomiska resurser till sitt förfogande. Någon generositet från regeringen är inte märkbar, trots att nedrustningsarbetet är så angeläget. Från centerpartiet anser vi det nödvändigt med både en god vilja och ett ökat anslag från statsmakternas sida när det gäller information om freds- och nedrustningssträvandena. Vi föreslår därför en ökning av detta anslag med 400 000 kr. utöver regeringens förslag, vilket betyder ett anslag på 2 milj. kr.

Jag tycker att det är beklagligt att vi har en regering som inte kan göra en objektiv bedömning av fredsinsatserna. Som vanligt är regeringen helt enögd. Det socialdemokraterna gör är bra, och därför skall de ha pengar och ökade medel. Därför skall de favoriseras framför andra. Det är inte så roligt för andra organisationer att arbeta i ett sådant klimat, att inte ha någon ekonomisk trygghet. Men vi har en stor idealitet, och vi förtröttas inte i vårt arbete. Vi vet hur viktigt det är och vilket ansvar vi har när det gäller nedrustningsfrågorna.

Arbetarrörelsens fredsforum och Sveriges fredsråd har förts upp bland statsbidragsberättigade organisationer när det gäller fördelningen av ansla-

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets område*

get Information om mellanfolkligt samarbete, nedrustningssträvanden och andra utrikespolitiska frågor för kommande budgetår.

Centerns fredsråd utför ett stort arbete när det gäller freds- och nedrustningsfrågorna. Vi har från centerpartiet inte i någon motion begärt att Centerns fredsråd skulle föras upp på listan, men vi räknar självfallet med anslag ur informationsanslaget.

Såväl Arbetarrörelsens fredsforum som Sveriges fredsråd bör jämföras med andra organisationer som har möjligheter att söka och få bidrag till projekt ur anslaget. Genom att vi i centerpartiet föreslår en ökning av anslaget med 400 000 kr. kommer det också att finnas medel både för Arbetarrörelsens fredsforum och Sveriges fredsråd att söka. Självfallet finns det därmed också möjligheter för ökade anslag till båda dessa organisationer som utträttat mycket på nedrustningsområdet.

Svenska FN-förbundet har en omfattande verksamhet. Förbundet omfattar 150 organisationer, och jag har haft förmånen att få arbeta med FN-förbundet och få medverka till att bygga upp verksamheten i Gävleborgs län. FN-förbundet är en oerhörd styrka i nedrustningsarbetet, inte minst genom sina många viktiga informationskanaler.

Svenska FN-förbundet är den enda organisation som inte erhållit någon som helst ökning av anslaget för det kommande budgetåret. Jag trodde först att det var en miss i utskrivningen, men så var det inte. Regeringen har faktiskt tänkt sig att ställa FN-förbundet vid sidan ordentligt, och socialdemokraterna i utskottet sluter upp på den linjen. Från centerpartiet kan vi inte acceptera det, utan vi kräver en ökning på 170 000 kr. till FN-förbundet.

Jag är glad att FN-förbundets ordförande Jan Bergqvist är riksdagsman och därmed har möjlighet att stödja centerreservationen här i kammaren i dag. Jag utgår från att det är en tillfällighet att Jan Bergqvist inte deltog vid behandlingen av denna fråga i utskottet, och jag tror inte att Jan Bergqvist sviker sitt förbund när det kommer till omröstning.

Herr talman! I övrigt har vi likartade uppfattningar i de olika frågor som berörs i det aktuella betänkandet. Pär Granstedt kommer att ta upp frågorna om fusionsforskningssamarbetet med EG.

Jag skall bara till sist säga att vi från centerpartiets sida har slutit upp kring den socialdemokratiska motionen om anslag till Dag Hammarskjöldbiblioteket i Uppsala. Som står i motionen har biblioteket inte funktion som ett kommunalt bibliotek, utan det har en riksfunktion. Därför finner vi det rimligt att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om statsbidrag till biblioteket.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till centerreservationerna i föreliggande betänkande och i övrigt till utskottets bemästallan.

Anf. 94 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Fredsrörelsen är en av de stora folkrörelserna i Sverige och i Västeuropa i övrigt under det senaste decenniet och speciellt under de allra senaste åren av 1980-talet. Det tog litet tid innan det blev samma rörelse här i Sverige som i övriga västeuropeiska länder, och det har naturligtvis både sina

historiska och sina geografiska förklaringar. Sverige har inte varit inblandat i några krig, och i länder som Belgien, Holland och även Västtyskland, som drabbades mycket hårt av kriget och där det finns miljontals människor med personliga erfarenheter av kriget, har det naturligtvis varit lättare att i ett hårdnande internationellt klimat, där man ser hur rustningarna ökar och spänningen stiger, från början få till stånd en rörelse för nedrustning och fredsarbete.

Men den kom också till Sverige, och vi har under 1980-talet haft en mycket stark fredsrörelse. Det är lätt att instämna med centerns talesman Gunnell Jonäng beträffande de olika yrkesgrupper som ställt upp och dragits in i arbetet och beträffande hur andra fredsorganisationer aktiverat sin verksamhet på ett mycket positivt sätt.

Det är därför sorgligt att se hur njuget regeringen är beredd att behandla dessa organisationer. Det finns här en klar skillnad mellan den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska partiet när det var i oppositionsställning. Under den socialdemokratiska oppositionstiden väcktes det en mycket stor, väl genomarbetad motion i dessa frågor, där socialdemokraterna bl. a. mycket hårt förde fram kravet att anslaget till fredsinformation borde räknas upp till 1 % av militärutgifterna i Sverige. När socialdemokraterna väl kom i regeringsställning var de propåerna helt bortglömda.

Vi har från vårt partis sida hela tiden påpekat detta, och vi har tagit upp det i år igen. Första året som vi hade en socialdemokratisk regering sade vi: Om man skall komma upp till 1 % av militärutgifterna behöver anslaget till fredsinformation vara 20 miljoner. Eftersom vi då tyckte att vi kunde vara litet modesta föreslog vi att vi skulle sikta på att under en femårsperiod komma upp i nästan 20 miljoner och anslå fyra miljoner per år till detta ändamål. Det är därifrån den siffran har kommit. Vi hade alltså tänkt oss att man successivt skulle lägga på ett par miljoner varje år för att komma upp till 1 % av de svenska militärutgifterna.

Eftersom militärutgifterna i år är 23 miljarder, blir 1 % av det följdriktigt 23 miljoner. Egentligen skulle man behöva öka på upptrappningen för att inom rimlig tid komma upp till 1 %. Vi har emellertid nöjt oss med att kräva att vi skall komma upp i samma nivå som vi begärde förra året och därför yrkat på en ökning av anslaget med 2,4 milj. kr. Det är ganska litet pengar jämfört framför allt med militärutgifterna men även med vad som läggs på vissa andra områden i samhället.

Vi beklagar att socialdemokraterna i regeringsställning inte står för vad de lovade i opposition. Vi kan bara hoppas att de många socialdemokrater som ute i samhället är verksamma i fredsarbetet så småningom kan förmå sitt parti att svänga till en mer positiv inställning i dessa frågor.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservation nr 6.

Vi har i vår motion också tagit upp Svenska fredskommitténs anslagsyrkande. Svenska fredskommittén är en av de äldre fredsorganisationerna i Sverige. Den tillkom under 1950-talets motstånd mot svenska atomvapen och har haft, och har fortfarande, en mycket bred anslutning av arbetarrörel-

sens organisationer. Men under hela den tid som anslaget för information om freds- och nedrustningssträvanden har funnits har inte Svenska fredskommittén beviljats något organisationsstöd. Något motiv för detta har inte lämnats. Däremot har andra organisationer, som är yngre, mindre och har en sämre organisationstäthet i Sverige, beviljats anslag.

Det ligger en poäng i den kritik som här har framförts från moderat och centerpartistiskt håll mot att Arbetarrörelsens fredsforum utan vidare, på ett bräde, får ett mycket kraftigt anslag första gången man ansöker om bidrag. Den organisationen har inte något organisationsnät ute i landet. Det finns inga lokalorganisationer, och den engagerar ingen rörelse. Det är i stort sett bara ett sekretariat här i Stockholm.

Vi menar att Svenska fredskommittén har blivit orättvist behandlad, och vi efterlyser fortfarande motiv till att organisationsstöd inte beviljas. Om man tycker att samarbetet med världsfredsrådet utgör ett politiskt hinder, borde man gå ut och klart säga detta. Svenska fredskommittén samarbetar i fredsgrupper över hela landet mycket aktivt med alla andra fredsorganisationer. Svenska fredskommittén drar i de sammanhangen i många fall ett mycket stort lass och gör ett omfattande organisatoriskt arbete. Jag efterlyser från Bengt Silfverstrand, som snart går upp i talarstolen, motiven till att Svenska fredskommittén inte får några pengar, när andra organisationer som är yngre, har en sämre organisationsstruktur och som har en mindre rörelse bakom sig kan få anslag.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall också till vår andra reservation till utrikesutskottets betänkande, reservation nr 3.

Anf. 95 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Trots begränsade ekonomiska förutsättningar har det varit möjligt att inom ramen för UD:s budget öka insatserna på flera områden. Med anknytning till den debatt som fördes tidigare i dag kan vi slå fast att insatserna på det handelspolitiska området förstärks och att den exportfrämjande verksamheten byggs ut. Ökade resurser ställs till myndigheternas och utrikesdepartementets förfogande för att klara den ökade anhopningen av antalet invandrar- och flyktingärenden. Som exempel på exportfrämjande åtgärder kan nämnas den försöksverksamhet med fyra s. k. koordinatörer som inletts på vissa u-landsmarknader för att stödja svenska företags exportansträngningar.

Denna ökade ambitionsnivå har kunnat uppnås samtidigt som det sparmål för utrikesförvaltningen som uppsattes för tre år sedan nu är på god väg att uppfyllas.

De allmänpolitiska deklARATIONER som gjorts av Gunnel Jonäng och andra kan vi helt instämma i. Det behövs därför inte någon debatt om detta i dag. Det råder en bred politisk enighet i dessa hänseenden, och jag skall därför i mitt inlägg inskränka mig till att kortfattat kommentera de nio reservationer rörande vissa andra avsnitt som fogats till utskottets betänkande.

Vänsterpartiet kommunisterna reserverar sig åter mot att Sverige skall lämna ekonomiskt bidrag till IDB, den interamerikanska utvecklingsban-

ken. Förvisso kan det med fog riktas kritik mot flera av de beslut om lån som fattats inom ramen för bankens verksamhet, och självfallet har vi både rätt och skyldighet att reagera mot den styrning av verksamheten som förekommer från USA:s sida. Men det står samtidigt helt klart att IDB har stor betydelse för många låntagarländer i Latinamerika, vilka har svårigheter att på de vanliga kapitalmarknaderna komma i åtnjutande av lånemedel till utvecklingsprojekt. Inom ramen för ett särskilt program finns det nu också möjlighet för hårt skuldyngda länder att på mer flexibla utlåningsvillkor få tillgång till välbehövliga kapitalresurser. Sverige bidrar bäst till att stödja integrationssträvanden och en utveckling mot ekonomiskt oberoende i regionen genom att vara med och påverka i de organ där beslut av det här slaget fattas. I andra sammanhang kritiserar vi ju starkt länder som dragit sig ur eller som håller på att dra sig ur vissa FN-organ, och vi hävdar även där att vi gör den bästa insatsen genom att finnas med i de sammanhang där beslut fattas som är väsentliga för många ekonomiskt utsatta latinamerikanska länder.

Låt mig sedan få korrigera påståendet i reservation nr 1 att den exekutivdirektör som representerar Sverige i IDB:s direktion har tillstyrkt lån som Sverige motsatt sig. Det rätta förhållandet är att den återopade exekutivdirektören representerar flera länder förutom Sverige. I de fall som vpk åsyftar i sin reservation har Sverige helt enkelt inte fått igenom sina krav. Vi har fått vika oss för andra länders uppfattningar, vilket ingalunda är ovanligt i internationella sammanhang av det här slaget.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på reservation nr 1.

Reservationerna nr 2, 3, 4, 5, 6, 7 och 8 behandlar samtliga anslagsområdet Information om mellanfolkligt samarbete, nedrustningssträvanden och andra utrikespolitiska frågor. Jag kommenterar därför reservationerna i ett sammanhang.

Motionärerna från centern, moderata samlingspartiet och vpk har synpunkter på såväl principerna för anslagets användning som på anslagets storlek och fördelningen till olika organisationer. Här har från flera håll talats om njugghet. En objektiv bedömning har saknats, säger Gunnel Jonäng.

Jag vet inte vilka anspråk man har, när man i sin argumentering använder den här typen av överdrifter. Låt mig erinra om att det totala anslaget har fått ytterligare ca 1 milj. kr. De 7,4 milj. kr. som anslaget omfattar innebär en ökning med 14 % i förhållande till innevarande budgetår. Jag vet inte om uppfattningen att det är en njugghet att öka anslaget med 14 % kan vinna särskilt stor trovärdighet; jag tror det knappast.

Många talare har här varit inne på och kommenterat den särskilda anslagsposten Information om freds- och nedrustningssträvanden, varifrån väldigt många organisationer får särskilt projektstöd. Tittar vi närmare på detta anslag finner vi att det ökat med 300 000 kr., en ökning med ungefär 20 %. Jag vet inte, herr talman, vilka anspråk man har när man betraktar en ökning på 20 % som en njugghet. Detta kan vara en nyttig tankeställare för de motionärer som vill göra gällande att regeringen inte tagit tillräckligt stor hänsyn till den opinion som finns ute i landet när det gäller freds- och

Onsdagen den
13 mars 1985

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets område*

nedrustningssträvanden. Det är väl egentligen bara moderata samlingspartiet som svävar på målet när det gäller fredsrörelsens betydelse. Annars tror jag att det finns en bred partipolitisk enighet i dessa frågor.

Vad gäller den särskilda anslagsposten Information om freds- och nedrustningssträvanden är det ett faktum att väldigt många organisationer får stöd från detta anslag. När jag tittar efter närmare så hittar jag centerorganisationer på flera ställen. När det gäller centerns vilja att söka stöd permanent från det stora organisationsanslaget skulle jag vilja säga till Gunnel Jonäng: Välkommen i det gröna nu när snön och isen börjar smälta! Det står ju var och en fritt att lämna in ansökningar, som naturligtvis seriöst skall prövas om ändamålen uppfyller de kriterier vi förknippar med detta anslag.

Sedan kan man – och det respekterar vi – ha olika meningar om de avvägningar som gjorts vid fördelningen av anslag mellan olika organisationer. Det är riktigt att kretsen av organisationer som erhåller stöd har utökats med två – Sveriges fredsråd och Arbetarrörelsens fredsforum. Det är svårt att dra gränser, men dessa organisationer har en mycket bred förankring. Oswald Söderqvist har ju inte reserverat sig på vpk:s vägnar – inte heller någon annan har reserverat sig – mot att exempelvis Arbetarrörelsens fredsforum får pengar. Det tycker jag att man i konsekvensens namn borde ha gjort, när man har invändningar. Jag undrar om inte LO-sektioner, arbetarkommuner, socialdemokratiska föreningar, kvinnoklubbar, ungdomsklubbar osv. runt om i vårt land måste anses vara bred förankring. Sanningen är den att just de två organisationer som nu inlemmats i kretsen av dem som får stöd till punkt och pricka uppfyller kriterierna i det avseendet och är väl jämförbara med övriga organisationer som redan tidigare finns på listan.

Från moderaternas sida har man hävdats att det inte är rimligt att Arbetarrörelsens fredsforum får dessa pengar, eftersom det är en arbetsgrupp inom LO och SAP. I mycket snäv mening är det korrekt att det är en arbetsgrupp. Jag har redan beskrivit vilken förankring Arbetarrörelsens fredsforum har. Det är faktiskt på det sättet, Ivar Virgin, att moderorganisationerna redan bidrar i mycket stor utsträckning. Det handlar om 800 000–900 000 kr. som ges direkt via LO och SAP. Det är kanske taget något i underkant – jag har i varje fall inte tagit till i överkant.

Det är väldigt vanligt att organisationer som finns på listan får anslag från många olika håll. Det finns ingen anledning att diskriminera Arbetarrörelsens fredsforum i de här avseendena.

Jag kan gärna medge att avgränsningen är svår. Att Svenska fredskommittén inte har kommit med på listan innebär ju inte att den går miste om pengar. Kommittén har fått bidrag ur det speciella projektanslaget och kommer sannolikt också att få bidrag i fortsättningen. Det är väl möjligt att den någon gång – det är svårt att säga i dag – också kan komma upp på listan, om det nu är speciellt eftersträvansvärt. Det viktigaste måste väl ändå vara att man får pengar till den verksamhet man så ambitiöst bedriver och som vi är överens om skall kunna bedrivas med så generösa anslag som möjligt också i fortsättningen.

Jag vill yrka avslag också på reservation 3, som har avgivits av vpk-representanten i utskottet och som gäller informationsmedel till Svenska fredskommittén. Det är bara frågan om vilken pott man skall ta pengarna ur.

Reservationerna 2 och 4, som gäller anslaget för mellanfolkligt samarbete, har jag delvis kommenterat. Vad det handlar om från både centerns och moderaternas sida är att ta med ena handen och ge med den andra. I det här fallet tar man från Arbetarrörelsens fredsforum, och bakom det ligger bara litet lätt dolda politiska skäl, tycker jag mig märka i anförandena. De pengarna vill vi i stället ge till FN-förbundet, säger Gunnel Jonäng, och moderaterna vill koppla in andra organisationer, i en annan reservation visserligen.

Låt mig då bara få säga att det inte är korrekt att FN-förbundet har blivit snävt behandlat och inte fått ökade anslag. FN-förbundet har i själva verket fått en normal uppräkning. Att det tycks som om beloppet är oförändrat beror på en synvilla. 1984/85 fick förbundet ett engångsbidrag för rationalisering, varefter rationaliseringsvinsten delvis dras av från bidraget för 1985/86.

Låt mig sedan också konstatera att FN-förbundet får drygt 1 800 000 kr. Förbundet är väl värt detta, men kom bara inte och påstå att det är någon njugg behandling det har blivit utsatt för.

Därmed kan jag också yrka avslag på reservationerna 2 och 4.

Beträffande reservation 5 tycker jag att det är väl använda pengar när vi har ökat posten för information om freds- och nedrustningssträvanden med 20 %. Någonstans måste det ju finnas en gräns, och med samma motivering kan jag yrka avslag på reservationerna 5 och 6.

När det gäller fördelningen av fredslotteriets medel vill moderaterna enligt reservation 7 att de frivilliga försvarsorganisationerna också skall kunna komma i åtnjutande av dessa medel. Vi tycker ju att man inte skall sätta några snäva gränser och har sagt att det skall vara möjligt i vissa fall att få pengar, men frivilligorganisationerna får 75 milj. kr. till sin verksamhet över ett annat departement, och då tycker vi att de har blivit synnerligen väl behandlade. Det är alltså tio gånger så mycket pengar som det finns totalt på det anslag vi nu diskuterar.

Med detta yrkar jag avslag också på reservation 7.

I reservation 8 hakar centern på en socialdemokratisk motion, och det kan kanske i ett kortsiktigt politiskt-taktiskt perspektiv fröjda en del. Från socialdemokratisk sida ansluter vi oss till uppfattningen att det skall vara möjligt för Dag Hammarskjöldbiblioteket att få statliga medel, och sådana utgår också från kulturrådet.

Den här frågan kommer senare att behandlas i en särskild proposition, om litteraturstödet, och vi får då anledning att återkomma till den. Därför behöver vi knappast tvista på den punkten. Vi har samma grunduppfattning om vad som skall gälla.

Slutligen, herr talman! Reservation 9 berör en helt annan sak, nämligen fusionssamarbete med Gemensamma marknaden, EG. Vi tycker att det är bra att vårt land finns med på de områden där forskning och utveckling för framtiden äger rum. I denna reservation av ledamöter från centern och vpk

Onsdagen den
13 mars 1985

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets område*

invänds dock: "Att Sverige under dessa omständigheter deltar i fusionsforskning, kan minska trovärdigheten i det på folkomröstningen 1980 grundade beslutet om avveckling."

Vår uppfattning är däremot att vårt lands trovärdighet skadas, om Sverige drar sig undan från ett viktigt samarbete, även om det förvisso gäller ett område som är kontroversiellt. Sverige gör också på det här området den bästa nyttan genom att finnas med och försöka hålla sig underrättat om huruvida nya rön kan leda fram till ett genombrott på detta område. Även de som hyser skepsis om våra möjligheter borde kunna ansluta sig åtminstone till den utvärdering som vi så småningom kommer att göra av de här aktuella projekten.

Jag yrkar härmed också avslag på reservation nr 9 och bifall till utrikesutskottets hemställan på samtliga punkter i betänkande nr 8.

Anf. 96 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand säger att moderaterna svävar på målet när det gäller fredsaktiviteter, men jag tycker faktiskt att det är socialdemokraterna som gör det, nämligen när de diskriminerar de frivilliga försvarsorganisationerna vid fördelningen av de pengar som har influtit från fredslotteriet. Han pekar på att de frivilliga försvarsorganisationerna får 75 miljoner i anslag, men det är ju för utbildning, dvs. för den ordinarie verksamheten. Här gäller det möjligheterna att söka medel för att kunna gå ut med information om freds- och nedrustningsfrågor, och det är en annan sak. Vi kan inte begripa att dessa organisationer skall vara diskriminerade vid medelsfördelningen i detta avseende.

Man kan fråga: Arbetar inte de här organisationerna för fred? Enligt vår bestämda mening utgör de frivilliga försvarsorganisationerna en stor fredsrorelse.

Det finns ytterligare ett skäl att verkligen ta upp den här frågan, nämligen det sätt på vilket man marknadsförde fredslotteriet. Bl. a. Werthén uttalade att en av anledningarna till att han ställde upp för detta var att han såg de frivilliga försvarsorganisationerna som en stark fredsfaktor, och det gällde även det svenska försvaret i största allmänhet.

Vidare tog Bengt Silfverstrand upp gränsdragningsfrågor. Det tycks ju inte ha varit några större gränsdragningsproblem när det gäller fördelningen av pengar till Arbetarrörelsens fredsforum. Det var tydligen så gott som självklart att den här organisationen skulle få bidrag. Jag tycker faktiskt att det är de politiska partiernas fullständigt självklara uppgift – jag understryker det – att verka för information i de här frågorna. Om sedan ett speciellt projekt har en annan karaktär, en högre storleksordning, kan det vara rimligt att man för det får söka medel från det stora anslaget. Vi vänder oss dock mot specialdestinerade anslag av den typ som regeringen här har föreslagit.

Anf. 97 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand hälsade mig välkommen i det gröna. Så väldigt grönt lär det inte bli i vårt land förrän vi får en regering av annat slag

än den som vi har nu. Då kan vi också hoppas på att vi får mer objektiva bedömningar när det gäller bidrag i de här frågorna.

Bengt Silfverstrand säger att det inte finns någon anledning att diskriminera Arbetarrörelsens fredsforum. Nej, det tycker inte jag heller. Det finns det verkligen inte. Jag har samma uppfattning. Men däremot tycker socialdemokraterna att det finns anledning att diskriminera andra, och det ställer jag inte upp på. Det är trist att socialdemokraterna inte kan se till arbetet som bedrivs, utan i första hand ser till vilka som bedriver arbetet.

Bengt Silfverstrand säger att centerpartiet i sin reservation tar med den ena handen och ger med den andra. Det är fel. Vi har faktiskt begärt en ökning av anslaget med 400 000 kr. och vi menar att Arbetarrörelsens fredsforum skall ha samma möjligheter som andra organisationer till projektbidrag. Det är rimligt, och det innebär inte att vi tar med den ena handen och ger med den andra.

Det var mycket av optiska villor i Bengt Silfverstrands anförande. Men det är man rätt van vid från socialdemokraterna i dag. Bengt Silfverstrand räknar med procentsatser. Men se till det totala anslaget! Se till hur litet det anslaget är, 8,5 miljoner ungefär, jämfört med allt det arbete som utträttas. Jag menar att detta är nålpengar. Inte är det mycket att berömma sig av. Vi i centerpartiet försöker att öka på det här anslaget så gott vi kan. Vi är inte heller helt tillfreds. Vi skulle vilja gå längre.

Sedan talade Bengt Silfverstrand om optiska villor när det gäller FN-förbundet. Det är intressant. Regeringen får försöka att skicka med litet förklaringar till de propositioner som läggs fram. Såvitt jag kan läsa i propositionen står det mycket klart och tydligt att Svenska FN-förbundet får en oförändrad anslagstilldelning. Det är den enda organisationen av alla som får det. Det är ett faktum.

Det är faktiskt, Bengt Silfverstrand, mycket stor skillnad på att få ett organisationsbidrag som beslutas av riksdagen och på att få ett projektbidrag. Socialdemokraterna favoriserar sina egna på det här viset och diskriminerar andra organisationer, som utträttar ett lika gott arbete.

Anf. 98 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill säga något om njuggheten och vilka anspråk man skall ha för att inte tala om njugghet. Det beror på vad man jämför med. Om man, som Bengt Silfverstrand gör och som redan har nämnts här, jämför med föregående års anslag och talar om procent och att man kommer upp till 20 %, är det en sak. Men om man jämför med vad socialdemokratiska partiet sade i opposition, att bidraget skulle utgöra 1 % av militärutgifterna – det var en mycket bra motion som lades fram av socialdemokraterna den gången – är det en helt annan sak. När man sedan kom i regeringsställning och hade möjlighet att genomföra detta – det är inga stora summor det rör sig om – men inte gör det, då är det motiverat att tala om njugghet.

Vi måste vara litet ärliga i debatten och inte försöka att förvränga saker och ting. Annars kommer vi snett, och det inger inget förtroende, Bengt Silfverstrand. Det finns ingen som arbetar med fredsfrågor i Sverige i dag,

oavsett vilken organisation eller yrkesgrupp det än gäller som sysslar med de här frågorna, som inte är djupt besvikna över att inte socialdemokraterna ställde upp för det som lovades i oppositionsställning. Alla vet om det – det är välbekant i samtliga organisationer som sysslar med de här frågorna.

Nej, vi skall inte diskriminera Arbetarrörelsens fredsforum. Vi inom vårt parti är inte alls inne på den tankegången, och därför fann vi heller inte anledning att avge reservation på den här punkten. Men medge ändå, Bengt Silfverstrand, att intrycket blir ganska märkligt, om vi tittar på den här tabellen, något som vi också framhållit i vår motion. Det anslås 8,5 milj. kr. till de här ändamålen. Av de pengarna går, som vi har haft sagt i motionen, nästan 7 milj. kr. till tre stora organisationer. Det är utrikespolitiska institutet, Svenska FN-förbundet och nu även Arbetarrörelsens fredsforum. Här gäller det alltså 7,5 miljoner av dessa 8,5 miljoner, och alla de övriga fredsorganisationerna får dela på de ca 2 miljoner som återstår!

Av tabellen framgår vidare att gamla organisationer som Svenska freds- och skiljedomsföreningen – jag tar den som exempel, för den har funnits i mer än 100 år här i landet – får 130 000 kr. i år. Arbetarrörelsens fredsforum, som nyss har bildats och söker anslag för första gången, får lika mycket!

Anf. 99 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Ivar Virgin återkommer med sitt påstående om att de frivilliga försvarsorganisationerna skulle diskrimineras. Han hävdar först att man inte kan plocka in de 75 miljoner som de frivilliga försvarsorganisationerna får via försvarsdepartementet – alltså genom ett annat anslag – därför att det här gäller en annan del av organisationernas verksamhet.

Ungefär 30 sekunder senare ställer Ivar Virgin i sitt anförande frågan: Arbetar inte de frivilliga försvarsorganisationerna för fred? Svaret på den frågan är: Jo visst, men då använder ju organisationerna de 75 miljonerna för fredsarbete. Och eftersom dessa organisationer har förhållandevis mer pengar till sitt förfogande finns det ingen anledning att de, generellt åtminstone, skall få vara med och konkurrera om betydligt knappare summor på andra områden. – Vi kanske får be om litet logik i argumenteringen i fortsättningen, så blir det lättare och debatten kanske blir något kortare.

Till Gunnel Jonäng vill jag säga, att det egentligen inte finns någon anledning att polemisera, när vi är överens och har samma grunduppfattning. Jag har ärligt och uppriktigt sagt att vi kan diskutera avvägningarna. Det är svårt att säga vad som är korrekt. Vi kan bara konstatera att den som inte fått pengar av det ena slaget – i det här fallet organisationsstöd – har ganska generöst kommit i åtnjutande av medel när det gäller projektanslag. Jag kan nämna Centerns fredsråd, Jönköpings CUF-distrikt, Studieförbundet Vuxenskolan i samarbete med Sveriges nationalkommitté av OMEP. Jag har för mig att Vuxenskolan har en viss anknytning till centerpartiet.

Nog finns det generositet från regeringens sida på det här området, och jag tycker det är onödigt att polemisera om det man i grunden är överens om.

Slutligen: Oswald Söderqvist återkommer med samma argumentering som

de borgerliga partiernas företrädare mot Arbetarrörelsens fredsforum, men fortfarande har han inte kurage att gå på de borgerligas reservation. Jag tycker att hederligheten, som Oswald Söderqvist själv använt som argument i debatten, skulle bjuda honom att ställa upp på de borgerliga partiernas nedrustningssträvanden – i det här fallet när det gäller att ta pengar från Arbetarrörelsens fredsforum. Jag väntade mig inte att vpk så lätt skulle hamna i den borgerliga fällan i en så viktig debatt som denna.

Vi har sannerligen inte diskriminerat någon. Jag upprepar – och då vänder jag mig också till Oswald Söderqvist – att man får pengar från projektanslagen i den mån man inte kommit i åtnjutande av organisationsstöd.

Anf. 100 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand återkommer till de frivilliga försvarsorganisationerna. Han måste ha läst vår reservation slarvigt. Där står tydligt att det handlar om att de stora frivilliga försvarsorganisationerna skall komma i åtnjutande av stöd för sitt upplysningsarbete i anslutning till de internationella nedrustningssträvandena. Det är skrivet med hänsyn till vad utrikesministern sade i ett interpellationssvar den 29 november förra året. Han sade då att de här pengarna skall användas till förmån för fredsarbete som bedrivs av folkrörelser och andra ideella organisationer, vilkas syfte är upplysning, fostran, utbildning och utvecklingsarbete rörande freds- och nedrustningssträvandena. Jag kan inte begripa att de frivilliga försvarsorganisationerna inte skall kunna få söka bidrag ur fredslotterimedlen just för att bidra till upplysning på det här området. Varför skall de vara diskriminerade? Jag kan icke begripa det.

Socialdemokraterna som organisation får ju betydande statsbidrag. Ni har ändå skaffat er garantin på 130 000 kr. till Arbetarrörelsens fredsforum och dessutom möjlighet att på andra sätt ansöka om bidrag för att bedriva upplysning med fredslotteripengarna. Varför skall de frivilliga försvarsorganisationerna inte ha samma möjlighet? För mig är det fullständigt självklart att de skall ha den möjligheten.

Just den olika behandlingen av olika organisationer är enligt mitt sätt att se allvarligt, därför att den kan spegla en uppfattning om att de frivilliga försvarsorganisationerna inte är värdefulla, inte sysslar med viktiga frågor. Just att de är fredsorganisationer borde snarare ge dem en gynnsammare ställning än andra organisationer och inte en ogynnsammare. Skevheten borde snarare gå åt det hållet.

Anf. 101 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Herr talman! Jag vill först till Bengt Silfverstrand säga att jag noga har gått igenom Svenska FN-förbundets anslagsframställning. Förbundet har begärt en ökning med 450 000 kr., som man mycket väl motiverat i sin mycket ambitiösa anslagsframställning. Detta är ett faktum. Ett faktum är också att det av propositionen framgår att det är ett oförändrat anslag Svenska FN-förbundet får. Jag beklagar det, med den kännedom jag har om förbundet och dess arbete.

Bengt Silfverstrand räknade upp CUF-organisationen och olika lokalavdelningar av den som fått stöd. Men det är ju inte det det handlar om. Det finns naturligtvis också socialdemokratiska lokalavdelningar osv. som fått stöd. Och det är självklart att de skall ha projektbidrag när de har en verksamhet att redovisa som regeringen anser är värd att stödja. Men vad det handlar om nu är vilka som skall ha organisationsbidrag, vilka som skall ha den trygghet som det innebär att genom propositionen och ett riksdagsbeslut få bidrag till sin verksamhet.

Det är klart att det är en trygghet att få ett beslut här i dag. Här i dag får Arbetarrörelsens fredsforum ett beslut om sina pengar. Man kan då arbeta och planera. Vi andra får finna oss i en helt annan ordning, som inte skapar någon vidare trygghet för oss. Det är en diskriminering – jag upprepar det – och det förvånar mig faktiskt inte, för det är numera socialdemokratisk kutym: det socialdemokraterna gör är bra, och det favoriseras i alla sammanhang.

Anf. 102 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand skall inte ta i så förfärligt hårt som han gjorde här nyss. Det finns ingen anledning att låta så indignerad som han gjordé. Jag har, som jag tidigare sade, inte diskriminerat Arbetarrörelsens fredsforum – jag tycker att organisationen skall ha pengar. Jag bara konstaterar faktum, att av detta mycket knappa anslag får Arbetarrörelsens fredsforum första gången man söker pengar en mycket stor pott att röra sig med. Det måste man naturligtvis observera och även ha rätt att påpeka.

Jag tycker sedan att Bengt Silfverstrand som socialdemokrat skall vara mycket försiktig med att tala om att vpk har gått tillsammans med de borgerliga partierna, satt sig i högerburen eller något liknande. Får jag bara i all blygsamhet och enkelhet påminna om, Bengt Silfverstrand, att ni alldeles nyligen var med om att öka de militära anslagen tillsammans med de borgerliga partierna till den mycket höga nivå som de nu är uppe i. Det hade varit bra om ni hade vidhållit ert löfte från er oppositionstid om att 1 % av militärutgifterna skulle gå till det vi nu diskuterar. Då hade detta anslag ökat litet. Men det löftet har ni inte hållit. På den punkten har ni inte heller fått med er de borgerliga partierna. Därför tycker jag att Bengt Silfverstrand skall ta det litet lugnt när han diskuterar den här frågan.

Jag vill gärna få en kommentar till hur det kommer sig att ni inte nu ställer er bakom de mycket bra krav om 1-promille-målet, som ni tidigare framförde i er partimotion. Nu är ni mycket långt från det målet när det gäller anslag till information om fred och nedrustning. Kommentera det i stället för att försöka vända uppmärksamheten mot andra saker!

Anf. 103 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! För de frivilliga försvarsorganisationer. Ivar Virgin, som i och för sig gör ett mycket förtjänstfullt arbete och även bedriver fredsarbete står 75 milj. kr. till förfogande för den totala verksamheten.

Nu diskuterar vi ett anslag som totalt omfattar en tiondel därav. I den

situation med knappa ekonomiska resurser som råder är det naturligt att man prioriterar och ger stöd åt de organisationer som bäst behöver det. Jag anser att särskilt organisationsstöd skall utgå till organisationer med en bred kontaktyta, och det finns ett antal sådana. Jag tänker på Svenska FN-förbundet, Stiftelsen Svenska UNICEF-kommittén, Europainstitutet, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Arbetsgruppen för svensk folkrikssdag för nedrustning, Sveriges fredsråd och Arbetarrörelsens fredsforum. Det är samarbetsorgan som arbetar över ett mycket brett fält. Det är anledningen till att de får organisationsstöd. De centerorganisationer som Gunnel Jonäng nu påstår är diskriminerade har också möjlighet att påvisa att de har en sådan bred förankring. I själva verket är dessa organisationer väl tillgodosedda med stöd för det arbete som de utför och de projekt som de har lanserat.

Jag vill än en gång slå fast att FN-förbundet har blivit väl tillgodosett och fått en höjning av anslaget för sin reguljära verksamhet. Anledningen till att beloppet totalt sett är oförändrat beror på att man fick ett engångsanslag för rationaliseringar under innevarande budgetår. Det beloppet har man nu räknat bort. Det kan naturligtvis finnas olika uppfattningar om hur beloppen skall beräknas, men då skall man säga det i stället för att polemisera och påstå att man inte har fått ett ökat anslag för sin verksamhet, för det har man i praktiken fått.

Låt mig slutligen till Oswald Söderqvist säga att jag inte alls är indignerad utan snarare förvånad över att vpk för tredje gången i den tredje repliken hamnar på den borgerliga sidan när det gäller att framföra kritik mot att Arbetarrörelsens fredsforum skall få pengar. Jag trodde att även vpk hade viss kontakt med den organisationen.

Sedan lyckas inte Oswald Söderqvist komma ifrån det umgänge med de borgerliga partierna som han nu skäms för genom att i sin slutreplik säga: mindre åt generalerna. Det hjälper liksom inte när man en gång har satt sig i vagnen. Vi har lämnat bidrag så långt de ekonomiska resurserna har medgett.

Andre vice talmannen anmälde att Gunnel Jonäng anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 104 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! När jag tidigare under debatten lyssnade på Bengt Silfverstrands utläggning om IDB, kunde jag inte låta bli att göra det med ett visst intresse. Även om tiden går, är det ju inte så förfärligt många år sedan vi kunde höra socialdemokratiska talare i denna talarstol med fantastiskt moraliskt patos bryta staven över den icke-socialistiska regeringen, som gick armkrok med de latinamerikanska diktatorerna genom att gå med i IDB. Någoting mer förkastligt än detta IDB-medlemskap kunde socialdemokraterna på den tiden inte tänka sig. Nu får vi höra hur Bengt Silfverstrand med entusiasm beskriver betydelsen av det svenska IDB-medlemskapet och framhåller vilken stor roll det svenska IDB-medlemskapet har för frigörelseprocessen i Latinamerika. Flexibilitet är naturligtvis en god egenskap, men

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets område*

när man märker hur dramatiskt de socialdemokratiska uppfattningarna kan förändras från det socialdemokraterna befinner sig i oppositionställning till det de hamnar i regeringsställning, undrar man om inte flexibiliteten ibland går litet väl långt.

Det var egenligen inte av denna anledning som jag begärde ordet utan för att tala om en i detta sammanhang litet udda anslagspost i detta betänkande, nämligen de 42 milj. kr. i genomsnitt per år som skall anslås till fusionssamarbete med EG. Det är en ganska udda post i detta betänkande. Rimligen borde ju pengarna för fusionsforskning räknas till den svenska energiforskningsansatsningen och alltså ingå i det svenska energiforskningsprogrammet. Det gjorde de också under många år, men nu har de flyttats över till utrikesdepartementets fögderi.

Vad kan då anledningen till denna egendomliga manöver vara? Jag tror att en anledning kan vara det faktum att det på den tiden ansvariga organet för samordning av svensk energiforskning, nämligen det som då hette delegationen för energiforskning, vid upprepade tillfällen framhöll att det egentligen inte fanns någon energipolitisk motivering för att Sverige skulle satsa belopp av denna storlek på detta fusionssamarbete med EG.

Drygt 40 milj. kr. om året är en stor post jämfört med vad vi satsar på forskning kring andra alternativa energikällor, som kan få betydelse på sikt. Det gäller ett forskningsområde med betydande osäkerhet. Om denna forskning över huvud taget ger några resultat vet vi inte. Om den gör det, kommer det med all sannolikhet att ske mycket långt fram i tiden. Vi har ingen aning om vilka ekologiska problem som i framtiden eventuellt kan vara förknippade med användningen av fusionsenergi, om det någonsin blir någon fusionsenergi. Vi vet att det gäller en oerhört storskalig energikälla och att det är fråga om processer där radioaktiva produkter förekommer. Det finns alltså en lång rad stora osäkerhetsfaktorer.

I själva verket saknas någon saklig motivering för att Sverige skall satsa forskningsmedel av denna storlek på detta projekt. Med saklig motivering menar jag då en motivering, som skulle gå ut på att detta forskningsarbete kan tänkas ge så stor avkastning och vara till så stor nytta för Sverige att man därför bör satsa pengarna. Av den anledningen har man lyft ut detta ur energiforskningsprogrammet. Fusionsforskningen tålde inte konkurrensen i prioriteringen med andra forskningsområden, som gäller alternativa energikällor. Vad som är kvar såsom motivering är då att det är bra med samarbete. Som man framhåller i utrikesutskottets betänkande är det bra med ett samarbete också utanför frihandelsavtalet med EG. Visst är det bra att vi samarbetar, men samarbetet skall inte vara ett självändamål. Vad som gör samarbete bra är naturligtvis det man samarbetar om, att man samarbetar om någonting nyttigt och vettigt.

I det här fallet finns det alltså inte några sakskalet för att satsa så stora resurser på denna forskning i sig. Kvar står bara samarbetet som självändamål, och då tror jag faktiskt att vi borde kunna använda resurserna för bättre projekt när det gäller samarbete med EG, gärna på energiforskningsområdet.

Herr talman! Mot denna bakgrund vill jag yrka bifall till den center- och vpk-reservation som tar upp denna fråga och i övrigt till de centerreservationer som finns fogade till betänkandet.

Anf. 105 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det finns ingen anledning att ta upp en ny IDB-debatt. Låt mig bara konstatera att centern står bakom majoritetsskrivningen.

När det gäller flexibilitet kan jag bara säga att jag förde fram de negativa aspekter som socialdemokraterna hela tiden har lagt på medverkan i IDB, men jag konstaterade också att det betyder väldigt mycket för vissa länder att vi är med där. Det är det som har gjort att vårt slutgiltiga ställningstagande har blivit att vi skall verka där så bra och effektivt som det över huvud taget är möjligt.

Pär Granstedt visade själv upp en stor flexibilitet när det gällde synpunkterna på internationellt samarbete. Hans resonemang gick väl inte heller riktigt logiskt ihop. Han talade sig varm för att Sverige skall medverka i internationellt samarbete när det gäller freds- och nedrustningssträvanden, men inte när det gäller forskning och utveckling på sådana områden som är kontroversiella och där vi här i landet har olika uppfattningar; jag respekterar givetvis Pär Granstedts och centerns uppfattning i den här frågan. Men Pär Granstedt säger: Vi vet ju inte ens om det ger några resultat. Nej, men låt oss i internationell samverkan ta reda på om detta forsknings- och utvecklingsarbete ger några resultat. Först skall vi göra ett utvärderingsarbete, och därefter skall vi ta ställning till om det är värt att fortsätta, eller om vi efter en avslutad etapp skall hoppa av samarbetet. Så tror jag att man konstruktivt måste samarbeta på det internationella planet också i kontroversiella frågor.

Anf. 106 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! När det gällde IDB ville jag inte ta upp någon debatt om sakfrågorna, utan det intressanta, som jag tyckte var värt att notera till kammarens protokoll, var den helomvändning som socialdemokraterna har gjort i IDB-frågan. När Bengt Silfverstrand framhåller betydelsen av det svenska IDB-medlemskapet för många latinamerikanska länder, vill jag påminna om att det var ett huvudargument som den dåvarande icke-socialistiska regeringen framhöll på sin tid och som socialdemokraterna då med emfas avvisade. Nu har alltså socialdemokraterna tagit upp det argumentet, och det är väl bra i och för sig. Centern har fortfarande samma uppfattning i IDB-frågan som vi hade den gång då vi gick in i samarbetet. Vi har inte ändrat uppfattning på någon punkt.

Beträffande fusionssamarbetet skulle det vara ologiskt av mig att kritisera detta samarbete, eftersom centern är för internationellt samarbete i allmänhet. Detta är väl en fullständigt orimlig ståndpunkt. Det skulle innebära att internationellt samarbete är bra oavsett vad det handlar om. Bengt Silfverstrand skakar på huvudet, och det är mycket klökt, för så kan ju inte vara fallet. Man måste bedöma de internationella samarbetsprojekten med hänsyn till deras innehåll, och det är precis det vi har gjort i det här fallet. Vi

ansluter oss till den bedömning som tidigare gjordes av delegationen för energiforskning, nämligen att det inte finns något energipolitiskt motiv för att satsa resurser av denna storleksordning på fusionsprojektet. Eftersom det handlar om energiforskning borde väl de energipolitiska motiven vara avgörande.

Det saknas alltså ordentliga sakskaäl för att satsa så här mycket resurser på fusionsforskning.

Det är givet att forskningen kommer att ge ökad klarhet i om detta kan ge någonting. Men på detta område som på alla andra områden måste man ju prioritera. Man måste alltså göra en bedömning av dels de resurser som krävs, dels de resultat som man kan nå. De sakkunniga som vi har på energiforskningsområdet har kommit till slutsatsen att insatserna egentligen inte står i rimlig proportion till det sannolika utbytet inom överskådlig tid. Då tycker vi att det är logiskt att använda våra resurser för mera konstruktiva ändamål, gärna inom fältet forskningssamarbete med EG på energiområdet. Men låt oss då forskningssamarbeta om saker som vi kan räkna med ger betydligt större utbyte än detta.

Anf. 107 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Pär Granstedt vill inte ha någon sakdebatt om IDB, och det förstår jag. Jag skall hjälpa honom på den punkten.

När det gäller fusions-samarbete skall jag bara i korthet säga att de som har en kritisk inställning, som man kan ha på detta område och andra områden, borde kunna vara till freds med beskedet att en utvärdering kommer att ske. När vi vunnit ytterligare insikter eller kommit fram till en ståndpunkt där vi kan se att detta inte kan ge oss någonting, då skall vi i vanlig parlamentarisk ordning ta ställning. En sådan princip borde alla partier i denna riksdag kunna ställa sig bakom.

Anf. 108 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har förståelse för att jag inte vill ha någon sakdebatt om IDB. Det krävs inte så mycket snillrikhet för att förstå det heller, eftersom socialdemokraterna nu ansluter sig till den ståndpunkt som vi i centern hela tiden haft. Därför finns det ingen anledning till en sådan sakdebatt. Så jag förstår att Bengt Silfverstrand förstår det.

Nu skall vi alltså vara till freds med att det så småningom kommer att göras en utvärdering. Men, herr talman, vi har bedrivit forskningssamarbete i flera år. Vi vet väldigt mycket om vad det har att ge. Om vi nu skall vänta på en utvärdering kommer det att gå ytterligare ett antal år då vi lägger ner ytterligare flera tiotal miljoner på denna verksamhet. Vi kan ju redan nu göra den bedömningen att det med hänvisning till den stränga prioritering som vi alltid måste göra i fråga om statens resurser finns bättre ändamål än detta.

Anf. 109 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I motion 1682 har vi motionärer, från tre olika partier, påtalat att en rad stater använder sina officiella representationer som

täckmantel för underrättelseverksamhet som är riktad både mot värdlandet och mot andra länder. Från de nordiska länderna har under det senaste decenniet skett en rad uppmärksammade utvisningar efter det att andra länders diplomatiska företrädare missbrukat sitt ämbete. Därtill kommer att antalet vägrade inresor ökat på grund av att de aktuella funktionärerna inte ansetts på ett rätt sätt fylla sin uppgift som diplomatisk företrädare.

Vi har i Sverige en ojämn representation från andra länder. Vi har i vår motion bl. a. gett exempel på hur den sovjetiska representationen ser ut i Sverige vad avser antalet befattningshavare. Sovjet har mer än sju gånger så många diplomatiska företrädare i olika uppgifter som Sverige har i Sovjet. Denna obalans, i kombination med allt ihärdigare rykten att andra länder skulle missbruka det svenska samhällets öppenhet för att tillgodogöra sig egen otillåten information, har lett till att vi motionärer tycker att regeringen bör se över den praxis för det svenska utbytet av diplomatiska tjänstemän med andra länder som vi har.

Utrikesutskottet föreslår avslag på vår motion, där vi krävt en utredning som skulle granska praxis för Sveriges utbyte av diplomatiska tjänstemän med andra länder. Utan att bestrida de tankegångar vi fört fram i motionen hänvisar utskottet till att man har utnyttjat rätten att förklara personal vid en beskickning för icke önskvärd, när det funnits anledning till ingripande. Beträffande Wienkonventionen, som ger utrymme för det mottagande landet att begränsa personalstyrkorna från andra länder, påpekas att den i motionen åberopade artikeln i Wienkonventionen inte stöddes av Sverige vid det tillfälle då konventionen antogs. Men denna konvention är mer än 20 år gammal, och i dag har vi andra erfarenheter än vad vi hade då.

Det finns en mycket stor uppslutning kring uppfattningen att vi skall ha ett öppet samhälle, men det gör också att vi är mer sårbara än de länder som har slutna system och där demokratin lyser med sin frånvaro. Uppgifterna om att ökad underrättelseverksamhet riktas mot inte minst kvalificerat forsknings- och tekniskt utvecklingsarbete i den svenska industrin gör att vi borde se över hela den här frågan. Det behöver inte ensidigt riktas mot något enstaka land. Det är inte heller särskilt originellt om vi skulle överväga frågan om Wienkonventionens bestämmelser om vissa bestämda ramar för den utländska representationen skulle kunna vara tillämpliga. Både Norge och England har funnit det rimligt att ha en sådan ordning.

Jag tror fortfarande, herr talman, att riksdagen skulle ha gjort klokt i att bifalla motionens yrkande. Jag inser samtidigt det omöjliga i att vända ett avslagsyrkande från ett enigt utskott. Vi motionärer tror emellertid att diskussionen kommer att fortsätta. Vi är bara förvånade över att utskottet avstår från att diskutera problemet, och utskottets talesman har smugit förbi motionen med tystnad. Utrikesutskottets summariska rader kring ett brännande och komplicerat problem torde inte vara det sista som blir sagt i denna fråga.

Onsdagen den
13 mars 1985

---

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets område*

Anf. 110 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det är med stigande förvåning jag har lyssnat till dagens debatt. Visst finns det anledning att ånyo ta upp IDB. Bengt Silfverstrand har placerat oss i högerburen vid ett upprepat antal tillfällen. Men vilka är det som har hamnat i högerburen? Som Oswald Söderqvist tidigare påpekat följer vi upp de tidigare socialdemokratiska kraven dels vad gäller anslag till fredsorganisationerna, dels vad gäller kritiken mot IDB. Bengt Silfverstrand sade att IDB har stor betydelse för låntagarländerna i Latinamerika. Men i vår motion ställde vi frågan: Vilka länder är det som får lån? Det kan inte utrikesutskottet eller socialdemokraterna vara omedvetna om. Det är som vi påpekat de länder som har betydelse för det multinationella kapitalet. Det är länder, såsom El Salvador och Chile, som har betydelse för USA:s reaktionära politik.

Bengt Silfverstrand sade att Sverige bidrar bäst genom att delta. Så lät det, vilket också påpekas av Pär Granstedt, inte från Mats Hellströms sida på den tiden socialdemokraterna satt i opposition.

Bengt Silfverstrand ville korrigera vår reservation 1, som tar upp motion 1984/85:978 när det gäller hur det svenska blockets representant har röstat. Vi är väl medvetna om, vilket vi påpekar i motionen, att Sverige via UD har fått instruktioner om att rösta mot projekt, som är riktade t. ex. mot FDR och FMNL i El Salvador och som avser Chile. Men om man går igenom den statistik som jag har har blockets representant från 1983 och framåt hela tiden röstat för El Salvador och för pengar till Chile och liknande länder.

Så sent som i dag träffade jag en representant från Nicaragua, Gladis Baez, som berättade just om förhållandena i Nicaragua. Från socialdemokraternas sida kan man inte heller vara omedveten om att USA så sent som för 14 dagar sedan stoppade lån i IDB till Nicaragua. Jag tycker att detta är kvalificerat hyckleri från socialdemokraternas sida. Jag förstår inte hur deras inställning kan gå ihop med den i övrigt ofta mycket progressiva politik man för när det gäller Centralamerika. Jag förstår inte hur det kan gå ihop med de tidigare uttalanden man gjort om IDB. Jag tycker som sagt att detta är kvalificerat hyckleri. Som jag sade inledningsvis: Är det några som hamnat i högerburen så är det socialdemokraterna.

Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 8 (Interamerikanska utvecklingsbanken /IDB/)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 19 för reservation 1 av Bertil Måbrink.

Punkt 11

Mom. 1 (anslaget för mellanfolkligt samarbete, m. m.)

Först biträdades reservation 2 av Sture Korpås och Gunnel Jonäng med 51 röster mot 17 för reservation 3 av Bertil Måbrink. 236 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 4 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del med 78 röster mot 52 för reservation 2 av Sture Korpås och Gunnel Jonäng. 175 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 177 röster mot 77 för reservation 4 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del. 51 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (anslagsposten för Information om freds- och nedrustningssträvanden, m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 4 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 5 av Sture Korpås och Gunnel Jonäng,
dels reservation 6 av Bertil Måbrink,
bifölls med acklamation.

Mom. 4 (fördelning av fredslotteriets medel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (Dag Hammarskjöldbiblioteket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Sture Korpås och Gunnel Jonäng – bifölls med acklamation.

Punkt 13 (fusionsforsknings-samarbete med EG)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Sture Korpås m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

1984/85:9 Tilläggsbudget II inom utrikesdepartementets område (prop. 1984/85:101 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

16 § Anmälde och bordlades

Förslag

1984/85:24 Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1984/85.

Onsdagen den
13 mars 1985

*Meddelande om in-
terpellationer*

- 17 § Anmäldes och bordlades
Motionerna
1984/85:2859 av *Rolf Rämgård*
1984/85:2860 av *Gunhild Bolander*
1984/85:2861 av *Gunhild Bolander m. fl.*
1984/85:2862 av *Egon Jacobsson m. fl.*
1984/85:2863 av *Birgitta Hambræus*
1984/85:2864 av andre vice talman *Anders Dahlgren* och *Nils Åsling*
1984/85:2865 av *Lars Werner m. fl.*
1984/85:2866 av *Lars Werner m. fl.*
1984/85:2867 av *Björn Samuelson m. fl.*
1984/85:2868 av *Tore Claeson* och *Sven Henricsson*
1984/85:2869 av *Börje Stensson*
1984/85:2870 av *Ingemar Eliasson m. fl.*
1984/85:2871 av *Marianne Karlsson*
1984/85:2872 av *Nils Åsling m. fl.*
1984/85:2873 av *Per Petersson m. fl.*
1984/85:2874 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*
1984/85:2875 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*
1984/85:2876 av *Ulf Adelsohn m. fl.*
1984/85:2877 av *Einar Larsson m. fl.*
1984/85:2878 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*
Riktlinjer för energipolitiken (prop. 1984/85:120)

18 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 13 mars

1984/85:116 av *Jörn Svensson* (vpk) till bostadsministern om kostnadshöjande nybyggnader m. m. i kommunal samhällsplanering:

Denna interpellation berör ett problem med flera olika sidor – bostadspolitiska, sociala, invandarpolitiska osv. Från många industriländer är det känt, att den ekonomiska krisens verkningar drabbat storstäderna som levnadsmiljöer. Denna fråga börjar nu få aktualitet även i Sverige. Detta kommer att i grund påverka situationen i de typiska arbetarförstäderna. Det aktualiserar även frågan om stadsplaneringens inriktning och värderingar.

Utgångspunkten är det aktuella läget i stadsdelen Rosengård i Malmö, men problemen har en generell och principiell räckvidd.

Rosengård är en utpräglad arbetar- och invandrarstadsdel med 20 000 invånare. Den är ursprungligen en produkt av 1960-talets stora strukturomvandling och bar länge på alla dess typiska sidor: mångfasetterade sociala problem, rotlöshet och brist på identitet, planeringsprovisorier, kulturell och

estetisk torftighet. Öknamnet "Pakistan" täcker väl det borgerligt anständiga Malmös attityd till det dåtida Rosengård.

Ur denna smältdegel växte en ny social identitet, en arbetar- och invandraridentitet rotad i den egna stadsdelens verklighet och präglad av ett klassmässigt och kulturellt medvetande. Detta höjde stadsdelen till en ny stabilitet och ett nytt självförtroende. Den kom också att bli ett exempel på sammansmältning av svensk kultur och invandrarkultur till en högre form av mångnationell gemenskap på en jämlik grund.

Nu utsätts denna stabiliserade sociala verklighet för angrepp utifrån. Kommunala intressen och kommersiella krafter förenar sig för att bryta sönder den.

Vissa delar inom stadsdelen – innefattande såväl bebodda som tomma lägenheter – avses bli demonterade. En del av bostadsbeståndet skall omformas till större lägenheter och de nuvarande hyresgästerna skall tvingas flytta ut. En medelklasstadsdel skall skapas inom stadsdelen. Det gamla bostadsbolaget skall därvid skjutas åt sidan till förmån för ett sambolag mellan kommun och Riksbyggen. Högstadiet vid stadsdelens egen skola skall läggas ner trots tillräckligt underlag.

Avsikten bakom dessa planerade åtgärder är genomskinlig. Rosengårds nya medvetande skall brytas ner. Invandrarkulturen och den mångnationella integrationen skall bekämpas. Arbetarsolidariteten skall undergrävas. Omflyttning och befolkningscirkulation skall drivas på. Småborgerliga moment som föräldrakooperativ o. d. skall användas för att försvaga barns och ungdomars rötter i den egna sociala gemenskapen. Separatism och uppdelning skall ersätta identitet. Myten om att de svenska barnens kultur är hotad av invandrardominansen skall användas för att försvaga solidariteten.

Det finns emellertid alternativ till en sådan politik:

Kommunalt stöd kan ges åt MKB (det gamla kommunala bostadsbolaget) för upprustning och sociala merkostnader i stället för pengar för demontering eller sprängning. Sänkta hyror kan få in delar av bostadskön i lediga lägenheter. Bättre kommunikationer kan göra Rosengård mer "innerstads-mässig". Kulturhus i stadsdelen kan ge ett försvar åt den där förankrade och framväxande nya kulturen.

Det ovan beskrivna är interpellationens bakgrund. Vad gör då denna Rosengårds situation till en principiell och rikspolitisk fråga?

Bostadspolitiken utgår från vissa värderingar och mål. Påtvingad utflyttning, demontering, nedrustning av ett allmännyttigt företag, nybyggnad av fashionablare och dyrare bostäder till förmån för bättre ställda boendekategorier – stämmer detta med bostadspolitikens nuvarande mål?

Kommunal samhällsplanering skall ske efter vissa grundlinjer, nedlagda bl. a. i förarbetena till gällande byggnads- och planlagstiftning. Frågan är, ifall en god livsmiljö främjas genom artificiell omflyttning, genom brytande av sociala och kulturella samband samt förändring av en stadsdels grundläggande identitet.

Även för invandrapolitiken har frågan stort intresse. Skall man eftersträva en tillvaro för invandrarna, där de reduceras till smärre enklaver, för vilka

*Meddelande om
frågor*

nostalgiska rester av kultur och medvetande lämnas kvar av assimileringen? Eller skall de tillsammans med det svenska inslaget kunna utveckla en högre, levande och sammangjuten form av social och kulturell gemenskap?

Utifrån det anförda vill jag ställa ett antal frågor till de tre statsråd vars ansvarsområde berörs av de nämnda problemen.

Jag vill fråga bostadsministern:

1. Är en omfattande demontering och kostnadshöjande nybyggnad försvarlig i ett läge, där hyresnivån redan är hög och antalet småhushåll som behöver bostad betydande?
2. Är det planeringspolitiskt riktigt att framtvunga omflyttning av människor i en stadsdel, som efter många år lyckats vinna en stabilitet och en social identitet?

1984/85:117 av *Jörn Svensson* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om det starka invandrarinslaget i det kommunägda bostadsbeståndet:

Denna interpellation berör --- (=interpellation 116) --- de nämnda problemen.

Jag vill fråga invandrarministern:

Utgör enligt regeringens mening det starka invandrarinslaget i en stadsdel som Rosengård i Malmö ett assimileringproblem, eller utgör det en tillgång i byggnaderna av en ny kultur på mångnationell grund?

1984/85:118 av *Jörn Svensson* (vpk) till civilministern om planeringen inom storstadsområdena:

Denna interpellation berör --- (=interpellation 116) --- de nämnda problemen.

Jag vill fråga civilministern:

Är regeringen medveten om den planeringsproblematik som håller på att utvecklas i storstadsområdena, och vad avser regeringen göra för att visavi kommunerna hävda centralt utarbetade grundsatsen för vad som utgör goda levnadsförhållanden?

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 mars

1984/85:466 av *Hugo Hegeland* (m) till statsrådet Anita Gradin om det aviserade forskningsprogrammet angående kvinnornas situation på arbetsmarknaden:

I regeringens proposition 1984/85:130 (s. 19) om kvinnornas villkor på arbetsmarknaden anfördes att föredragande statsråd "har givit JÄMFO i

uppdrag, att med utgångspunkt från arbetslivscentrums rapport och i samråd med berörda myndigheter och forskningsorgan utarbeta ett konkret forskningsprogram angående kvinnornas situation på arbetsmarknaden".

Med anledning av att JÄMFO veterligen ännu icke erhållit något sådant uppdrag, vill jag fråga statsrådet Gradin:

När kan JÄMFO väntas få ett sådant uppdrag, och vad kommer detta uppdrag då att faktiskt innehålla?

1984/85:467 av *Tommy Franzén* (vpk) till kommunikationsministern om televerkets mätning av samtalsmarkeringar:

Under den senaste tiden har kritik riktats mot televerket och dess bemötande av abonnenter som påtalat felaktigheter. Telefonsamtal som aldrig kommit till stånd har debiterats och vissa utredningar har hemlighållits.

Televerkets lednings attityd gentemot klagande abonnenter – kunder – har varit "mästrande". Österskärsfallet har visat på felaktigheter som även andra abonnenter råkat ut för.

Televerkets policy måste vara att – som statligt verk – visa större förståelse och ödmjukhet mot abonnenterna än vad som nu varit fallet. Detta bl. a. för att man inte skall spela de reaktionära krafter i händerna som vill privatisera även denna del av samhällets serviceorgan.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Avser regeringen att granska den uppkomna situationen och vidta åtgärder för att en liknande situation inte skall återupprepas?

1984/85:468 av *Birgitta Hambræus* (c) till jordbruksministern om torkningen av spannmål:

Torkning av spannmål och vallfoder sker utomlands oftast så att torkluften värms upp genom direkt inblandning av de heta förbränningsgaserna. Vid hetluftstorkning blåses avgaserna från en oljebrännare direkt igenom torkgodset.

I Sverige är sådan hetluftstorkning vanlig när det gäller vallfoder. Det finns också tre spannmålstorkar som använder avgaser, varav en för brödsäd.

Såden förorenas bl. a. med tungmetaller, svavel och kolväten, särskilt om inställningen av brännaren inte är optimerad. Livsmedelsverket undersöker metoderna.

Enligt min mening är det ytterst olämpligt att med berätt mod använda sådana metoder som förorenar födan för människor och djur.

Med anledning av det anförda vill jag till jordbruksministern ställa följande fråga:

Vad ämnar jordbruksministern göra för att förhindra att föda och foder utsätts för giftiga avgaser under torkningsprocessen i Sverige och att sådana produkter importeras?

Nr 96

20 § Kammaren åtskildes kl. 18.12.

Onsdagen den
13 mars 1985

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

1984/85:96

Onsdagen den 13 mars

Talmannen 52
Andre vice talmannen 97
Tredje vice talmannen 55, 61, 74, 77, 84
Andersson, Lennart (s) 54
Björck, Anders (m) 61, 67, 69
Björzén, Karl (m) 74, 76, 77, 78, 80, 81
Burenstam Linder, Staffan (m) 13, 31, 38
Eirefelt, Christer (fp) 47, 51
Ekström, Allan (m) 52, 54
Ernestam, Lars (fp) 63, 67, 70, 75
Granstedt, Pär (c) 111, 113, 114
Gustafsson, Stig (s) 56, 58, 59, 60
Hallenius, Ingemar (c) 71, 72, 73
Hedfors, Lars (s) 79, 80, 81, 83, 86, 89, 92
Hellström, Mats, statsråd 3, 29, 35, 41, 50, 51
Hjelmström, Eva (vpk) 116
Israelsson, Per (vpk) 53
Johansson, Olof (c) 18, 33, 39
Jonsson, Elver (fp) 114
Jonäng, Gunnel (c) 99, 106, 109
Josefson, Stig (c) 78, 80, 81
Komstedt, Wiggo (m) 82, 83
Körlof, Björn (m) 93
Lundgren, Bo (m) 84, 87, 90, 92
Molin, Björn (fp) 21, 33, 40
Möller, Ewy (m) 71
Normark, Hagar (s) 75, 77
Nygren, Arne (s) 94, 96
Olsson, Martin (c) 55, 58, 59, 60
Petersson, Karl-Anders (c) 85, 88, 91
Pettersson, Lennart (s) 44
Poromaa, Bruno (s) 72, 73
Silfverstrand, Bengt (s) 102, 108, 110, 113, 114
Svensson, Jörn (vpk) 25, 34, 40
Svensson, Olle (s) 65, 68, 70
Söderqvist, Oswald (vpk) 100, 107, 110
Tammenoksa, Erkki (s) 95
Virgin, Ivar (m) 97, 106, 109

